

Hallituksen esitys Eduskunnalle tuomareiden nimittämistä koskevaksi lainsäädännöksi

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Uusi Suomen perustuslaki tulee voimaan 1 päivänä maaliskuuta 2000. Perustuslailla kumotaan sen voimaan tullessa vuoden 1919 hallitusmuoto eikä hallitusmuodon useita eri tuomareiden nimittämistä koskevia säännöksiä enää ole otettu uuteen perustuslakiin. Uuden perustuslain mukaan tasavallan presidentti nimittää vakinaiset tuomarit laissa säädetyn menettelyn mukaisesti. Myös muiden tuomarien nimittämisestä säädetään lailla. Perustuslaissa siten edellytetään, että tuomareiden nimittämisestä säädetään tavallisella lailla, joka vakinaisten tuomareiden osalta kattaa tasavallan presidentin päätöksentekoa edeltävän nimitysten valmistelun ja muiden tuomareiden osalta koko nimitysjärjestelmän. Uuden perustuslain mukaan tasavallan presidentti nimittää tuomarit valtioneuvostossa sen ratkaisuehdotuksesta. Tuomareiden nimittämistä koskevalla lainsäädännöllä ei puututtaisi tähän päätöksentekovaiheeseen, vaan säädettäisiin sitä edeltävästä menettelystä.

Ehdotuksen kaksi keskeistä sääntelyn kohdetta ovat tuomareiden nimittämisjärjestelmä ja tuomareiden kelpoisuusvaatimukset. Tuomareiden nimityksiä valmistelevaan perustettaisiin virkaesityslautakunta, joka tekisi tasavallan presidentille perustellut esitykset useimpiin tuomarinvirkoihin nimittämisestä. Virkaesityslautakunta ei tekisi esitystä korkeimpien oikeuksien jäsenten nimittämisestä, vaan se oikeus säilyisi korkeimmilla oikeuksilla. Virkaesityslautakunta voisi kuitenkin korkeimpien oikeuksien pyynnöstä valmistella myös oikeusneuvosten ja hallintoneu-

vosten nimittämistä. Tuomioistuimilla säilyisi lisäksi pääosin valta nimittää määräaikaiset tuomarit.

Virkaesityslautakunta olisi uusi viranomaisen, jonka valtioneuvosto asettaisi viideksi vuodeksi kerrallaan. Virkaesityslautakunnan yhdestätoista jäsenestä pääosa olisi tuomareita. Puheenjohtajat määräytyisivät virka-aseman perusteella, osa jäsenistä nimitettäisiin tiettyjen tuomaritahojen esityksestä ja osa ilmoittautumisten perusteella. Tuomareiden lisäksi lautakuntaan kuuluisi myös yksi syyttäjä ja yksi asianajaja. Virkaesityslautakunnan tehtävänä olisi kehittää sellainen nimitysten valmistelu, joka parhaiten johtaisi ehdotetussa laissa määriteltyjen valintaperusteiden mukaiseen nimityskäytäntöön.

Ehdotetussa laissa säädettäisiin tuomareiden kelpoisuusvaatimuksista ja nimitysperusteista uudella tavalla. Tavoitteena on tuomarinuran avaaminen siten, että nimitysratkaisussa otettaisiin tuomioistuinkokemuksen lisäksi huomioon myös muu lakimiestehtävistä hankittu kokemus. Kelpoisuusvaatimuksena korostettaisiin taidon merkitystä, jotta virkoihin aina nimitettäisiin haettavana olevan viran erityispiirteitä ajatellen paras hakija. Ehdotukseen otettaisiin lisäksi säännökset siitä, että kaikki tuomarin virat olisi julistettava julkisesti avoimiksi. Viran hakeneminen tai siihen ilmoittautuminen tapahtuisi aina kirjallisesti hakuilmoituksessa asetetun määräajan puitteissa.

Ehdotettu lainsäädäntö on tarkoitettu tulemaan voimaan samaan aikaan uuden perustuslain kanssa eli 1 päivänä maaliskuuta 2000.

SISÄLLYSLUETTELO

	Sivu
ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ	1
YLEISPERUSTELUT	4
1. Tuomareiden nimittämisjärjestelmän kehitys	4
2. Nykytila	5
2.1. Lainsäädäntö ja käytäntö	5
Tuomioistuimien riippumattomuus	5
Nimittämisjärjestelmä osana tuomioistuimien riippumattomuutta	6
Nimittämismenettely	7
Nimittämisasian valmisteluun liittyvät virkaesitys-, virkaehdotus- ja lausuntomenettelyt	8
Virkojen haettavaksi julistaminen	9
Nimitysperusteet	10
Kelpoisuusvaatimukset	10
Ylimääräiset tuomarit	11
Tuomarin viransijaiset	12
Tuomarinura: alemmat tuomioistuimet ja erityistuomioistuimet	13
Korkeimpien oikeuksien tuomareiden ura	14
Tuomareiden ja nimitysten lukumäärä	15
2.2. Kansainvälinen kehitys ja ulkomaiden lainsäädäntö	17
Ruotsi	17
Tanska	18
Norja	20
Islanti	20
Saksa	21
Ranska	23
2.3. Nykytilan arviointi	23
Tuomareiden muuttuva toimintaympäristö	23
Suljettu tuomarinura	25
Korkeimpien oikeuksien jäsenten tuomarinura	26
Virkojen haettavaksi julistaminen	26
Virkaesitys tai -ehdotus	27
Nimitysasian valmistelu ja esityksen perusteleminen	27
Virkaesityksen tekevä viranomainen	28
Nimitysperusteet	29
Kelpoisuusvaatimukset	29
3. Esityksen tavoitteet ja keskeiset ehdotukset	29
3.1. Tavoitteet ja keinot niiden saavuttamiseksi	29
3.2. Keskeiset ehdotukset	30
4. Esityksen vaikutukset	30
4.1. Taloudelliset vaikutukset	30
4.2. Organisaatio- ja henkilöstövaikutukset	31
5. Asian valmistelu	31
6. Muita esitykseen vaikuttavia seikkoja	32

YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT	33
1. Lakiehdotusten perustelut	33
1.1. Laki tuomareiden nimittämisestä	33
1 luku. Yleiset säännökset	33
2 luku. Vakinaisen tuomarin nimittäminen	34
3 luku. Määräaikaiset tuomarit	43
4 luku. Erinäiset säännökset	45
1.2. Laki Korkeimmasta oikeudesta	46
1.3. Laki Korkeimmasta hallinto-oikeudesta	47
1.4. Valtion virkamieslaki	47
1.5. Hovioikeuslaki	47
1.6. Käräjäoikeuslaki	48
1.7. Hallinto-oikeuslaki	48
1.8. Kiinteistönmuodostamislaki	49
1.9. Laki vakuutus-oikeudesta	49
1.10. Laki työtuomioistuimesta	49
1.11. Laki markkinatuomioistuimesta	50
1.12. Laki muutoksenhausta tuomioistuimen virkaa haettaessa	50
2. Tarkemmat säännökset	50
3. Voimaantulo	50
4. Säättämisjärjestys	50
LAKIEHDOTUKSET	52
1. Laki tuomareiden nimittämisestä	52
2. Laki Korkeimmasta oikeudesta annetun lain muuttamisesta	57
3. Laki Korkeimmasta hallinto-oikeudesta annetun lain muuttamisesta	58
4. Laki valtion virkamieslain 48 §:n muuttamisesta	58
5. Laki hovioikeuslain muuttamisesta	59
6. Laki käräjäoikeuslain muuttamisesta	60
7. Laki hallinto-oikeuslain muuttamisesta	60
8. Laki kiinteistönmuodostamislain muuttamisesta	61
9. Laki vakuutus-oikeudesta annetun lain muuttamisesta	62
10. Laki työtuomioistuimesta annetun lain 2 ja 6 §:n muuttamisesta	62
11. Laki markkinatuomioistuimesta annetun lain 3 §:n muuttamisesta	63
12. Laki muutoksenhausta tuomioistuimen virkaa haettaessa annetun lain kumoamisesta	63
LIITE: Rinnakkaistekstit	64
Asetusluonnokset	77

YLEISPERUSTELUT

1. Tuomareiden nimittämisjärjestelmän kehitys

Tuomareiden nimittämisvalta kuului Ruotsin valtakunnassa hallitsijalle 1500-luvulta lähtien. Sitä aikaisemmin laamannit ja kihlakunnantuomarit oli nimitetty maanlakien mukaisesti vaalilla, jonka valitsijamieskunnan muodostivat kihlakunnantuomarin vaalissa kihlakunnan asukkaiden käräjillä valitsevat 12 edustajaa. Laamannin vaalista oli vastaavat omat säännöksensä. 1500-luvulla tuomarivaalit syrjäytettiin ja nimittämisvalta viimeistään Kustaa Vaasan aikakaudella siirtyi kuninkaalle. Luovuttaessaan osan valtakunnasta herttuakunniksi pojilleen Kustaa Vaasa antoi näille myös oikeuden nimittää kihlakunnantuomarit ja laamannit. Vuonna 1569 annetussa aatelin privilegiokirjeessä vahvistettiin aatelin etuoikeus tuomarinvirkoihin ja tämä merkitsi samalla kuninkaan nimittämisvallan laillistamista. Tuomarin asema muuttui tässä yhteydessä virasta läänitykseksi, mikä tarkoitti sitä, että tuomarinvaltakirjan haltijalla oli oikeus kerätä lääninssä verot tiettyjä valtakunnalle tehtäviä suorituksia vastaan. Yleensä tuomarien velvollisuus oli asettaa ratsumiehiä kruunun palvelukseen. Oli myös tavallista, että tuomarinvirat liitettiin muihin läänityksiin, jolloin läänitystulot kasvoivat. Vastaavasti kasvoivat myös kruunulle tehtävät suoritukset.

Kuningas oli käyttänyt maankäräjien yli ulottuvaa tuomiovaltaa jo maanlakien aikaan joko hovissaan tai erityisillä kuninkaankäräjillä. Kuninkaan tuomiovalta korostui, kun Kustaa Vaasa perusti ylintä tuomiovaltaa käyttämään hallitusneuvoston, joka myöhemmin muuttui kuninkaan lautakunnaksi. Orebron valtiopäivillä vuonna 1614 perustettiin tosin Svean hovioikeus Tukholmaan valtakunnan ylimmäksi tuomioistuimeksi, mutta kuningas Kustaa II Adolf pidatti jo samana vuonna itselleen oikeuden purkaa myös hovioikeuden vääriä tuomioita. Tämä oikeus vahvistettiin vuonna 1615 annetussa oikeudenkäyntijärjestyksessä.

Näinä varhaisina aikoina tuomiovaltaa ei ollut erotettu hallintovallasta, vaan molemmat valtiovallan muodot henkilöityivät kuninkaaseen. Vapaudenajalla 1700-luvulla taas valtaneuvoston harjoittaman oikeusrevision yläpuolella lainsäädäntöelin eli säädät

käyttivät ylintä tuomiovaltaa ja valtiopäivillä sai valittaa oikeusrevision tekemistä päätöksistä. Tämä käytäntö kuitenkin johti ennen pitkää mielivaltaan. Puoluenäkökohdat korostuivat ylimpiä tuomareita valittaessa ja valtaneuvoston jäseniksi tuli välillä vain harvoja lainoppineita henkilöitä. Kustavilainen aika toikin mukanaan huomattavia muutoksia tuomiovallan käyttöön. Vuoden 1772 hallitusmuodolla poistettiin säätyjen ylin tuomiovalta ja kuninkaalle annettiin jälleen oikeus nimittää valtaneuvoston jäsenet. Uudenaikaisen, myöhemmin valtiovallan kolmijako-oppina tunnetun ajattelutavan vaikutus näkyi siinä, että oikeusrevisio säädettiin valtaneuvoston selvästi erottuvaksi osaksi. Tämä valtiovallan jako korostui vuonna 1789, kun valtaneuvosto yhdistys- ja vakuuskirjalla lakkautettiin, hallinnollisten asioiden valmistelua varten asetettiin yleisten asiain valmistelukunta ja ylimmäksi tuomioistuimeksi perustettiin erillinen korkein oikeus. Näin tuomiovalta erotettiin hallintotehtävistä.

Tuomareiden asema ei vielä tuolloin eronnut muiden virkamiesten asemasta. Jo 1600-luvulla oli vakiintunut periaate, että virkamiestä ei voitu erottaa virastaan muuten kuin tuomioistuimen antaman tuomion perusteella. Vuoden 1772 hallitusmuodossa periaatetta ei tosin suoraan julkilausuttu. Mutta kun valtiopäivien päätöksellä vuonna 1786 selitettiin, että vuoden 1772 hallitusmuodon 2 §, jossa kuningas vakuutti olevansa turmelematta kenenkään onnea (välfärd), tarkoitti myös virkaa ja palvelusta, tehtiin tästä se johtopäätös, ettei ketään virkamiestä saanut ilman laillista tutkimusta ja tuomiota asianomaisessa oikeudessa erottaa virasta. Vuoden 1789 yhdistys- ja vakuuskirjan vahvistussanoissa tämä periaate lausuttiin julki. Poikkeuksen muodostivat eräät ylimmät, luottamusmiehen asemassa olevat virkamiehet. Heidät saatettiin erottaa viroistaan hallintotoimin.

Tuomareiden erottamattomuuden ja erityisen virassapysymisoikeuden tärkeä merkitys havaittiin suuriruhtinaskunnan aikana 1800-luvulla. Silloisen ylimmän tuomioistuimen eli hallituskonseljin, vuodesta 1816 senaatin, oikeusosaston jäsenet nimitettiin virkoihinsa vain kolmen vuoden pituisiksi toimikausiksi. Autonomian ajan alussa vakiintui tosin käytännöksi, ettei varsinkaan oikeusosaston se-

naattoreita usein vaihdettu. Tilanne muuttui kuitenkin kenraalikuvernööri Nikolai Bobrikovin aikana annetun vuoden 1899 helmi-kuun manifestin ja muiden venäläistämisyrykimysten myötä. Vuosien 1899-1905 niin sanottujen routavuosien ja vuosien 1908-1917 toisen venäläistämiskauden yhteydessä senaatin ja myös oikeusosaston jäsenistö vaihtui useampaan otteeseen kokonaisuudessaan poliittisista syistä. Senaatti menetti vähitellen kansan luottamuksen ja ylin tuomioistuin riippumattomuutensa niin, että senaatti lakkasi tosiasiallisesti olemasta suomalaista valtiovaltaa käyttävä elin. Routavuosien ja toisen venäläistämiskauden aikaisessa niin sanotussa oikeustaistelussa lipunkantajan roolin ottivat eräät hovioikeudet, jotka Ruotsin vallan ajalta periytyvään kansalliseen lainsäädäntöön vedoten kieltäytyivät soveltamasta venäläistettyä lainsäädäntöä. Tämän vuoksi hovioikeuksien jäseniä erotettiin vuosina 1902-1903. Vuonna 1913 vangittiin ja erotettiin yhtä hovioikeudenneuvosta ja presidenttiä lukuun ottamatta koko Viipurin hovioikeus sekä joukko muitakin tuomareita.

Tuomioistuinlaitoksen riippumattomuuden periaate kirjoitettiin Suomen hallitusmuodon 2 §:n 4 momenttiin. Tuomiovallan riippumattomuuden vahvistamiseksi ja täydentämiseksi säädettiin hallitusmuodossa myös korkeimpien oikeuksien kokoonpanosta ja niiden tehtävistä. Tuomareiden asemaa korostettiin suhteessa muihin virkamiehiin säätämällä hallitusmuodon 91 §:ssä tuomareiden erottamattomuudesta ja heidän oikeudesta pysyä viroissaan samalla kun muita virkamiehiä koskevat vastaavat säännökset jätettiin pois perustuslaista. Lisäksi myös tuomareiden nimittämisjärjestelmää pidettiin osana tuomiovallan riippumattomuutta, minkä johdosta tuomareiden nimittämisvalta, joka monilta osin oli jo suuriruhtinaskunnan aikana uskottu senaatin oikeusosastolle, pysytettiin hallitusmuodon 87 ja 88 §:n säännöksillä suurelta osin tuomioistuimilla itsellään.

Myöhemmin tuomareiden nimittämisestä keskusteltiin ja sitä osittain uudistettiin 1970-1980 luvuilla, jolloin raastuvanoikeuksien ja tuomiokuntien tuomareiden nimittämisjärjestelmä yhtenäistettiin. Uudetaan asiaa ryhdyttiin selvittämään 1990-luvulla kahden toimikunnan, nimittäin 26 päivänä toukokuuta 1993 asetetun tuomarinuratoimikunnan ja 4 päivänä tammikuuta 1996 asetetun tuomaritoimikunnan voimin. Toimikun-

tien eräänä lähtökohtana oli havainto siitä, että lainkäytön kansainvälistyminen, avoimen aineellisen lainsäädännön lisääntyminen, uudet oikeudenkäyntimenettelyt, yhteiskunnan yleinen oikeudellistuminen ja tuomioistuinlaitoksen suuret organisaatiouudistukset asettivat aikaisempaa suurempia vaatimuksia myös tuomareille. Kelpoisuusvaatimuksia, nimittämisjärjestelmää ja -menettelyä tuli kehittää, jotta tuomioistuinlaitoksen palvelukseen saataisiin mahdollisimman päteviä tuomareita. Tuomarinura piti avata niin, että nimitysperusteena korostuneen virkaiän ohella nimittämismenettelyssä selvitetäisiin hakijoiden kyky ja taito tehdä tuomarin työtä. Silloin tuomariksi voisi pätevyityä myös muussa kuin tuomioistuinlaitoksen virassa hankitulla kokemuksella.

2. Nykytila

2.1. Lainsäädäntö ja käytäntö

Tuomioistuien riippumattomuus

Tuomareiden erityinen nimittämismenettely johtuu ennen muuta tuomiovallan riippumattomuudesta muista valtioelimistä. Vuoden 1919 hallitusmuodon 2 §:n 4 momentin perusteella tuomiovalta Suomessa kuuluu riippumattomille tuomioistuimille, ylimpänä asteena korkein oikeus ja korkein hallinto-oikeus. Riippumaton tuomarikunta on riippumattoman tuomioistuimen perusedellytys.

Hallitusmuodon 2 § ilmentää, niin kuin länsimaisten valtioiden valtiojärjestykset yleensäkin, valtiovallan kolmijakoa, millä tarkoitetaan lainsäädäntövallan, hallitusvallan ja tuomiovallan erottamista toisistaan. Oppi valtiollisten tehtävien erottelusta pohjautuu ranskalaisen valistusfilosofin Montesquieun vuonna 1748 julkaisemaan teokseen Lakien hengestä. Montesquieun mukaan kansalaisten oikeusturva toteutuisi parhaiten, jos valtiolliset tehtävät jaoteltaisiin eri valtioelimiin hoidettaviksi. Lainsäädäntövaltaa käyttäisi kansan valitsema eduskunta, toimeenpanovalta kuuluisi hallitsijalle ja tuomiovalta huolehtisivat riippumattomat tuomarit.

Tämä keskeinen valtiosääntöperiaate omaksuttiin jo vuoden 1772 hallitusmuotoon ja sen merkitys on myöhemmin perustuslakia uudistettaessa säilynyt vahvana. Se kirjoitettiin vuoden 1919 hallitusmuotoon ja uudessa, tasavallan presidentin 11 päivänä kesäkuuta 1999 vahvistamassa Suomen pe-

rustuslaissa (731/1999, jäljempänä uusi perustuslaki), valtiovallan kolmijaosta ja tuomiovallan riippumattomuudesta on säädetty valtiojärjestyksen perusteita koskevassa ensimmäisessä luvussa. Lakivaliokunta on perustuslakia koskevasta hallituksen esityksestä (HE 1/1998 vp) antamassaan lausunnossa (LaVL 9/1998 vp s. 4-5) korostanut tuomioistuimien riippumattomuuden merkitystä. Perustuslakivaliokunta on esityksestä antamassaan mietinnössä (PeVM 10/1998 vp s. 3) katsonut tuomioistuimien riippumattomuuden kuuluvan valtiosäännön perusteisiin. Tuomioistuimien riippumattomuutta asemaa vahvistaa lisäksi hallitusmuodon 16 §:ssä (969/1995) ja uuden perustuslain 21 §:ssä säädetty perusoikeus, joka takaa jokaiselle oikeuden saada oikeuksiaan tai velvollisuuksiaan koskevat päätökset tuomioistuimen tai muun riippumattoman lainkäyttöelimen käsiteltäväksi.

Tuomioistuimien riippumattomuutta edellytetään myös monissa kansainvälisissä sopimuksissa. Kansalaisoikeuksia ja poliittisia oikeuksia koskevan kansainvälisen yleissopimuksen (SopS 8/1976) eli niin sanotun KP-sopimuksen 14 artiklan 1 kappaleessa ja Euroopan neuvoston piirissä ihmisoikeuksien ja perusvapauksien suojaamiseksi tehdyn yleissopimuksen (SopS 19/1990), jäljempänä Euroopan ihmisoikeussopimus, 6 artiklan 1 kappaleessa määrätään, että jokaisella on oikeus saada asiansa riippumattoman ja puolueettoman tuomioistuimen tutkittavaksi. Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen eräissä ratkaisuissa on tuomioistuimen riippumattomuudella tarkoitettu riippumattomuutta lainsäätäjistä, täytäntöönpanovallasta ja osapuolista (esimerkiksi tuomio 22 päivänä kesäkuuta 1989, A 155; Langborger).

Siten sekä perustuslain että Suomea sitovien kansainvälisten ihmisoikeussopimusten ja niiden soveltamiskäytännön mukaan tuomioistuimien ja tuomareiden tulee olla riippumattomia. Sillä, puhutaanko tuomioistuimien vai tuomareiden riippumattomuudesta, ei ole olennaista eroa; tuomioistuimet muodostuvat tuomareista. Samassa yhteydessä puhutaan usein myös puolueettomuuden vaatimuksista. Puolueettomuus on osa riippumattomuutta: se tarkoittaa tapauskohtaista riippumattomuutta, joka ilmenee esteettömyytenä, objektiivisuutena ja ennakkoluulottomuutena.

Tuomioistuimien ja tuomareiden riippumattomuus koskee ennen muuta ratkaisutoimintaa; mitkään ulkopuoliset tahot eivät saa

asiaankuulumattomasti vaikuttaa tuomitsemistoimintaan. Asiaankuuluvaa vaikuttamista on vain se, mikä tapahtuu säädösten antamisen kautta (Hidén - Saraviita: Valtiosääntö-oikeuden pääpiirteet. Helsinki 1994, s. 250). Tuomarin on ratkaisutoiminnassaan tarkoin tunnettava laki ja sovellettava sitä. Poliittinen päätöksenteko ja hallinto samoin kuin muutkin intressitahot on sen sijaan pidettävä erillään lainkäytöstä. Riippumattomuus ja siihen kuuluva puolueettomuus toteutuvat viime kädessä tuomarin yksittäisiin tapauksiin liittyvässä ratkaisutoiminnassa.

Riippumattomuusvaatimus ulottuu kuitenkin tätäkin laajemmalle. Voidaan vaatia, että

- tuomioistuimen tulee olla riippumaton suhteessa muihin valtioelimiin;
- tuomioistuimen tulee olla muutoksenhakujärjestelmän aiheuttamien rajoitusten itsenäinen muihin tuomioistuihin nähden;
- tuomarin tulee olla esteetön jutun osapuoliin ja käsiteltävään asiaan nähden;
- tuomarin on oltava riippumaton ulkopuolisista vaikutteista;
- tuomarin on oltava sisäisesti riippumaton epäasiallisesti asiaan vaikuttavista motiiveista;
- tuomarilla tulee olla ainakin jonkinlainen taloudellinen riippumattomuus.

Nimittämisjärjestelmä osana tuomioistuimien riippumattomuutta

Nimittämisjärjestelmän on oltava sellainen, että se ei vaaranna tuomioistuimien riippumattomuutta. Tuomareiden on voitava tehdä itsenäisiä ratkaisuja pelkäämättä ratkaisun voivan vaikuttaa myöhempiin nimityksiin.

Euroopan neuvoston ministerikomitea on 13 päivänä lokakuuta 1994 hyväksynyt suosituksen tuomareiden riippumattomuudesta, tehokkuudesta ja roolista (Independence, efficiency and role of judges. Euroopan neuvoston ministerikomitean suositus nro R (94) 12). Suosituksen kohdassa 2.c esitetään toimenpiteitä tuomareiden riippumattomuuden kunnioittamiseksi, suojaamiseksi ja edistämiseksi:

Viranomaisen, joka päättää tuomareiden valinnasta ja urakehityksestä, tulisi olla riippumaton hallituksesta ja hallinnosta. Tämän viranomaisen riippumattomuuden suojaamiseksi sääntöjen tulisi taata se, että esimerkiksi sen jäsenet ovat oikeuslaitoksen valitsemia ja että viranomainen käyttää päätösvaltaansa omien menettelysääntöjensä mukaisesti.

Kaikkien tuomareiden ammatillista uraa koskevien päätösten tulisi nojautua objektiivisiin perusteisiin ja tuomareiden valinnan ja urakehityksen tulisi perustua ansioituneisuuteen, jolloin huomiota kiinnitetään pätevyyteen, rehellisyyteen, kyvykkyyteen ja tehokkuuteen.

Silloin, kun perustuslailliset tai lainsäädännölliset määräykset ja perinteet sallivat sen, että hallitus valitsee tuomarit, tulisi olla olemassa takeita siitä, että tuomareiden valitsemismenetelmät ovat avoimia ja riippumattomia ja että päätöksiin eivät vaikuta muut syyt kuin yllä luetellun kaltaiset objektiiviset perusteet. Näitä takeita voisivat olla esimerkiksi yksi tai useampi seuraavista:

1. erityinen ja riippumaton ja pätevä elin, joka antaisi hallitukselle käytännössä noudatettavia ohjeita; tai

2. yksilön oikeus vedota riippumattomaan viranomaiseen päätöstä vastaan; tai

3. viranomainen, joka suojaa päätöstä asiattomilta tai sopimattomilta vaikutteilta.

Yhdistyneet kansakunnat on yleiskokouksessaan 29 päivänä marraskuuta 1985 ja 13 päivänä joulukuuta 1985 hyväksynyt tuomareiden riippumattomuutta turvaavat ja edistävät perusperiaatteet (Basic Principles on the Independence of the Judiciary. Päätöslauselmat 40/32 ja 40/146). Julistuksessa käsitellään muun muassa tuomareiden kelpoisuusehtoja ja valintaa:

10. Tuomarin tehtäviin tulee valita taitavia ja rehellisiä henkilöitä, joilla on lain edellyttämä koulutus ja kelpoisuus. Valinta oikeudellisiin tehtäviin on järjestettävä niin, että sopimattomia valintaperusteita ei käytetä. Tuomareiden valinnassa ei saa olla minkäänlaista diskriminointia rodun, värin, sukupuolen, uskonnon, poliittisen tai muun mielipiteen, kansallisen tai sosiaalisen taustan, omaisuuden, syntyperän tai yhteiskunnallisen aseman perusteella. Diskriminointina ei kuitenkaan ole pidettävä sitä, että oikeudellisen viran hakijan tulee olla asianomaisen maan kansalainen.

13. Jos käytössä on virkaylennysjärjestelmä, on tuomareiden ylentämisen perustuttava objektiivisiin tosiseikkoihin, erityisesti taitoon, rehellisyyteen ja kokemukseen.

Kansainvälisissä suosituksissa on edellytetty, että tuomareiden nimittämisen painopisteen tulee olla lainkäyttövallan elimillä. Tämä on ilmaistu Euroopan neuvoston vuonna 1997 Varsovassa ja Slokissa järjestämän tuomareiden asemaa käsitelleen ko-

kouksen päätöslauselmassa ja suosituksissa. Niissä todetaan valtiovallan kolmijako-opin ja tuomareiden riippumattomuuden edellyttävän ennen muuta, että tuomiovallan organit (judiciary) hallitsevat tuomareiden nimittämisen ja ylennysmenettelyä (Guarantees of the independence of the judiciary in a state governed by the rule of law. Multilateral meeting organised by the Council of Europe, Warsaw and Slok 23-26 June 1997. Conclusions and Recommendations nro 3). Eduskunnan lakivaliokunta on mainitussa vuonna 1998 antamassa perustuslakia koskevassa lausunnossaan vaatinut, että tuomarien nimittämisen järjestelmän täytyy olla oikeuslaitoksen hallinnassa. Myös Euroopan unionin ja Euroopan neuvoston vuonna 1997 Noordwijckissa järjestämän oikeusvaltion periaatteita koskeneen konferenssin päätöslauselmassa ja suosituksissa on todettu, että tuomareiden nimittämisen pitää tapahtua objektiivisilla perusteilla ja hallitusvallan viranomaisista riippumattomasti (Conclusions Conference Rule of Law, Noordwijk 23 and 24 June 1997).

Nimittämismenettely

Tasavallan presidentti nimittää korkeimman oikeuden ja korkeimman hallinto-oikeuden presidentit, korkeimman oikeuden esityksestä sen jäsenet ja hovioikeuden presidentit sekä korkeimman hallinto-oikeuden esityksestä sen jäsenet. Tasavallan presidentti nimittää hovioikeuksien jäsenet sekä käräjäoikeuksien laamannit ja käräjätuomarit hovioikeuden virkaehtotuksesta. Alioikeustuomareiden osalta nimittämismenettelyä on viimeksi muutettu alioikeusuudistuksen yhteydessä 10 päivänä heinäkuuta 1987 annetulla lailla (637/1987), joka on erillisen voimaantulon (1417/1992) mukaisesti tullut voimaan 1 päivänä joulukuuta 1993. Viran oltua haettavana hovioikeus panee hakijoista ehdolle kolme vahvistettujen perusteiden mukaan ansioituneinta. Hovioikeuksien jäseniä sekä käräjäoikeuksien laamanneja ja käräjätuomareita koskevasta virkaehtotuksesta on korkeimman oikeuden annettava lausuntonsa. Korkeimman oikeuden ja korkeimman hallinto-oikeuden esittelijät tasavallan presidentti nimittää asianomaisen tuomioistuimen esityksestä.

Tasavallan presidentti nimittää myös läänioikeuden, vesiyläoikeuden, vesioikeuden, maaoikeuden, vakuutus-oikeuden, työtuomio-

istuimen ja markkinatuomioistuimen tuomarit eli kaikki vakinaiset tuomarit. Erityistuomioistuinten tuomareiden nimittämistä koskevat säännökset ovat tuomioistuuksia koskeissa erityislaeissa.

Tasavallan presidentti tekee nimityspäätöksen valtioneuvoston istunnossa oikeusministerin esittelystä. Valtioneuvosto ei tee tuomareiden nimittämisasiassa sisällöllistä päätösehdotusta. Valtioneuvoston yleisistunnossa saatetaan kyllä keskustella valtioneuvoston kannasta nimittämiseen, mutta presidentin päätettäväksi asia menee ministerin ehdotuksena. Oikeusministeri ei ole sidottu tuomioistuimen tekemään esitykseen tai ehdotukseen, vaan hän voi tehdä, tosin vain ehdollepanon suomissa puitteissa, oman ratkaisuehdotuksensa.

Hallitusmuodon alkuperäisten säännösten mukaan tasavallan presidentti nimitti korkeimman oikeuden ja korkeimman hallinto-oikeuden presidentit ja jäsenet sekä hovioikeuksien presidentit ja jäsenet. Korkein oikeus nimitti kihlakunnantuomarit, raastuvanoikeuden pormestarit ja maanjako-oikeuksien puheenjohtajat.

Ennen alioikeusuudistuksen yhteydessä annettua hallitusmuodon muutosta voimassa olleiden säännösten mukaan korkein oikeus nimitti hovioikeuden tekemän virkaehdotuksen perusteella kihlakunnantuomarit ja kärjätuomarit sekä kaupunginvaltuuston tekemän virkaehdotuksen perusteella raastuvanoikeuden pormestarit. Kaupunginvaltuusto suoritti raastuvanoikeuden oikeusneuvosmiesten vaalin. Vaalista oli mahdollista valittaa lääninhallitukseen. Lääninhallitus antoi vaalissa eniten ääniä saaneelle valtakirjan oikeusneuvosmiehen virkaan. Lääninhallituksen päätöksestä, joka koski valtakirjan antamista tai oikeusneuvosmiehen vaalista tehtyä valitusta, oli mahdollista valittaa korkeimpaan oikeuteen ainoastaan menettelyvirheperusteella.

Nimittämisasiain valmisteluun liittyvät virkaesitys-, virkaehdotus- ja lausuntomenettelyt

Tasavallan presidentti nimittää korkeimman oikeuden ja korkeimman hallinto-oikeuden presidentit ilman virkaesitystä tai -ehdotusta. Muiden tuomarinvirkojen osalta tasavallan presidentin nimityspäätöstä edeltävänä menettelynä on käytössä virkaesitys, virkaehdotus eli ehdollepano ja lausunto. Virkaehdotuksessa alempi viranomais-

asettaa virkaa hakeneista kolme ansioituneinta ehdolle paremmuusjärjestyksessä. Nimittävä viranomais on sidottu ehdollepanoon siten, että se voi nimittää virkaan vain jonkun ehdollepannuista hakijoista. Virkaesityksessä alempi viranomais esittää, kenet sen käsityksen mukaan tulisi nimittää sanottuun virkaan. Nimittävä viranomais ei ole sidottu virkaesitykseen. Lääninoikeudentuomareiden osalta ylituomari on antanut hakijoista perustellun lausunnon. Lausunto ei sido nimittävää viranomaista.

Korkein oikeus tekee tasavallan presidentille esityksen korkeimman oikeuden jäsenen, hovioikeuksien presidenttien, vesiylituomarin ja vakuutusylituomarin nimittämistä. Näitä ilmoittautumisvirkoja koskevat esitykset valmistellaan korkeimmassa oikeudessa. Hallitusmuodon 89 §:n säännöksen mukaan hovioikeuksien jäsenen, käräjäoikeuksien laamannien ja kärjätuomareiden virat täytetään asianomaisen hovioikeuden tekemän virkaehdotuksen nojalla. Viran oltua haettavana hovioikeus panee hakijoista ehdolle kolme ansioituneinta. Viran hakija on voinut tehdä korkeimmalle oikeudelle valituksen hovioikeuden tekemästä virkaehdotuksesta. Korkein oikeus on antanut hovioikeuden virkaehdotuksesta lausunnon, jossa korkein oikeus on voinut arvioida virkaehdotuksen uudelleen. Varsinkaan aikaisemmin hovioikeudet eivät yleensä perustelleet ehdollepanoa tai niitä koskevien valitusten johdosta korkeimmalle oikeudelle antamia lausuntoja eikä korkein oikeus omia lausuntojaan.

Korkeimmasta oikeudesta annetun lain (74/1918) 7 §:n 2 momentin mukaan oikeushallintoasiat käsitellään korkeimmassa oikeudessa täysistunnossa. Haettaviksi julistettujen virkojen täyttäminen valmistellaan oikeusministeriössä ja ne käsitellään korkeimmassa oikeudessa oikeusministeriön esittelystä. Hallitusmuodon 54 §:n 2 momentin mukaan oikeusministeri osallistuu korkeimmassa oikeudessa tuomioistuimen jäsenenä tällaisen asian käsittelyyn.

Korkein hallinto-oikeus tekee tasavallan presidentille esityksen korkeimman hallinto-oikeuden jäsenen ja lääninoikeuksien ylituomareiden nimittämistä. Marraskuun alussa 1999 tulee voimaan hallinto-oikeuslaki (430/1999), jolla lääninoikeuslaki (1021/1974) kumotaan ja lääninoikeudentuomarin virkanimike muutetaan hallinto-oikeustuomariksi. Virkojen täyttämismenettely

säilyy entisenlaisena. Hallinto-oikeuden ylituomarin virkaa täytettäessä korkein hallinto-oikeus tekee virkaesityksen, ja hallinto-oikeustuomarin virkaa täytettäessä oikeusministeriö hankkii asiasta korkeimman hallinto-oikeuden lausunnon. Hallinto-oikeuden ylituomari puolestaan antaa hallinto-oikeustuomarin nimittämisasiassa lausunnon korkeimmalle hallinto-oikeudelle. Korkeimmas-ta hallinto-oikeudesta annetun asetuksen (702/1977) 6 §:n mukaan korkeimman hallinto-oikeuden ja hallinto-oikeuden jäsenen nimittämistä koskevat asiat käsitellään täysistunnossa. Oikeusministeri ei osallistu korkeimmassa hallinto-oikeudessa nimittämisan käsitteelyyn.

Vesiylioikeus tekee vesiylioikeudenneuvoksen viran täyttämisestä virkaehdotuksen. Korkein oikeus antaa lausuntonsa virkaehdotuksesta ja käsittelee virkaehdotuksesta tehdyt valitukset. Vesilain (264/1961) 15 luvun 4 §:n mukaan vesioikeustuomari nimitetään samassa järjestyksessä kuin käräjäoikeuden laamanni. Virkaehdotuksen tekee kuitenkin vesiylioikeus. Marraskuun alussa 1999 voimaan tulevalla hallinto-oikeuslailla muodotetaan vesiylioikeudesta ja Vaasan läänioikeudesta Vaasan hallinto-oikeus, jonne ohjataan vesilain mukaiset asiat. Vesioikeudet on tarkoitus lakkauttaa ja siirtää niiden tehtävät perustettaville uusille ympäristölupavirastoille.

Kiinteistönmuodostamislain (554/1995) 246 §:n mukaan maa-oikeustuomari ja maa-oikeusinsinööri nimitetään samassa järjestyksessä kuin käräjäoikeuden laamanni. Hovioikeuden tulee hankkia maa-oikeusinsinööriin viran hakijoista maanmittauslaitoksen keskushallinnon lausunto. Myös maa-oikeudet on tarkoitus lakkauttaa itsenäisinä tuomioistuimina ja siirtää niiden tehtävät käräjäoikeuksille.

Vakuutus-oikeudesta annetun lain (14/1958) 4 §:n mukaan tasavallan presidentti nimittää vakuutusylituomarin sekä vanhemmat ja nuoremmat vakuutustuomarit korkeimman oikeuden esityksestä. Vakuutus-oikeus tekee virkaehdotuksen vakuutustuomarin viran täyttämisestä.

Työtuomioistuimen presidentin ja työtuomioistuinneuvoksen sekä markkinatuomioistuimen ylituomarin nimittää tasavallan presidentti. Nimitykset valmistellaan oikeusministeriössä.

Pääsääntöisesti tasavallan presidentti on nimittänyt tuomarit tuomioistuinten tekemi-

en esitysten mukaisesti. Presidentti on kuitenkin joskus poikennut korkeimpien oikeuksien esityksistä. Silloin myös oikeusministerin esitys on poikennut tuomioistuinten esityksestä. Presidentin ratkaisu erosi 1970-luvulla ainakin neljässä oikeusneuvostonimityksessä ja kahdessa hovioikeuden presidentin nimityksessä korkeimman oikeuden esityksestä. Viime vuosina presidentti on poikennut korkeimman oikeuden esityksestä yhdessä hovioikeuden laamannin nimityksessä ja korkeimman hallinto-oikeuden lausunosta yhdessä läänioikeudentuomarin nimityksessä.

Virkojen haettavaksi julistaminen

Virat jaetaan haettavaksi julistettaviin ja ilmoittautumisvirkoihin lähinnä historiallisista syistä. Vuoden 1772 hallitusmuodon 10 §:n mukaan hallitsija nimitti ilman hakemusta ja virkaehdotusta niihin virkoihin, joilla silloin oli everstiluutnantin taikka tämän vertainen tai ylempi arvo. Tuomarinvirtoista tällaisia virkoja olivat muun muassa hovioikeudenneuvoksen virat. Muihin ylempiin virkoihin hallitsija nimitti hakemuksen jälkeen virkaehdotuksen nojalla. Alempiin virkoihin nimittävänä viranomaisena oli muu kuin hallitsija ja nimittäminen tapahtui joko virkaehdotuksesta tai ilman sitä. Ilmoittautumisvirkoja ovat olleet sellaiset tärkeät virat, joita täytettäessä ehdokailta on pidetty sopivana vain tiedustella, haluavatko he tulla virkaan nimitetyiksi.

Nykyisin useimmat tuomarin virat julistetaan haettaviksi ennen niiden täyttämistä. Ylimmät tuomarin virat kuitenkin täytetään niitä haettavaksi julistamatta. Valtion virkamiesasetuksen (971/1994) vuonna 1997 uudistetun 7 a §:n (793/1997) johdosta ilmoittautumisvirkojen avoinna olemisesta on kuitenkin ilmoitettava samaan tapaan kuin haettavaksi julistettavista viroista. Virkaan ilmoittautuminen tapahtuu samalla tavoin kuin viran hakeminenkin, joten ilmoittautumisvirat eivät enää näiltä osin eroa haettavaksi julistettavista viroista. Ilmoittautumisvirkoja ovat korkeimman oikeuden ja korkeimman hallinto-oikeuden presidenttien, jäsenten ja esittelijäneuvosten, hovioikeuden presidenttien, hallinto-oikeuden ylituomareiden, vesiyliuomarin, vakuutus-oikeuden ylituomarin, työtuomioistuimen presidentin ja työtuomioistuinneuvoksen sekä markkinatuomioistuimen ylituomarin virat. Va-

kuutus oikeuden ylituomarin virka on muutettu ilmoittautumisviraksi vasta vuonna 1996 tehdyllä lainmuutoksella (706/1996).

Nimitysperusteet

Tuomareiden nimitysperusteet määräytyvät hallitusmuodon 86 §:ssä säädettyjen virkamiesten yleisten virkaylennysperusteiden mukaisesti. Ne ovat taito, kyky ja koeteltu kansalaiskunto. Vuoden 1772 hallitusmuodon mukaan virkaan oli pantava ehdolle kolme "ymmärtäväisintä, arvollisinta ja avonaiseen virkaan sopivinta", samalla kun painotettiin sitä, että nimityksissä olivat "taito ja kokemus" määrääviä. Vuoden 1789 yhdistys- ja vakuuskirjassa määriteltiin virkaylennysperusteiksi "taito, ansio, kokemus ja koeteltu kansalaiskunto". Taidolla katsottiin tarkoitettavan tietopuolista sivistystä, kun taas kokemus, ansio ja arvo liitettiin lähinnä virkavuosiin. Nykyistä vuoden 1919 hallitusmuotoa säädettyä perustuslakivaliokunta korvasi virkaikää korostaneet käsitteet työkyvyllä, koska "valtion edun kannalta virkoja täytettäessä enemmän kuin tähän asti olisi huomiota kiinnitettävä asianomaisen työkykyyn eikä vain virkavuosiin". Suuri valiokunta täsmensi työkyvyn muotoon kyky.

Hallitusmuodon nimitysperusteiden tarkempi sisältö on muotoutunut käytännön myötä. Taidolla on ymmärretty lähinnä koulutuksen avulla hankittuja tietoja ja taitoja sekä tutkiminoilla, julkaisuilla tai muulla tavoin osoitettua tiedollista perehtyneisyyttä virkaan kuuluviin asioihin. Taito voi karttua myös kokemuksen kautta, mutta silloin tarkastelu kohdistuu lähinnä toiminnan kartuttamiin tietoihin eikä virkavuosiin. Kyvyllä on tarkoitettu henkilökohtaisia ominaisuuksia: lahjakkuutta, työkykyä, aloitteellisuutta, tuloksellisuutta, johtamiskykyä. Sellaista voidaan osoittaa sekä tieteellisillä että käytännöllisillä toimilla niin virassa kuin sen ulkopuolellakin. Koeteltu kansalaiskunto taas on tarkoittanut nuhteetonta käytöstä ja yleisessä kansalaistoiminnassa saatuja, viran hoitamisen kannalta merkityksellisiä ansioita. Kansalaiskunnan koettelemisella on alun perin viitattu isänmaan puolustamisessa osoitettuun kuntoon, mutta yhtä hyvin se voi tapahtua rauhan töissä: tuomarina, yhteiskunnallisen toimijan epäitsekäänä, uhrautuvana työnä kanssaihminen hyväksi ja yleensäkin siinä tavassa, jolla kansalainen täyttää tehtävänsä ja paikkansa yhteiskunnan jäsenenä.

nä.

Vaikka nykyistä hallitusmuotoa säädettyä tietoisesti luovuttiin virkaikää korostavista ylennysperusteista, ei lain tavoite ole toteutunut tuomarien virkoja täytettäessä. Tuomioistuinpalvelun pituus on ollut määräävä nimitysperuste. Erittäin painava seikka on ollut tuomioistuinpalveluksen aloittamisajan kohta, joka on määrännyt esimerkiksi saman hovioikeuden esittelijöiden keskinäisen järjestyksen jopa pysyvästi. Merkitystä on ollut myös tutkinnon suorittamisen ja varatuomarin arvonimen myöntämisen ajankohdalla. Muissa lakimiestehtävissä hankittua kokemusta ei yleensä ole arvostettu samalla tavalla, vaan tunnusomaista on ollut, että nimittäminen tapahtuu tuomioistuinlaitoksen sisästä. Poikkeuksen ovat muodostaneet vain korkeimpien oikeuksien tuomarien virat, joihin on nimitetty tuomaritaustan omaavien jäsenten lisäksi lainvalmistelussa, yliopistossa ja myös muilla aloilla pätevyityneitä henkilöitä.

Kelpoisuusvaatimukset

Tuomarin virkaan vaadittavasta kelpoisuudesta säädetään kutakin tuomioistuinta koskevassa laissa. Korkeimmasta oikeudesta annetun lain 2 §:n 1 momentin mukaan tasavallan presidentti nimittää presidentiksi ja jäseniksi oikeamielisiä ja lainoppineita henkilöitä, joilla on taitoa ja kokemusta tuomari-toiminnasta.

Hovioikeuslain (56/1994) 3 §:n 2 momentin mukaan presidentin, hovioikeudenlaamannin ja hovioikeudenneuvoksen on oltava oikeustieteen kandidaatin tutkinnon suorittanut henkilö, jolla on tehtävän hoitamiseen tarvittava taito ja kokemusta tuomarin tehtävän hoitamisesta. Käräjäoikeuden laamannin ja käräjätuomarin kelpoisuusvaatimukset on määritellyt käräjäoikeuslain (581/1993) 1 §:n 2 momentissa samoin kuin hovioikeuslaissa on tehty hovioikeuden tuomareiden osalta.

Korkeimmasta hallinto-oikeudesta annetun lain (74/1918) 2 §:n 1 momentin mukaan tasavallan presidentti nimittää presidentiksi ja jäseniksi oikeamielisiä ja lainoppineita henkilöitä, joilla on taitoa ja kokemusta tuomarin- tai hallintotoiminnasta. Vähintään puolella jäsenistä tulee olla kelpoisuus tuomarinviran hoitoon. Tällä tarkoitetaan, että vähintään puolella jäsenistä tulee olla tuomioistuinharjoittelu suoritettuna ja varatuoma-

rin arvo.

Hallinto-oikeuslain 5 §:n 1 momentin mukaan hallinto-oikeuden ylituomarin ja hallinto-oikeustuomarin tulee olla oikeustieteen kandidaatin tutkinnon suorittaneita sekä perehtyneitä julkiseen hallintoon tai lainkäyttöön.

Vesilain 15 luvun 15 §:n mukaan vesiylituomarin ja lainoppineen vesiylioikeudenneuvoksen pätevydestä on voimassa, mitä vesioikeustuomarista on säädetty. Muiden vesiylioikeudenneuvosten pätevydestä on vastaavasti voimassa, mitä on säädetty vesioikeusinsinöörin ja vesioikeuslmmnologin pätevydestä. Vesiylituomaria ja vesiylioikeudenneuvosta nimitettäessä on erityisesti otettava huomioon asianomaisen perehtyneisyys vesilainsäädännön soveltamisalaan kuuluihin tehtäviin. Vesiylioikeus yhdistetään hallinto-oikeuslain voimaantullessa Vaasan hallinto-oikeuteen. Vesilain mukaisten asioiden käsittelyyn osallistuvien tuomareiden kelpoisuusvaatimuksista on tarkoitus säätää jatkossa hallinto-oikeuslaissa.

Vesilain 15 luvun 3 §:n 1 momentin mukaan vesioikeustuomarilla tulee olla kelpoisuus tuomarinvirkaan ja kokemusta tuomarin tehtävissä. Vesioikeusinsinööriä vaaditaan virkaan sopiva diplomi-insinöörin tutkinto ja kokemusta vesilain alaan kuuluvissa tehtävissä. Nimitettäessä on erityisesti otettava huomioon, että vesioikeudessa on perehtyneisyyttä vesiteknikan ja vesitalouden eri aloihin. Vesioikeuslmmnologilla tulee olla ylempi korkeakoulututkinto biologisissa aineissa tai muu virkaan soveltuva ylempi korkeakoulututkinto sekä riittävä perehtyneisyys vesien luonnontalouteen ja kalatalouteen. Lisäksi hänellä tulee olla kokemusta vesilain alaan kuuluvissa tehtävissä.

Työtuomioistuimesta annetun lain (646/1974) 2 §:n 2 momentin ja 2 a §:n 3 momentin mukaan presidentin ja työtuomioistuinneuvoksen on oltava tuomarin virkaan vaadittavan tutkinnon suorittaneita ja tuomarin tehtävään perehtyneitä. Heidän tulee olla henkilöitä, joiden ei voida katsoa edustavan työnantaja- eikä työntekijäetuja. Lain 6 §:n mukaan edellytetään lisäksi, että he ovat 20 vuotta täyttäneitä Suomen kansalaisia, jotka eivät ole konkurssissa ja joiden toimintakelpoisuutta ei ole rajoitettu.

Vakuutus-oikeudesta annetun lain 3 §:n mukaan vakuutusylituomarin ja vakuutus-tuomarin tulee olla oikeustieteen kandidaatin tai vastaavan aikaisemman lainopillisen tut-

kinnon suorittaneita sekä tuomarin tehtäviin perehtyneitä ja 25 vuotta täyttäneitä.

Markkinatuomioistuimesta annetun lain (41/1978) 3 §:n 1 momentin mukaan ylituomarin tulee olla oikeustieteen kandidaatin tutkinnon suorittanut sekä tuomarin tehtäviin ja kuluttaja-asioihin perehtynyt. Ylituomarin tulee olla henkilö, jonka ei voida katsoa edustavan elinkeinonharjoittajien tai kuluttajien etuja.

Kaikilta tuomareilta vaadittavasta kielitaidosta säädetään valtion virkamiehiltä vaadittavasta kielitaidosta annetussa laissa (149/1922).

Ylimääräiset tuomarit

Jos ratkaisematta olevien asiain lukumäärään nähden tai muusta syystä katsotaan tarvittavan, korkeimmassa oikeudessa voi olla enintään neljätoista ylimääräistä oikeusneuvosta. Korkeimmasta oikeudesta annetun lain 2 §:n 2 momentin nojalla tasavallan presidentti nimittää ylimääräiset oikeusneuvokset korkeimman oikeuden esityksestä korkeintaan kolme vuotta kestäväksi toimikaudeksi. Ylimääräiseltä oikeusneuvokselta vaaditaan sama kelpoisuus kuin vakinaiselta jäseneltä. Ylimääräisten oikeusneuvosten ei katsota nimityksen vuoksi eronneen entisestä virastaan. Korkeimmassa hallinto-oikeudessa voi olla enintään kaksitoista ylimääräistä hallintoneuvosta. Ylimääräisistä hallintoneuvoksista säädetään korkeimmasta hallinto-oikeudesta annetun lain 2 §:n 2 ja 3 momentissa asiallisesti samansisältöisesti kuin on säädetty ylimääräisistä oikeusneuvoksista.

Käsiteltävien asioiden lukumäärän tai laadun vuoksi taikka muusta erityisestä syystä hovioikeuteen voidaan nimittää määräajaksi ylimääräisiä hovioikeudenneuvoksia. Korkein oikeus nimittää hovioikeuslain 5 §:n 2 momentin nojalla ylimääräisen hovioikeudenneuvoksen hovioikeuden esityksestä. Ylimääräiseltä hovioikeudenneuvokselta vaaditaan sama kelpoisuus kuin vakinaiselta hovioikeudenneuvokselta. Ylimääräisellä hovioikeudenneuvoksella on hallitusmuodossa tuomarille säädetty virassapysymisoikeus sinä määräaikana, joksi hänet on nimitetty, ja oikeus palkkaukseen samojen perusteiden mukaan kuin hovioikeudenneuvoksen viran haltijalla. Samoilla perusteilla kuin voidaan nimittää määräajaksi ylimääräinen hovioikeudenneuvos, voidaan nimittää määräajaksi kärjäoikeuteen ylimääräinen kärjätuomari,

vesiylioikeuteen ylimääräinen vesiylioikeudenneuvos ja maa-oikeuteen ylimääräinen maa-oikeustuomari tai maa-oikeusinsinööri.

Hallinto-oikeuslain 4 §:n 2 momentin mukaan hallinto-oikeuteen voidaan nimittää määrääjäksi ylimääräisiä hallinto-oikeustuomareita ratkaisematta olevien asioiden lukumäärän vähentämiseksi tai muusta erityisestä syystä. Vesilain 15 luvun 2 §:n 1 momentin mukaan vesioikeuteen voidaan nimittää määrääjäksi vesioikeustuomareita, vesioikeusinsinöörejä ja vesioikeuslimnologeja. Vakuutus-oikeudesta annetun lain 2 §:n 2 momentin mukaan vakuutus-oikeuteen voidaan nimittää määrääjäksi vanhempia ja nuorempia vakuutustuomareita.

Kaikilta määrääjäksi nimitettäviltä tuomareilta vaaditaan sama kelpoisuus kuin vakinaisen viran haltijalta. Yleensä tuomari nimitetään määrääjäksi samassa järjestyksessä kuin vakinaiseen virkaan. Ylimääräisen hovioikeudenneuvoksen ja ylimääräisen käräjätuomarin nimittää kuitenkin korkein oikeus.

Tuomarin viransijaiset

Korkeimman oikeuden tai korkeimman hallinto-oikeuden jäsenelle ei varsinaisesti määrätä viransijaista hoitamaan virkaa, jos jäsen on estynyt hoitamasta virkaansa. Jos virka on täyttämättä, ketään ei määrätä hoitamaan sitä. Tasavallan presidentti voi kuitenkin tarvittaessa nimittää ylimääräisen oikeusneuvoksen tai hallintoneuvoksen.

Hovioikeuslain 7 §:n mukaan hovioikeuden jäsenen viran ollessa avoinna tai jäsenen ollessa estyneenä voidaan hovioikeuteen määrätä sijaisjäsen. Hovioikeusasetuksen (211/1994) 9 ja 19 §:ssä säädetään sijaisjäsenen ottamisesta. Pääsääntöisesti hovioikeuden presidentti ottaa sijaisjäsenen enintään kahden kuukauden ajaksi ja täysistunto enintään kuuden kuukauden ajaksi. Korkein oikeus määrää sijaisjäsenen hovioikeuden esityksestä kuutta kuukautta pidemmäksi ajaksi.

Käräjäoikeuden laamannin viran ollessa vailla hoitajaa virkavapauden, avoinna olamisen tai keskeytyksen vuoksi, päättää viran hoidosta enintään vuoden ajaksi hovioikeus. Yli vuoden kestävästä viran hoidosta päättää korkein oikeus. Käräjätuomarin viran ollessa vailla hoitajaa päättää vuoden aikana enintään kuusi kuukautta kestävästä viran hoidosta laamanni. Enintään vuoden kestävästä viran hoidosta päättää hovioikeus ja yli vuoden kestävästä korkein oikeus.

Hallinto-oikeuslain 6 §:n 3 momentin korkein hallinto-oikeus nimittää ylimääräisen hallinto-oikeustuomarin hallinto-oikeuden esityksestä. Lain 11 §:n mukaan hallinto-oikeuden ylituomari voi hallinto-oikeuden lainoppineen jäsenen ollessa satunnaisesti estyneenä tai vuosilomalla määrätä sijaisjäsenen.

Kiinteistönmuodostamislain 248 §:n nojalla hovioikeus määrää viran hoitajan enintään vuodeksi maa-oikeustuomarin viran ollessa vailla hoitajaa. Vuotta pidemmäksi ajaksi määräyksen antaa korkein oikeus. Maa-oikeusinsinöörin viran ollessa vailla hoitajaa määrää maa-oikeustuomari viran hoitajan enintään kuudeksi kuukaudeksi. Hovioikeus antaa määräyksen enintään vuodeksi ja korkein oikeus yli vuoden ajaksi.

Vesilain 15 luvun 18 §:n mukaan vesiyli-tuomarin ja vesiylioikeudenneuvoksen viransijaisuuden osalta noudatetaan soveltuvin osin, mitä hovioikeudenneuvoksesta on säädetty. Vesilain 15 luvun 6 §:n mukaan määräyksen vesioikeuden puheenjohtajan ja jäsenen virkojen hoitamisesta virkavapauden aikana ja muissa tapauksissa antaa enintään kolmeksi kuukaudeksi vesiylioikeus sekä pitemmäksi ajaksi vesiylioikeuden esityksestä korkein oikeus.

Vakuutus-oikeudesta annetun asetuksen (264/1982) 4 ja 5 §:n mukaan vakuutusylituomari päättää vakuutusylituomarin viran hoidosta virkavapauden aikana ja viran ollessa avoinna enintään 30 päivän ajaksi. Pidemmäksi ajaksi määräyksen antaa korkein oikeus. Vakuutustuomarin viran hoidosta päättää enintään vuodeksi vakuutus-oikeus ja vuotta pidemmäksi ajaksi korkein oikeus.

Työtuomioistuimesta annetun asetuksen (201/1983) 8 §:n mukaan presidentin ollessa estyneenä enintään kolmen kuukauden ajan hänen tehtäviään hoitaa työtuomioistuinneuvos. Tämänkin ollessa estyneenä tai jos häntä ei ole nimitetty taikka presidentin ollessa kolmea kuukautta pitemmän ajan virkavapaana samoin kuin presidentin viran ollessa avoinna, tasavallan presidentti määrää viran hoitajan. Asetuksen 9 §:n mukaan avoinna olevan työtuomioistuinneuvoksen viran väliaikaisen hoitajan ottamisesta päättää oikeusministeriö.

Markkinatuomioistuimesta annetun asetuksen (508/1978) 4 §:n 2 momentin mukaan ylituomarin ollessa estynyt hoitaa hänen tehtäviään varapuheenjohtaja. Varapuheenjohtajan ollessa estynyt tehtäviä hoitaa sään-

nöksessä määritelty jäsen.

Tuomarinura: alemmat tuomioistuimet ja erityistuomioistuimet

Suomessa ei ole säänneltyä tuomarinuraa, mutta vakiintunut nimittämiskäytäntö on ajan kuluessa luonut tiettyjä säännönmukaisuuksia. Alla tarkastellaan kolmen esimerkin avulla, millainen tavanomainen tuomarin ura on ollut viime vuosikymmeninä alioikeudessa ja lääninoikeudessa.

Esimerkki 1.

Tutkintonsa 1970 luvulla suorittaneen tuomarin urakehitys:

- 1973 OTK-tutkinto
- 1975 Tuomioistuinharjoittelu ja varatuomarin arvo
- 1976 Ylimääräinen viskaali hovioikeudessa
- 1977 Viskaalin virka hovioikeudessa
- 1981 Vt. kärjäjätuomari tuomiokunnassa
- 1982 Kärjäjätuomarin virka tuomiokunnassa
- 1995 Ylimääräinen hovioikeudenneuvos hovioikeudessa
- 1997 Hovioikeudenneuvoksen virka hovioikeudessa

Esimerkkinä oleva 1970-luvun alussa valmistunut tuomari sai vakinaisen tuomarin viran kuusi vuotta sen jälkeen, kun hän aloitti työskentelyn viskaalina hovioikeudessa. Viskaalivuosinaan hän hankki kokemusta tuomioistuinlaitoksen ulkopuolelta toimimalla sivutoimisesti avustavana lakimiehenä asianajotoimistossa. Tarkastelujakson lopussa hän arveli joskus tulevaisuudessa palauttansa kärjäjäoikeuteen laamanniksi.

Esimerkki 2.

Tutkintonsa 1980-luvulla suorittaneen tuomarin urakehitys:

- 1981 OTK-tutkinto
- 1983 Tuomioistuinharjoittelu ja varatuomarin arvo
- 1984 Ylimääräinen viskaali hovioikeudessa
- 1990 Viskaalin virka hovioikeudessa
- 1996 Ylimääräinen kärjäjätuomari kärjäjäoikeudessa

Esimerkkinä olevan 1980-luvulla valmistuneen, tuomarinuralle suuntautuneen juristin tavanomainen urakehitys on ollut huomattavasti hitaampaa kuin kymmenen vuotta aiemmin valmistuneen esimerkkituomarin. Häntä ei ollut vielä tarkastelujakson lopussa

nimitetty vakinaiseen tuomarin virkaan, vaikka hän oli työskennellyt tuomioistuinlaitoksen palveluksessa jo 13 vuotta. Viskaalivuosinaan hän hankki lisäksi alioikeuskokemusta toimimalla apujäsenenä raastuvanoikeudessa. Vuonna 1997 esimerkkituomari arveli saavansa nimityksen vakinaiseksi kärjäjätuomariksi parin vuoden kuluessa.

Esimerkki 3.

Lääninoikeudentuomarin urakehitys:

- 1978 OTK-tutkinto
- 1978 Tp. esittelijä lääninhallituksessa
- 1980 Vs. nuorempi lääninsihteeri
- 1985 Nuoremman lääninsihteerin virka
- 1986 Tuomioistuinharjoittelu ja varatuomarin arvo
- 1989 Vs. lääninoikeudensihteeri
- 1991 Lääninoikeudensihteerin virka
- 1995 Va. lääninoikeudentuomari
- 1997 Lääninoikeudentuomarin virka

Esimerkkinä oleva tuomari on nimitetty lääninoikeudentuomariksi 19 vuoden työkokemuksen jälkeen. Niin sanotuksi nuorimmaksi lääninoikeudentuomariksi viime vuosina nimitetyt jäsenet ovat esimerkiksi Uudenmaan lääninoikeudessa olleet nimityshetkellä noin 45 vuoden ikäisiä ja heillä on ollut noin 20 vuoden työkokemus lääninoikeuksista tai liikevaihtovero-oikeudesta.

Kärjäjätuomariksi ja hovioikeudenneuvokseksi on viime vuosina nimitetty henkilöitä, joilla on suunnilleen edellä esitetyn kaltainen ura. Siten alimmin palkattuihin kärjäjätuomarin virkoihin on nimitetty yleensä hovioikeuden viskaaleja. Esittelijänä toimimisella onkin ollut tärkeä merkitys tuomarin uralle pätevoitymisessä. Saadessaan ensimmäisen nimityksen kärjäjätuomarit esimerkiksi Helsingin kärjäjäoikeudessa ovat viime aikoina olleet iältään noin 40 vuotiaita ja työskennelleet varatuomarin arvon saamisen jälkeen tuomioistuimissa eri viroissa noin 14 vuotta. Korkeampipalkkaisiin kärjäjätuomarin virkoihin on nimitetty yleensä kärjäjätuomari alemmasta virasta.

Hovioikeudenneuvosten virat on säännöllisesti täytetty tuomioistuinlaitoksen sisältä ja noin 70 %:ssa tapauksista saman tuomioistuimen sisältä. Nimitysperusteena on ollut yleensä virkaikäjäristys, josta on poikettu harvoin. Hovioikeudenneuvoksen virasta ei aikaisemmin ole ollut tapana hakeutua kärjäjätuomarin virkaan, vaan hovioikeudenneuvokset ovat edenneet hovioikeuden sisäisessä, palkkaluokkien mukaan porrastetussa virkahierarkiassa, kunnes ovat tulleet nimate-

tyksi esimerkiksi kihlakunnantuomarin virkaan. Alioikeusuudistuksen jälkeen on hovioikeudenneuvoksia nimitetty myös käräjätuomarin virkoihin ja nimitettävillä tuomareilla onkin usein kokemusta sekä ali- että hovioikeudesta: liikkuvuus käräjä- ja hovioikeuksien välillä on nykyisin vilkasta. Helsingin hovioikeuteen viime aikoina niin sanotuksi nuorimmaksi hovioikeudenneuvokseksi nimitetyt jäsenet ovat nimityshetkellä olleet vähän alle 50 vuotiaita ja työskennelleet varatuomarin arvon saamisen jälkeen tuomioistuimissa eri viroissa yli 20 vuotta.

Tuomareiden hidas urakierto johtuu suurelta osin 1980-luvulla tuomioistuinlaitoksen organisaatiouudistuksen yhteydessä perustetuista uusista tuomarin viroista, joihin nimitetyksi tuli paljon niin sanottuihin suuriin ikäluokkiin kuuluvia henkilöitä. Virkakierron voi arvioida nopeutuvan uudelleen noin vuoden 2010 tienoilla.

Kokonaan tuomioistuinlaitoksen ulkopuolella toimineita nimitetään erittäin harvoin käräjätuomareiksi tai hovioikeudenneuvoksiksi. Yliopistotutkijoita tai lainvalmistelussa pätevöityneitä ei ole nimitetty suoraan käräjätuomareiksi eikä hovioikeudenneuvoksiksi. Vain noin viisi prosenttia tuomareista (38 yhteensä 741 tuomarista) on oikeustieteen lentsiaatteja tai tohtoreita eli suorittanut oikeustieteellisen jatkotutkimuksen. Erään tutkimuksen mukaan hovioikeuksissa oikeustieteellinen jatkotutkimus on kymmenellä noin sadastaviidestäkymmenestä tuomarista, lääninoikeuksissa yhdellä runsaasta sadasta tuomarista, käräjäoikeuksissa yhdeksällä lähes neljästä sadasta tuomarista ja erityistuomioistuimissa kolmella yli neljästäkymmenestä tuomarista (Risto Jaakkola: Suomen tuomarien virkaaura. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimustiedonantoja 14. Helsinki 1995). Joitakin asianajajia, yleisiä oikeusavustajia ja syyttäjiä on kuitenkin nimitetty käräjätuomareiksi. Ensimmäisen tuomarin viran saamisen jälkeen on lähes varmaa, että aikaan tulee nimitetyksi vastaavaan ylempipalkkaiseen virkaan.

Lääninoikeuksien tuomarin virat ovat olleet Jaakkolan tutkimuksen mukaan käytännössä suljettuja. Sinne ei ole tultu muista tuomioistuimista eikä sieltä ole juurikaan lähdetty käräjäoikeuksia lukuun ottamatta muihin tuomioistuihin.

Erityistuomioistuinten lakimiestuomarit rekrytoidaan myös tuomioistuinlaitoksen sisältä ja on tavallista, että erityistuomioistui-

men tuomariksi pätevöidytään työskentelemällä esittelijänä erityistuomioistuimissa. Moni erityistuomioistuinten tuomareista on työskennellyt myös yleisissä tuomioistuimissa. Sen sijaan erityistuomioistuimilla ei ole ollut juurikaan vaihtoa hallintotuomioistuinten kanssa.

Korkeimpien oikeuksien tuomareiden ura

Kuten edellä on jo todettu, korkeimpien oikeuksien tuomareiden nimityskäytäntö on monipuolisempaa kuin muissa tuomioistuimissa. Ylimpien tuomioistuinten asema ja alempien tuomioistuinten ohjaamistehtävä edellyttävät, että jäsenkunta edustaa toisaalta monipuolista kokemusta lainkäytöstä ja toisaalta parasta mahdollista tieteellistä pätevyyttä.

Korkeimmassa oikeudessa oli vuoden 1998 lopulla presidentti ja 21 muuta vakinaista jäsentä. Enemmistö jäsenistä (14) on nimitetty oikeusneuvokseksi 1990-luvulla. Tällä vuosikymmenellä nimitetyt jäsenet ovat olleet nimityshetkellä keskimäärin noin 50 vuoden ikäisiä. Jäsenistä viisi on naisia. Kymmenen jäsentä on toiminut ennen nimitystään ylimääräisenä oikeusneuvoksena korkeimmassa oikeudessa. Kuudella jäsenellä on oikeustieteen tohtorin arvo, viisi on oikeustieteen lentsiaatteja. Siten noin puolella jäsenistä on oikeustieteellinen jatkotutkimus. Jäsenillä on myös erilaisia virkataustoja. Kahdeksan on toiminut ennen nimitystään ensisijaisesti alitai hovioikeuksissa, viisi esittelijänä korkeimmassa oikeudessa, neljä lainvalmistelussa, kolme yliopistossa ja kaksi asianajajana. Yliopistolta siirtyneet olivat ennen nimitystään professorin tai apulaisprofessorin virassa; yksi kauppaoikeuden, yksi siviilioikeuden ja yksi rikosoikeuden alalla.

Monilla jäsenillä on kokemusta useilta ammattialueilta, eli heille voi määritellä toisenkin kokemustaustan: kuudelle yliopiston, viidelle ali- tai hovioikeuden, kolmelle lainvalmistelun, yhdelle toimimisen ylimääräisenä hallintoneuvoksena, yhdelle toimimisen esittelijänä eduskunnan oikeusasiamiehen kansliassa, yhdelle toimimisen esittelijänä korkeimmassa oikeudessa. Yli puolella jäsenistä (13) on uransa jossakin vaiheessa hankittua, tuomioistuinharjoittelun ylittävää kokemusta alioikeustuomarin työstä. Noin puolet jäsenistä (12) on uransa jossakin vaiheessa toiminut hovioikeudessa esittelijänä tai jäsenenä taikka molemmissa tehtävissä.

Korkeimman oikeuden jäsenen virassa ei aina olla eläkkeelle siirtymiseen asti, vaan oikeusneuvoksia on siirtynyt pysyvästi tai väliaikaisesti muihinkin tehtäviin. Vuoden 1998 lopulla kaksi jäsentä on virkavapaalla: toinen toimii Euroopan yhteisöjen tuomioistuimen tuomarina, toinen eduskunnan oikeusasiamiehenä. Oikeusneuvoksia on usein nimitetty hovioikeuden presidentteiksi; entinen oikeusneuvos on presidenttinä viidessä hovioikeudessa.

Tarkastelu osoittaa, että korkeimman oikeuden jäsenistä runsas neljännes on rekrytoitu ali- ja hovioikeustuomareista, neljännes korkeimman oikeuden esittelijöistä, neljännes tuomioistuinlaitoksen ulkopuolelta yliopistolta tai asianajajista ja vajaa neljännes lainvalmistelusta. Tieteellisiä ansioita, erityisesti tohtorintutkintoa, on arvostettu. Alueelliseen edustavuuteen on kiinnitetty huomiota. Vuorovaikutus korkeimman oikeuden ja hovioikeuksien välillä on molemminsuuntaista.

Korkeimmassa hallinto-oikeudessa on vuoden 1998 lopulla presidentti ja 20 muuta vakinaista jäsentä. Enemmistö jäsenistä (16) on nimitetty hallintoneuvokseksi 1990-luvulla. Tällä vuosikymmenellä nimitetyt jäsenet ovat olleet nimityshetkellä keskimäärin noin 52 vuoden ikäisiä. Jäsenistä kuusi on naisia. Yhtä jäsentä lukuun ottamatta kaikki jäsenet ovat toimineet ennen nimitystään ylimääräisenä hallintoneuvoksena korkeimmassa hallinto-oikeudessa. Kolmella jäsenellä on oikeustieteen tohtorin arvo. Viisi on oikeus-

tieteen lisensiaatteja. Jäseniksi on nimitetty erilaisen virkataustan omaavia juristeja. Seitsemän on toiminut ennen nimitystään ensisijaisesti esittelijänä korkeimmassa hallinto-oikeudessa, kuusi on toiminut ministeriössä tai keskusvirastossa, kolme lainvalmistelussa, kolme kunnallishallinnossa ja kaksi liikevaihtovero- tai lääninoikeudessa.

Monilla jäsenillä on kokemusta useilta ammattialueilta. Toisena kokemustaustana on neljällä lainvalmistelu, kolmella esittelijänä toimiminen korkeimmassa hallinto-oikeudessa, eduskunnan oikeusasiamiehen kansliassa tai lääninhallituksessa, kahdella työskentely yliopistolla, yhdellä työskentely ministeriössä sekä yhdellä työskentely Teollisuuden ja Työnantajain Keskusliitossa.

Korkeimman hallinto-oikeuden jäsenistä noin kolmannes on rekrytoitu korkeimman hallinto-oikeuden esittelijöistä, kolmannes ministeriöistä ja keskusvirastoista ja kolmannes muualta, lainvalmistelusta, kunnallishallinnosta ja lääninoikeuksista. Nimitystä on edeltänyt lähes poikkeuksetta toimiminen ylimääräisenä hallintoneuvoksena.

Tuomareiden ja nimitysten lukumäärä

Suomessa on vuonna 1999 yhteensä 802 lainoppineen tuomarin vakinaista virkaa. Yli puolet eli 442 kaikista tuomarin viroista on käräjäoikeuksissa. Hovioikeuksissa on 152 tuomaria ja lääninoikeuksissa 121. Virkojen määrät tuomioistuinlinjoittain ilmenevät seuraavasta taulukosta:

Taulukko 1. Vakinaiset lainoppineen tuomarin virat vuonna 1999

<i>Yleiset tuomioistuimet:</i>	Päällikkötuomarit	Muut tuomarit	Yhteensä
Korkein oikeus	1	21	22
Hovioikeudet	6	146	152
Käräjäoikeudet	68	374	442
Yhteensä	75	541	616
<i>Hallintotuomioistuimet:</i>			
Korkein hallinto-oikeus	1	20	21
Lääninoikeudet	11	110	121
Yhteensä	12	130	142
<i>Erityistuomioistuimet:</i>			
Vesiylioikeus	1	9	10
Vesioikeudet	3	6	9
Maaoikeudet	8		8
Vakuutus oikeus	1	13	14
Työtuomioistuin	1	0	1
Markkinatuomioistuin	1		1
Yhteensä	15	29	44
Kaikkiaan yhteensä	102	699	801

Tuomioistuimissa on viime vuosina ollut lisäksi määräaikaista tuomareita. Määräaikaista tuomareita on nimitetty lähinnä käsiteltävien asioiden suuren määrän vuoksi. Määrä-

aikaisilla tuomareilla on siten pyritty purkamaan jutturuuhkia. Määräaikaista tuomareita on viime vuosina ollut tuomioistuimissa seuraavan taulukon osoittamat määrät:

Taulukko 2. Määräaikaiset tuomarit vuosina 1995 - 1999

<i>Yleiset tuomioistuimet:</i>	1995	1996	1997	1998	1999
Korkein oikeus	1	1	1	0	1
Hovioikeudet	27	19	12	8	9
Käräjäoikeudet	48	48	40	14	13
<i>Hallintotuomioistuimet:</i>					
Korkein hallinto-oikeus	7	4	4	4	6
Lääninoikeudet	7	5	0	1	1
<i>Erityistuomioistuimet:</i>					
vakuutus oikeus	2	2	4	4	4
Yhteensä	92	79	61	31	34

Tasavallan presidentti on vuoden 1993 lopulta lukien nimittänyt kaikki vakinaiset tuomarit. Oheisesta taulukosta ilmenee tasaval-

lan presidentin tekemien tuomareiden nimityspäätösten määrät vuosina 1994 - 1998.

Taulukko 3. Tasavallan presidentin tekemät vakinaisten tuomareiden nimityspäätökset vuosina 1994 - 1998

	1994	1995	1996	1997	1998
Määrä	98	71	89	77	71

Taulukko 4. Tasavallan presidentin tekemät hovioikeuden, käräjäoikeuden ja lääninoikeuden tuomareiden nimityspäätökset vuosina 1994-1998

	1994	1995	1996	1997	1998
<i>Hovioikeudet:</i>					
Presidentti	2	0	1	1	1
Jäsen	33	18	26	32	18
<i>Käräjäoikeudet:</i>					
Laamanni	6	8	8	2	4
Käräjätuomari	40	24	34	31	37
<i>Lääninoikeudet:</i>					
Ylituomari	1	1	1	0	-
Jäsen	15	10	13	4	2

Tasavallan presidentti nimitti ylimääräiset hovioikeudenneuvokset ja käräjätuomarit vuoteen 1994 asti. Vuonna 1994 nimitettiin

ylimääräisiä hovioikeudenneuvoksia 29 ja käräjätuomareita 53. Tämän jälkeen korkein oikeus on nimittänyt ylimääräiset tuomarit

hovioikeuteen ja käräjäoikeuteen. Seuraavasta taulukosta ilmenee korkeimman oikeuden

tekemien nimitysten määrät vuosina 1995 - 1998.

Taulukko 5. Korkeimman oikeuden tekemien ylimääräisten tuomareiden nimityspäätösten määrät vuosina 1995 - 1998

	1995	1996	1997	1998
Hovioikeus	31	9	16	14
Käräjäoikeus	67	65	27	21

2.2. Kansainvälinen kehitys ja ulkomaiden lainsäädäntö

Ruotsi

Hakemuksesta täytettävät tuomarinvirat. Ruotsissa tuomioistuimien hallinnon johtaminen on vuodesta 1975 lukien kuulunut itsenäiselle Domstolsverket-nimiselle keskusvirastolle. Tuomioistuimien hallinnolliset kysymykset siirrettiin tuolloin oikeusministeriöltä Domstolsverketille. Samalla myös vähennettiin oikeusministeriön osuutta tuomarinimitysten valmistelussa. Tuomareiden nimitysten valmistelua varten perustettiin erityinen virkaesityslautakunta, Tjänsteförslagsnämnden för domstolsväsendet (TFN). Lautakunnasta säädetään asetuksella (SFS 1988:318).

Hallitus nimittää virkaesityslautakuntaan vähintään seitsemän jäsentä enintään kolmen vuoden ajaksi. Lautakunnan kokoonpanoa ei ole määrätty säännöksiin, mutta se on käytännössä vakiintunut. Lautakunnan jäsenenä on yleensä ollut yksinomaan tuomareita, mutta joinakin toimikausina lautakunnassa on ollut myös tuomareiden ja tuomioistuinten työntekijöiden ammattijärjestöjen edustajia. Syksyllä 1997 lautakuntaan kuului puheenjohtajan lisäksi 10 jäsentä, jotka olivat oikeusneuvos puheenjohtajana ja hallinto-neuvos varapuheenjohtajana, hovioikeuden presidentti, kamarioikeuden presidentti, kaksi käräjäoikeuden laamannia, lääninoikeuden laamanni, vuokraneuvos (hyresråd), Domstolsverket-viraston pääjohtaja sekä päällikkökäräjätuomari (chefsrådmän) ja toimistosihteerit. Kaksi viimeksi mainittua olivat tuomareiden ja toimistohenkilöstön ammattijärjestöjen edustajia.

Virkaesityslautakunta tekee hallitukselle esitykset hakemuksesta täytettäviin tuomarinvirkoihin nimittämisestä. Tällaisia virkoja ovat muun muassa käräjäoikeuksien laamannien, käräjätuomareiden, hovioikeudenneuvosten, lääninoikeudentuomareiden ja kamarioikeuksien tuomareiden virat. Lautakunta toimii Domstolsverketin yhteydessä. Sillä on päätoiminen sihteeri ja toimistos sihteeri. Lautakunta kokoontuu keskimäärin 9-10 kertaa vuodessa ja kokoukset kestävät noin 4-6 tuntia. Esitystä varten lautakunta tutkii viranhakijoiden hakemukset ja pyytää tarvittaessa lausuntoja ja selvityksiä eri tahoilta. Tämän selvitystyön pohjalta lautakunta tekee esityksen, jossa perustellaan, kenellä hakijoista on parhaat ansiot haettavana olevaan virkaan. Esityksessä asetetaan kolme parasta hakijaa etusijajärjestykseen. Hakijat voivat valittaa lautakunnan esityksestä hallitukselle. Hallitus, joka myös nimittää tuomarit, voi poiketa lautakunnan esityksestä. Virkanimityksiasia esitellään hallitukselle oikeusministeriöstä.

Tuomareiksi nimitettävillä on yleensä tuomioistuintausta. Tuomioistuinura alkaa yliopisto-opintojen jälkeen suoritettavalla kahden vuoden pituisella tuomioistuinharjoittelulla (tingsmeritering) alioikeudessa ja jatkuu kuuden kuukauden harjoittelujaksolla muutoksenhakutuomioistuimessa. Tämän jälkeen tuomarinuralle aikova työskentelee käräjäviskaalina alioikeudessa sekä viskaalina ylemmässä tuomioistuimessa. Saatuaan nimityksen asessoriksi henkilö on kelpoinen hakemaan tuomarin virkaa. On varsin tavallista että asessorit työskentelevät ylimääräisinä tai määräaikaisina jäseninä muutoksenhakutuomioistuimissa tai alioikeuden tuomareina. Monet asessoreista työskentelevät myös oikeussihteereinä korkeimmissa oikeuksissa.

Lisäksi tuomarin uralle rekrytoituvat voivat työskennellä lainvalmistelutehtävissä komiteoissa ja eri ministeriöissä.

Ruotsissa muutettiin vuonna 1990 tuomareiden nimitysperusteita niin, että virkaiän merkitystä nimitysharkinnassa pyrittiin vähentämään. Tärkeimmäksi nimitysperusteeksi tuli taitavuus (skicklighet). Tavoitteena oli avata tuomarinura muillekin kuin tuomioistuinlaitoksen palveluksessa oleville.

Virkaesityslautakunta on käsitellyt vuoden 1990 heinäkuun alun ja vuoden 1993 kesäkuun lopun välisenä aikana yhteensä 270 tuomarinimitystä. Nimitetyistä 240 oli suorittanut tuomioistuinharjoittelun. Lopuistakin valtaosa oli suorittanut osia harjoittelusta, minkä lisäksi he olivat toimineet tuomareina hallintotuomioistuimissa tai vakuutus oikeudessa. Nimitetyistä vain seitsemän ei ollut nimityshetkellä tuomioistuinlaitoksen palveluksessa. Vuonna 1997 virkaesityslautakunta käsiteli yhteensä 68 tuomarinimitystä. Vuonna 1997 lautakunta oli äänestänyt yhteensä 16 asiassa ja hallitus oli poikennut lautakunnan esityksestä kahdessa tapauksessa. Vuodelta 1998 ei ole ollut käytettävissä yksityiskohtaisia tilastoja, mutta saadun selvityksen perusteella käsiteltyjen asioiden määrä vastaa vuoden 1997 tietoja. Vuonna 1998 tuomariksi nimitettiin tuomioistuinuran ulkopuolelta kaksi asianajajaa.

Virkaesityslautakunnalla on nimitysasioden lisäksi muitakin tehtäviä. Se muun muassa tutkii tuomioistuinmääräaikaista tuomarinimityksistä tehtyjä valituksia ja käsittelee tuomareiden sivutoimilupahakemuksia.

Kutsusta täytettävät virat. Korkeimmat tuomarin virat täytetään Ruotsissa kutsumenettelynä ilman, että niitä julistetaan haettaviksi. Tällaisia virkoja ovat korkeimman oikeuden ja korkeimman hallinto-oikeuden (regeringsrätten) jäsenten, hovioikeuksien ja kamarioikeuksien presidenttien ja laamannien, työtuomioistuimen, asuntotuomioistuimen ja markkinatuomioistuimen tuomareiden, patenttivalitus oikeuden puheenjohtajan ja varapuheenjohtajan sekä Tukholman, Göteborgin ja Malmön käräjäoikeuksien ja läänioikeuksien laamannien virat. Näiden virkojen nimitykset valmistellaan oikeusministeriössä.

Korkeimman oikeuden ja korkeimman hallinto-oikeuden jäsenten virkojen täyttämiseen on muotoutunut epävirallinen traditio. Nimityksen valmistelu käynnistyy oikeusministe-

riössä. Kun oikeusministerillä on sopiva ehdokas virkaan, oikeusministeri menee tuomioistuimen täysistuntoon keskustelemaan nimityksestä. Jollei oikeusministerin ehdokas herätä vastustusta, ehdokkaalta tiedustellaan suostumusta virkaan. Korkeimmalla oikeudella ja korkeimmalla hallinto-oikeudella on siten tosiasiallisesti suuri vaikutus jäsentensä valintaan.

Ruotsin korkeimmassa oikeudessa oli vuoden 1997 lopulla 18 jäsentä. Huomattavalla osalla heistä on keskenään hyvin samanlainen uratausta: he ovat valmistumisensa jälkeen työskennelleet ensin noin 10 vuotta tuomioistuimissa eri viroissa ja tämän jälkeen ennen nimitystään noin 10 vuotta ministeriössä, yleensä lainvalmistelutehtävissä. Tällainen tausta on 11 oikeusneuvoksella. Kolme jäsentä on toiminut ensin tuomioistuimissa, sitten oikeusministeriössä ja tämän jälkeen ennen nimitystään vielä tuomioistuimissa. Siten 14 jäsenellä on tuomioistuin kokemuksen lisäksi pitkä kokemus työskentelystä ministeriössä. Muut neljä jäsentä ovat työskennelleet ennen nimitystään eri tehtävissä; yksi tuomarina, yksi asianajajana, yksi syyttäjätehtävissä ja yksi siviilioikeuden professorina Tukholman yliopistossa. Ruotsalaisten oikeusneuvosten ammatillinen tausta on siten samalla tavalla monipuolinen kuin Suomen korkeimman oikeuden jäsenillä, mutta erona on se, että ministeriöstä saadulla työkokemuksella näyttäisi Ruotsissa olevan tärkeämpi merkitys kuin Suomessa. Vastavasti asianajajina, alioikeustuomareina ja yliopistotutkijoina pätevoityneitä jäseniä on Suomen korkeimmassa oikeudessa enemmän kuin Ruotsissa.

Ruotsissa asetettiin syksyllä 1998 komitea, jonka tehtävänä on muun ohella pohtia, miten nimittämistä kutsusta täytettäviin virkoihin voitaisiin uudistaa niin, että viran täytön julkisuus ja avoimuus paranisi. Erilaisina vaihtoehtoina esitetään julkisten ilmoittautumislistojen, suositusjärjestelmän tai muodollisen lausuntomenettelyn käyttöönottoa. Tätä silmällä pitäen komitean tehtävänä on miettiä, voisiko virkaesityslautakunta osallistua jollakin tavoin näiden virkojen täyttämiseen.

Tanska

Tuomareiden nimittämismenettely on uudistunut Tanskassa 1 päivänä heinäkuuta 1999 voimaan tulleella lainsäädännöllä. Aikaisemmin kuningatar nimitti tuomarit oi-

keusministerin esityksestä. Tuomioistuimilla oli kuitenkin vaikutusvaltaa nimityksiasiassa. Asianomaisen hovioikeuden (landsret) presidentti ja korkeimman oikeuden (højesteret) presidentti antoivat lausunnon nimityksiasiassa. Korkeimman oikeuden jäsenen virkaa hakeneista korkeimman oikeuden presidentti antoi lausunnon keskusteltuaan nimityksestä muiden jäsenten kanssa. Presidenttien ehdotuksia seurattiin lähes poikkeuksetta. Hovioikeuksien ja korkeimman oikeuden presidenttien virkoja lukuun ottamatta tuomarin virat julistettiin haettaviksi. Vuonna 1996 Tanskan korkeimmassa oikeudessa oli 17 jäsentä, joista 12 oli toiminut landsretin tuomarina. Muut jäsenet olivat ennen nimitystään toimineet ministeriön kansliapäällikkönä, osastopäällikkönä, professorina, asianajajana ja valtakunnansyyttäjänä.

Oikeusministeriöllä on katsottu olleen Tanskassa liian merkittävä rooli tuomareiden nittämisessä ja tuomioistuinharjoittelun järjestämisessä. Suurin osa tanskalaisista tuomareista on ennen nittämistään tuomarin virkaan suorittanut tuomioistuinharjoittelun (ns. dommerfuldmaektige). Harjoittelijat valitsee oikeusministeriö kaksi kertaa vuodessa. Suuri osa tuomareista on myös ennen nimitystään työskennellyt pitkään oikeusministeriössä eri tehtävissä. Vuoden 1999 uudistuksen tavoitteena on ollut vähentää oikeusministeriön vaikutusta tuomarinnityksissä. Nimitysjärjestelmän uudistamisella laajennetaan tuomareiden rekrytointipohjaa, avataan tuomarinuraa ja lisätään tuomioistuinlaitoksen valtaa nimitysten valmistelussa.

Uudistuksen myötä Tanskaan perustettiin oikeusministeriöön nähdén itsenäinen virasto johtamaan tuomioistuinhallintoa (Domstolssyrelsen). Tuomareiden nimityksasioita valmistelemaan perustettiin tuomarivalintalautakunta (Dommerudnævnelserådet), joka tekee virkaesityksen oikeusministerille. Hallitsija lopullisesti nimitää vakinaiset tuomarit myös vastaisuudessa.

Tuomarivalintalautakuntaan kuuluu kuusi neljäksi vuodeksi nimitettyä jäsentä: korkeimman oikeuden jäsen puheenjohtajana, hovioikeuden tuomari, alioikeustuomari, asianajaja sekä kaksi yhteiskunnan edustajaa (repraesentanter för offentligheden). Jäsenillä on henkilökohtaiset varajäsenet. Lautakunnan tuomarijäsenet nimitää oikeusministeri korkeimman oikeuden, hovioikeuksien ja Tanskan tuomariyhdistyksen esityksistä. Asianajaja nimitetään asianajajaliiton (Advokat-

rådet) esityksestä. Yhteiskunnan edustajat oikeusministeri nimittää tiettyjen laissa mainittujen yhteisöjen esityksestä. Yhteisöt ovat Amtsrådsforeningen i Danmark, Kommunerne Landsforening, Københavns og Frederiksberg Kommuner i forening ja Dansk Folkeoplysnings Samråd. Lain mukaan kansanedustajat, kunnanhallituksen jäsenet tai maakäräjien (amtsråd) jäsenet eivät saa olla tuomarivalintalautakunnan jäsenenä.

Tuomarivalintalautakunta käsittelee Tanskassa korkeimman oikeuden jäsenten, hovioikeuksien presidenttien ja jäsenten, alioikeuksien tuomareiden (byretsdommer) sekä meri- ja kauppaoikeuden tuomareiden nimitykset. Lautakunta tekee siten esitykset kaikkiin vakinaisiin tuomarinvirkoihin nittämisestä. Esitysten tulee olla perusteltuja ja esityksessä on ilmoitettava, jos esityksestä on äänestetty. Samalla on selostettava vähemmistöön jääneiden jäsenten kanta asiassa.

Laissa on uudistettu myös tuomareiden nimitysperusteet. Lain 43 §:n mukaan nittämisessä on asiaa kokonaisuutena harkiten otettava huomioon viranhakijoiden ominaisuudet täytettävänä olevan viran kannalta. Erityisesti tulee ottaa huomioon viranhakijoiden juridiset taidot sekä henkilökohtaiset ominaisuudet. Myös hakijoiden juridisen kokemuksen monipuolisuudelle tulee antaa painoa virkaa täytettäessä niin, että tuomarikunta edustaa erilaisia ammattitaustoja.

Säännöksen perusteluissa on lähdetty siitä, että monipuolista ammattikokemusta edustava tuomarikunta kehittäisi parhaiten tuomioistuinlaitosta toivotulla, muuttuvan yhteiskunnan vaatimuksia vastaavalla tavalla. Myös yksittäisen tuomarin kohdalla monipuolista kokemusta olisi pidettävä parempana meriittinä kuin kapeaa virkauraa. Tuomioistuinlaitokseen olisi toivottavaa saada asianajajien, syyttäjien, oikeusministeriön ja muun keskushallinnon, kansainvälisten organisaatioiden, yliopistotutkijoiden, kunnallisten virkamiesten ja yksityisten yhteisöjen lakimiesten näkemystä ja kokemusta. Haettava olevan viran laatu ja tuomioistuimen tarpeet tulee myös ottaa huomioon parasta ehdokasta valittaessa.

Tuomarin muodollisena kelpoisuusvaatimuksena on oikeustieteen kandidaatin tutkinto. Hovioikeuden tuomariksi ja tuomariksi alioikeuteen tai meri- ja kauppaoikeuteen voidaan nimittää vain, jos hovioikeus hyväksyy hakijan tuomarintaidot. Korkeimman oikeuden tuomarilta edellytetään lisäksi, että

hän on työskennellyt korkeimmassa oikeudessa ja osallistunut nuorimpana jäsenenä vähintään neljän asian käsittelyyn.

Norja

Norjassa kuningas nimittää tuomarit oikeusministeriön esityksestä. Vuodesta 1990 lähtien oikeusministeriö on pyytänyt neuvoantavan lausunnon erityiseltä tuomarinimityksiä varten perustetulta neuvoa-antavalta toimielimeltä (rådgivande organ, jäljempänä lautakunta). Lausunnon pyytäminen ei ole pakollista, mutta käytännössä sitä aina pyydetään. Lautakunta ei kuitenkaan anna lausuntoa korkeimman oikeuden (Høyesterett) jäsenten virkoja täytettäessä.

Neuvoa-antava lautakunta koostuu kolmesta jäsenestä: Norjan tuomariyhdistyksen edustajasta, Norjan asianajajayhdistyksen edustajasta ja Norjan Lakimiesyhdistyksen edustajasta. Edustajat nimittää oikeusministeriö edellä mainittujen järjestöjen esityksestä. Lautakunnan jäsenten toimikausi on kaksi vuotta. Lautakunta ei haastattele viran hakijoita, mutta se hankkii heistä lausuntoja eri tahoilta. Lautakunta ei myöskään tee perusteltua kirjallista esitystä vaan antaa suullisen arvion hakijoista. Lautakunnan "neuvo" ei ole julkinen eivätkä viran hakijat saa siitä tietoa. Vuosina 1990 - 1992 lautakunta antoi lausunnon 102 viran täyttämistä. Vain kuudessa nimityksessä lautakunnan esitystä ei seurattu. Neljässä tapauksessa oli kyse kelpoisuusvaatimuksiin liittyvästä tulkintaerimielisyydestä. Lausunnon jälkeen nimityksien valmistelu jatkuu oikeusministeriön tuomioistuinosastossa. Hakijoita voidaan esimerkiksi haastatella. Lisäksi voidaan tiedustella tuomioistuimen päällikkötuomarin arviota hakijoista.

Korkeimman oikeuden jäsenten nimittämisessä on korkeimman oikeuden presidentin ja oikeusministerin epävirallisilla keskusteluilla suuri merkitys. Ennen näitä keskusteluja korkeimman oikeuden täysistunto on käsitellyt jäsenen nimittämistä. Korkein oikeus vaikuttaa siten itse hyvin voimakkaasti uuden jäsenensä valintaan. Suuri osa korkeimman oikeuden jäsenistä on ennen nimitystään työskennellyt tuomarina alemmissa oikeuksissa (byrett ja landsrett).

Tuomareiden rekrytointipohjaa Norjassa on luonnehdittu monipuoliseksi. Norjassa ei ole tuomareiden koulutusjärjestelmää samalla tavoin kuin esimerkiksi Ruotsissa eikä ehkä

voida puhua vakiintuneesta tuomarinurastaakaan. On tavallista, että tuomareita nimitetään tuomioistuinlaitoksen ulkopuolelta. Ennen nimitystä vakinaiseksi tuomariksi useimmat ovat työskennelleet 1 - 3 vuoden ajan ikään kuin koeajalla yksinkertaisten asioiden parissa (dommerfullmektig). Muodollisena kelpoisuusvaatimuksena tuomariksi nimitettävältä edellytetään, että hän on suorittanut oikeustieteellisen tutkinnon parhain tai toiseksi parhain arvosanoin.

Eräässä tutkimuksessa norjalaisten tuomareiden on katsottu olevan ura- ja kulttuuri-taustaltaan homogeenisiä: suurin osa on keski-ikäisiä, suurista kaupungeista tulevia, ylempään sosiaaliryhmään kuuluvia miehiä. Nimitetyistä oli 1980-luvun lopulla 70 % ollut ennen tuomarin virkaan nimittämistä julkishallinnon palveluksessa ja 19 % asianajajina. Asianajajien osuus tuomareista on Norjassa joka tapauksessa suurempi kuin muissa Pohjoismaissa. Asianajajien osuutta selittää osin se, että Norjassa asianajajat hoitavat ylioikeuksissa osin sellaisia tehtäviä, joista Suomessa huolehtivat esittelijät. Korkeimmassa oikeudessa esiintyvä asianajaja ikään kuin esittelee käsiteltävän asian.

Norjalaisen tuomareiden nimitysjärjestelmää on luonnehdittu ei-julkiseksi. Menettelyn on sanottu olevan ristiriidassa muiden virkamiesten nimitysten kanssa, joissa julkisuus on oleellinen tekijä. Myös viranhakijoiden oikeusturvassa on sanottu olevan tämän vuoksi puutteita. Norjassa on toiminut komitea (Domstolskommisjonen), jonka tehtävänä on ollut arvioida muun ohella tuomareiden nimitys- ja kurinpitöjärjestelmän kehittämistä. Komitea on luovuttanut mietintönsä 20 päivänä huhtikuuta 1999 (Domstolene i samfunnet. Norges offentlige utredninger 1999:19).

Islanti

Islannissa tasavallan presidentti nimittää korkeimman oikeuden tuomarit oikeusministerin esityksestä. Alioikeustuomarit nimittää oikeusministeri. Islannissa toteutettiin vuonna 1992 uudistus, jolla pyrittiin lisäämään tuomioistuinten itsenäisyyttä ja kansan luotamusta tuomioistuinten riippumattomuuteen. Tässä yhteydessä perustettiin alioikeuden tuomareiden nimitysten valmistelua varten erityinen valintaneuvosto. Neuvostossa on kolme jäsentä: korkeimman oikeuden tuomari, alioikeustuomari ja asianajaja. Oikeusmi-

nisteri nimittää neuvoston jäsenet ja heidän varajäsenensä neljän vuoden toimikaudeksi korkeimman oikeuden, Islannin tuomariyhdistyksen ja asianajajaliiton esityksestä.

Oikeusministeriö lähettää valintaneuvostolle tuomarin virkaan tulleet hakemukset ha-
kuajan umpeuduttua. Valintaneuvosto valmistelee lausuntoaan hankkimalla hakijoista tietoja heiltä itseltään, edellisiltä työnantajilta ja suosittelijoilta. Saatuaan työnsä valmiiksi neuvosto palauttaa hakemukset oikeusministerille ja antaa siinä yhteydessä perustellun lausunnon viran hakijoista. Lausunnossa arvioidaan jokaisen hakijan kelpoisuus haettavana olevaan virkaan ja esitetään perustellusti jotakin hakijoista valittavaksi. On myös mahdollista, että neuvosto asettaa hakijat etusijajärjestykseen. Jokainen neuvoston jäsenistä voi lausunnon yhteydessä toimittaa myös oman eriävän mielipiteensä asiassa. Lausunto ei ole sitova, vaan oikeusministeri voi poiketa neuvoston esityksestä.

Alioikeuden päällikkötuomari valitaan tuomioistuimen kollegion esityksestä. Oikeusministeri voi poiketa esityksestä. Korkeimman oikeuden jäsenet nimittää tasavallan presidentti korkeimman oikeuden esityksestä. Joskus korkein oikeus toteaa esityksessään ainoastaan, että kaikki hakijat ovat päteviä. Korkeimman oikeuden täysistunto valitsee keskuudestaan presidentin kahdeksi vuodeksi kerrallaan. Islannissa on vain kaksiportainen tuomioistuinjärjestelmä.

Tuomareiden kelpoisuusvaatimuksista on säädetty tuomioistuinlaissa. Alioikeustuomarin pitää olla vähintään 30 vuotias Islannin kansalainen, jolla on viran edellyttämä fyysinen ja psyykinen terveys ja joka hallitsee itseään ja omaisuuttaan. Häntä ei saa olla rangaistu eikä hänellä saa olla sellaista mainetta tai henkilökohtaisia ominaisuuksia, jotka vaarantaisivat yleisön luottamuksen tuomarikuntaan. Tuomarilla pitää olla oikeustieteellinen yliopistotutkinto ja hänellä pitää olla vähintään kolmen vuoden kokemus tuomioistuintyöskentelystä tai työskentelystä valtion tai kunnan palveluksessa. Korkeimman oikeuden tuomarilta edellytetään tämän lisäksi 35 vuoden ikää ja vähintään kolmen vuoden työskentelyä alioikeustuomarina, asianajajana korkeimmassa oikeudessa, oikeustieteen professorina, poliisi-päällikkönä, syyttäjien päällikkönä tai apulaispäällikkönä, asianajajana alioikeudessa, ministeriön kansliapäällikkönä, oikeusministeriön osastopäällikkönä, parlamentin oi-

keusasiاميةhenä tai muussa vastaavassa oikeudellisessa ammatissa. Lisäksi edellytetään, että hakija täyttää kokemuksensa ja ammattitaitonsa puolesta ne edellytykset, joita korkeimman oikeuden tuomarilta voidaan vaatia.

Nimitysharkinnassa tuomarin taidolla ja henkilökohtaisilla ominaisuuksilla on tärkeä merkitys. Tuomarilla pitää olla hyvä laintuntemus. Olisi suotavaa, että hän olisi suorittanut osia asianajajatutkinnosta ja osallistunut ammatilliseen koulutukseen Islannissa ja ulkomailla. Koulutuksen avulla hakija osoittaa pitäneensä ammattitaitonsa ajan tasalla. Hakijan pitää osoittaa olevansa työssään itsenäinen, puolueeton, aloitekykyinen ja tehokas. Hänellä pitäisi olla johtamiskokemusta. Hänellä tulee lisäksi olla sekä rikos- että siviiliprosessin hyvä tuntemus ja taito käyttää islannin kieltä. Henkilökohtaisilta ominaisuuksiltaan hänen pitää olla työtovereiden ja asiakkaiden mielestä luotettava, hyvämaineinen ja esiintymiskykyinen niin, että tuomioistuimen kuva myös tiedotusvälineissä säilyy luotettavana.

Tuomarin virkaa hakevan on jo hakemuksessaan esitettävä nimitysharkinnassa vaadittavat tiedot: tutkintotodistus, todistukset osallistumisesta koulutukseen ja näyttö tuomarin taidoista - esimerkiksi kopioita oikeustieteellisistä artikkeleista, tuomioista tai esseistä. Hakija voi nimetä hakemuksessaan myös 2-3 suosittelijaa. On tavallista, että valintaneuvosto pyytää hakijalta lisäselvityksiä. Hakijaa voidaan esimerkiksi pyytää kirjoittamaan tuomio tietyssä alioikeuden aikaisemmin ratkaisemassa jutussa.

Saksa

Yleistä. Saksa on liittovaltio, mikä aiheuttaa omat erityispiirteensä myös tuomioistuinlaitokseen. Tuomioistuimet on jaettu osavaltioiden tuomioistuihin, joita yleisten tuomioistuinten osalta ovat alimmalla tasolla Amtsgericht- ja Landgericht-nimiset alioikeudet, joista tosin Landgericht tutkii myös muutoksenhakemuksia Amtsgericht-tuomioistuimen tuomioihin. Landgerichtin yläpuolella yleisenä muutoksenhakuasteena on Oberlandesgericht-niminen osavaltion yli oikeus. Liittovaltion tuomioistuin on oikeus-suojatien ylin aste, Bundesgerichtshof -niminen korkein oikeus. Siellä haetaan muutosta Oberlandesgericht-tuomioistuinten tuomioihin. Toinen erityispiirre Saksassa on se, että

erityiset tuomioistuimet on hyvin selkeästi erotettu yleisistä tuomioistuimista. Eri tuomioistuinlinjoja varten on esimerkiksi säädetty oma prosessilainsäädäntönsä. Tällaisia erityisiä tuomioistuinlinjoja ovat hallinto-oikeuden, työoikeuden, sosiaalioikeuden ja vero-oikeuden oikeussuojatiet. Ne on jaettu yleisten tuomioistuinten tapaan osavaltion ja liittovaltion tuomioistuihin niin, että tuomioistuinlinjojen ylin aste on aina liittovaltion tuomioistuin. Esimerkiksi hallintotuomioistuimista osavaltion tuomioistuihin ovat hallinto-oikeudet (Verwaltungsgerichte) ja hallintoylioikeudet (Oberverwaltungsgerichte). Liittovaltion tuomioistuin hallintolainkäytön alalla on Bundesverwaltungsgerichtshof. Sosiaalioikeuden alalla osavaltion tuomioistuihin ovat sosiaalioikeudet (Sozialgerichte) ja osavaltion sosiaalioikeudet (Landessozialgerichte). Liittovaltion tuomioistuin on Bundessozialgericht.

Liittovaltion rakenteesta johtuen suurin osa tuomareista on osavaltioiden tuomareita. Osavaltioilla on suuri vapaus päättää itse tuomareiden nimittämismenettelyt ja eräillä osavaltioilla onkin oma nimitysmenettely ohjaava lainsäädäntö (Landesrichtergesetze). Eri osavaltioiden nimitysmenettelyssä on kuitenkin usein käytetty samanlaisia perusratkaisuja.

Osavaltion tuomarin nimittäminen. Tuomarinuralle aikovan on haettava tuomarin virkaa osavaltion asianomaiselta ministeriltä. Yleisten tuomioistuinten tuomarinvirkoja haetaan osavaltion oikeusministeriltä, mutta erityisten tuomioistuinten tuomarinvirat saatavat kuulua jonkin muun ministerin toimialtaan. Tuomarinvirat julistetaan yleensä haettavaksi, mutta hakija voi myös omaloitteisesti ilmoittautua ministeriöön. Moisiin osavaltioihin on perustettu tuomarinvalintalautakunta (Richterwahlausschuss), jolloin osavaltion asianomainen ministeri nimittää tuomarit yhdessä tuomarinvalintalautakunnan kanssa. Jos lautakuntaa ei ole, asianomainen osavaltion ministeri tai joissakin osavaltioissa hallitus nimittää tuomarit. Tuomarinvalintalautakuntien kokoonpanoissa on eroja, mutta tavallisesti jäsenenä on osavaltion parlamentin valitsema edustajia, tuomareita ja muita lakimiehiä.

Tuomioistuihin vaikutusvalta nimitysratkaisussa toteutuu tuomarineuvoston (Präsidialrat) lausunnon muodossa. Tuomarineuvosto on eri tuomioistuimissa oleva tuomareista koostuva elin. Sen jäsenet valitaan

osittain viran puolesta ja osittain vaalilla. Tuomarineuvosto antaa tuomarin virkaa hakeneista perustellun kirjallisen lausunnon. Sen merkitys on suurempi ylempien palkkaluokkien tuomarinvirkoja täytettäessä kuin ensi kertaa tuomarinuralle aikovien kohdalla, koska tuomarineuvosto perustaa lausuntonsa nimenomaan hakijoiden käytännön työssä esittämiin tuloksiin ja siitä saatuun palautteeseen. Tuomarinuralle aikovista tuomarineuvostolla ei ole niin paljon tietoa. Lausunnon arvioidaan hakijoiden henkilökohtaisia ja ammatillisia ominaisuuksia ja tehdään ehdotus siitä, kenet pitäisi nimittää virkaan.

Korkeimpien oikeuksien tuomareiden nimittäminen. Perustuslain mukaan asianomainen liittovaltion ministeri päättää korkeimpien oikeuksien tuomareiden nimittämisestä yhteistyössä liittovaltion tuomarinvalintalautakunnan kanssa. Korkeimman oikeuden tuomareiden osalta toimivalta kuuluu liittovaltion oikeusministerille, mutta muiden tuomioistuinlinjojen osalta voivat muut ministerit olla toimivaltaisia. Liittovaltion tuomarinvalintalautakunnassa on jäsenenä osavaltioiden asianomaiset ministerit (16) ja 16 liittovaltiopäivien valitsemaa jäsentä, jotka ovat yleensä kansanedustajia. Kaikki lautakunnan jäsenet voivat esittää omia ehdokkaitaan korkeimpien oikeuksien virkoihin. Käytännössä on tavallista, että osavaltioiden ministerit esittävät tuomarinvirkaan omien osavaltioidensa arvostettuja tuomareita tai ministeriön virkamiehiä. Korkeimman oikeuden tuomarin nimittäminen tuomioistuinlaitoksen ulkopuolelta on hyvin harvinaista.

Myös korkeimpien oikeuksien tuomareiden nimittämisestä pyydetään lausunto asianomaisen korkeimman oikeuden tuomarineuvostolta (Präsidialrat). Yleensä lopullinen ratkaisu ei poikkea tuomarineuvoston perustellusta lausunnosta. Liittopresidentti nimittää korkeimpien oikeuksien tuomarit.

Tuomarin kelpoisuusvaatimukset. Tuomarinuralle aikovan täytyy suorittaa kaksi valtion tutkintoa. Ensimmäinen suoritetaan noin viiden vuoden oikeustieteellisten opintojen jälkeen. Ensimmäisen valtion tutkinnon järjestää osavaltion oikeusministeriö ja lautakuntaan, joka tutkinnon hyväksyy, kuuluu sekä yliopiston professoreita että käytännön lakimiehiä - tuomareita, syyttäjiä ja esimerkiksi asianajajia.

Ne, jotka läpäisevät ensimmäisen valtion tutkinnon, yleensä aloittavat kaksivuotisen lakimiesharjoittelun (Referendarzeit). Har-

joittelijat saavat palkan ministeriöltä ja työskentelevät harjoitteluajan tuomioistuimissa, asianajotoimistossa ja syyttäjän virastossa. Harjoitteluun sisältyy myös jonkin verran koulutusta. Harjoittelijoiden työskentelyä seurataan koko harjoittelun ajan ja heidän kirjoittamansa syytteet, kirjelmät ja tuomiot arvostellaan. Harjoittelun jälkeen suoritetaan toinen valtiontutkinto. Tutkintolautakunnan jäseninä on professoreita, mutta ennen muuta tuomareita ja syyttäjiä. Toisen valtion tutkinnon suorittaneelle annetaan kelpoisuus lakimiehen virkaan (Befähigung zum Richteramt). Tutkinto on välttämätön edellytys tuomarin virkojen lisäksi useimpiin lakimiesammatteihin - esimerkiksi asianajajille. Saksassa varsinaisina lakimiehinä pidetään kaksi valtion tutkintoa suorittaneita juristeja.

Tuomarinuralle aikovalle tutkintotodistusten arvosanat ovat tärkein valintaperuste. Viime vuosina vain parhailla arvosanoilla on voinut päästä tuomarinuralle. Merkitystä voi olla myös harjoitteluajasta muuten saadulla palautteella. Lisäksi aikaisempi kokemus ja viran hakemiseen liittyvä haastattelu voivat vaikuttaa nimittämiseen. Ylennysperusteina ovat perustuslain mukaan ammattitaito ja henkilökohtaiset ominaisuudet.

Ranska

Ranskassa presidentti nimittää kaikki tuomarit. Ylimpiä tuomarin virkoja ei julisteta haettavaksi, vaan ne täytetään kutsumenettelynä. Presidentti nimittää tuomarit näihin virkoihin oikeusministerin esityksestä. Ennen esityksen tekemistä oikeusministeri on hankkinut arvovaltaisen neuvoston (Le Conseil Supérieur de la Magistrature) lausunnon. Tämä neuvosto ei ainoastaan osallistu tuomareiden nimittämiseen, vaan se on valtiotäätönsä rakenteisiin kuuluva toimielin, joka on alunperin perustettu takaamaan tuomioistuinlaitoksen riippumattomuutta suhteessa muuhun valtiovaltaan. Se huolehtii nimityksiasioiden ohella tuomareiden kurinpidosta, tuomioistuinten taloudellisista resursseista, tekee aloitteita ja antaa lausuntoja tuomioistuuksia koskevasta lainsäädännöstä ja muutenkin edustaa tuomarikuntaa suhteessa muihin valtiovalan elimiin, kuten tasavallan presidenttiin ja parlamenttiin nähden. Tämän tyyppisiä neuvostoja (High Councils of Judiciary) on Ranskan lisäksi esimerkiksi Italiassa, Espanjassa, Portugalissa ja nykyisin myös monissa Itä-Euroopan maissa.

Neuvostossa on 12 neljäksi vuodeksi valittua jäsentä. Jäsen ei voi tulla välittömästi uudelleenvalituksi. Tasavallan presidentti toimii neuvoston puheenjohtajana ja oikeusministeri varapuheenjohtajana. Vuonna 1993 rajoitettiin presidentin valtaa nimittää neuvoston jäsenet. Nykyisin neuvostossa on tasavallan presidentin ja oikeusministerin lisäksi kuusi tuomioistuinlaitoksen edustajaa. Tuomarit valitsevat nämä edustajat vaaleilla. Korkein hallinto-oikeus (Conseil d'Etat) nimeää yhden jäsenistään neuvostoon. Lisäksi neuvostossa on kolme yhteiskuntaa edustavaa jäsentä: parlamentin kummankin kamarin puheenjohtajat nimeävät neuvostoon kumpikin yhden jäsenen ja presidentti yhden. Nämä yhteiskunnan edustajat voivat olla joko parlamentin jäseniä tai tuomareita.

Täytettäessä korkeaa tuomarin virkaa oikeusministeri esittelee neuvostolle listan mahdollisista ehdokkaista. Presidentti voi periaatteessa poiketa neuvoston esityksestä, mutta käytännössä niin ei menetellä.

Presidentti nimittää tuomarit myös haettavaksi julistettuihin virkoihin oikeusministerin esittelystä. Neuvosto tekee esityksen näihin virkoihin nimittämiseksi. Neuvoston esityksiä valmistelee sihteeristö, jota johtaa vähintään seitsemän vuoden tuomarikokemuksen omaava tuomari. Oikeusministeri ei voi tehdä hakuvirkaa täytettäessä neuvoston kannasta poikkeavaa esitystä. Hakuvirkoja täytettäessä tuomarikoulun (Ecole Nationale de la Magistrature) arvosanoilla ja lausunnoilla on suuri painoarvo. Ylennysperusteena virkaikä merkitsee paljon. Tultuaan nimitetyksi tuomariksi ja hoidettuaan virkaansa, tuomari voi hakea siirtoa toiseen tuomarin virkaan erityiseltä tuomareiden siirtoja käsittelevältä komitealta (Commission d'avancement). Tuomareiden siirtoja käsittelevä komitea koostuu oikeusministeriön, tuomarikunnan ja syyttäjien edustajista. Päällikkötuomarin lausunnolla on suuri merkitys siirtoa harkittaessa.

2.3. Nykytilan arviointi

Tuomareiden muuttuva toimintaympäristö

Tuomareiden toimintaympäristö on tapahtuneiden muutosten johdosta nykyisin merkittävästi erilainen kuin esimerkiksi 15 vuotta sitten. Riita-asiain oikeudenkäyntimenettelyn uudistuminen vuonna 1993, hallintolainkäytön uudistuminen vuonna 1996, ri-

kosasiain oikeudenkäyntimenettelyn uudistuminen vuonna 1997, hovioikeuden oikeudenkäyntimenettelyn uudistuminen vuonna 1998 ja erityistuomioistuimissa noudatettujen menettelyjen uudistuminen edellyttävät tuomareilta uudenlaisia työtapoja ja uusien asioiden osaamista sekä aikaisempaa parempaa perustelutaitoa. Suullinen ja välitön oikeudenkäynti eroaa aikaisemmasta suullis-pöytäkirjallisesta menettelystä siinä, että asian ratkaiseminen edellyttää nyt tuomarilta aktiivista prosessinjohtoa ja valmiutta jäsentää myös suullisesti esitettyä informaatiota välittömästi oikeusjärjestyksen edellyttämällä tavalla. Tuomarilla pitää olla nykyisin aikaisempaa paremmat valmiudet pitää asia jatkuvasti hallinnassaan. Oikeudenkäynnissä ei enää esitetä puheenvuoroja niiden tallentamista varten, vaan puheenvuoroilla pyritään vaikuttamaan suoraan.

Vuonna 1993 tapahtunut alioikeusuudistus, eli koko maassa yhtenäisen alioikeuden, käräjäoikeuden, perustaminen raastuvanoikeuksien ja kihlakunnan oikeuksien tilalle muutti myös eräiden tuomarin virkojen luonnetta. Entistä suuremmat alioikeusyksiköt edellyttävät niitä johtavilta laamaneilta tuomarin taitojen lisäksi myös johtamistaitoa. Tuomioistuimen käytettävissä oleviin määrärahoihin vaikuttava tulostavuu korostaa entisestään johtamistaidon tärkeyttä. Saman suuntainen kehitys on käynnissä myös hallinto- tuomioistuimissa lääninoikeuksien muuttuessa entistä suuremmiksi yksiköiksi.

Yhteiskunnalliset ilmiöt myös lisääntyvässä määrin oikeudellistuvat, mistä johtuen tuomioistuimet saavat uudenlaisia asioita ratkaistavikseen. Esimerkiksi tupakka- ja pankkioikeudenkäynnit, sukupuolten tasa-arvoa koskevat riidat, lapsen huoltoa ja tapaamis-oikeutta koskevat riidat, urheilusääntöihin liittyvät riidat, yksityishenkilön velkajärjestely ja yrityssaneeraus, ympäristöoikeuden viimeaikainen kehitys sekä eläintensuojelun äärimuodot ja ulkomaalaisvihamielisyys ovat tällaisia uusia oikeudellisia ilmiöitä, jotka asettavat tuomarille uudenlaisia vaatimuksia. Kun kansainvälisissä ihmisoikeussopimuksissa sekä hallitusmuodon 16 §:ssä ja uuden perustuslain 21 §:ssä taatun perusoikeuden mukaan jokaisella on oikeus saada kaikki oikeuksiaan ja velvollisuuksiaan koskevat asiat riippumattoman tuomioistuimen käsiteltäväksi, on myös tuomareilla oltava valmius hallita tausta-arvoiltaan erilaisia yhteiskunnallisia ongelmatilanteita.

Aineellisoikeudellisten säädösten määrä on koko ajan lisääntynyt. Lainsäädäntö sisältää entistä enemmän yleislausekkeitä, erilaisia kohtuullistamissäännöksiä ja muunlaisia joustavia normeja, jotka jättävät tuomioistuimille laajan harkintavallan. Harkintavallan kasvaessa tuomioistuimet ovat saamassa uudenlaisen roolin. Ne eivät vain ratkaise yksittäisiä, menneisyydessä tapahtuneita oikeuskonflikteja ja rikosasioita, vaan ne aukollisissa ja tulkinnallisissa lainsoveltamistilanteissa jatkavat lainsäätäjän työtä, kehittävät ja luovat uutta oikeutta. Tuomioistuimien merkityksen kasvaessa myös yleisön tuomarin työtä kohtaan tuntema mielenkiinto kasvaa. Mediajulkisuus on nykyisin ja tulevaisuudessa suuri haaste lainkäytölle ja vaatii tuomitsemistaidon ja tuomion kirjoittamistaidon lisäksi tuomarilta esiintymis-, kommunikointi- ja tiedottamistaitoa sekä uudenlaista paineensietokykyä. Riippumattomuus ei ole tänä päivänä tuomarin etuoikeus, vaan erityisiä kykyjä vaativa raskas velvollisuus.

Lainkäyttö myös kansainvälistyy, perustuslaillistuu ja sosiaalistuu. Suomen liittyttyä Euroopan unioniin on yhteisön lainsäädäntö tullut osaksi Suomessa sovellettavaa lainsäädäntöä. Euroopan unionin lainsäädäntö ja oikeuskäytäntö ovat uusia oikeuslähteitä, joiden soveltamiseen suomalaisella tuomarilla tulee olla valmiudet. Euroopan ihmisoikeussopimuksen ja Yhdistyneiden Kansakuntien yleiskokouksen hyväksymän kansalaisoikeuksia ja poliittisia oikeuksia koskevan kansainvälisen yleissopimuksen säännökset ovat myös suoraan sovellettavaa normimateriaalia, jonka käyttö tuomioistuimissa on nykyisin jo tavanomaista. Mutta säännösten ohella myös ihmisoikeussopimusten ilmentämät periaatteet ja tausta-arvot ovat merkittävästi muuttaneet suomalaisen tuomarin roolia ja korostaneet esimerkiksi puolueettomuuden ja riippumattomuuden vaatimusta. Tuomarin tulee paitsi tuntea sopimus ja sen soveltamiskäytäntö myös sisäistää sen periaatteet ja tavoitteet.

Suomen liittyminen Euroopan unioniin ja muu yhteiskunnallinen kehitys on lisännyt huomattavasti Suomen ja suomalaisten henkilöiden ja yritysten kansainvälisiä yhteyksiä. Tämän seurauksena myös kansainvälisiä sidoksia sisältävien juttujen määrä eri tuomioistuimissa on kasvamassa. Lainkäytön perustuslaillistuminen tarkoittaa sitä, että hallitusmuotoon vuonna 1995 otetut uudet perusoikeussäännökset ovat viranomaisia ja

tuomioistuimia sitovia ja suoraan sovellettavia normeja. Lisäksi on vaadittu, että tuomioistuinten tulee nimenomaan perusoikeussäännöksiä soveltamalla määritellä perusoikeuksien yksityiskohtainen sisältö ja ulottuvuus erilaisissa yhteiskunnallisissa konfliktitilanteissa. Toisaalta perusoikeussäännöksissä asetetaan myös vähimmäistakeet yksilön ja tuomioistuinten sekä tuomioistuinten ja muiden valtioelinten välisille suhteille. Kolmanneksi uudessa perustuslaissa annetaan tuomioistuimille oikeus eräissä tilanteissa arvioida tavallisen lain perustuslainmukaisuutta (ns. perustuslain etusija, perustuslain 106 §).

Lainkäytön sosiaalisuus tarkoittaa sen saatavuutta eli kansalaisten mahdollisuutta päästä oikeuksiinsa ("access to justice"). Ihmisille on turvattava tosiasiallinen mahdollisuus saada asiansa tuomioistuimen käsiteltäväksi niin, että he taloudellisten tai tiedollisten syiden estämättä voivat yhdenvertaisina oikeudenkäynnin osapuolina saada aineellisoikeudellisesti oikean ratkaisun asiassaan. Tämä edellyttää tuomarilta sekä kykyä aktiiviseen, mutta silti samalla puolueettomaan prosessinjohtoon että valmiutta käsitellä ja ratkaista asiat niihin parhaiten soveltuvia menettelymuotoja käyttäen. Tuomarin henkilökohtaisille ominaisuuksille asetetaan aikaisempaa suuremmat vaatimukset.

Eduskunnan oikeusasiamies on kertomuksessaan toiminnastaan vuonna 1998 (sivuilla 85-92) nostanut esille oikeuden käyttöä äidinkieltään rikosoikeudenkäynneissä. Oikeusasiamies katsoo uuden oikeudenkäyntimenettelyn asettavan kielitaidolle huomattavasti aikaisempaa korkeammat vaatimukset. Samalla ruotsinkielisten tuomareiden määrä tuomioistuimissa on nopeasti vähentynyt. Oikeusasiamies pitää erityisen tärkeänä sitä, että kielitaidolle pannaan asianmukainen paino tuomarien virkanimityksissä. Kummankin kansalliskielen hallinta on huomattava ansio, kun kysymyksessä on tuomarinviran täyttäminen kaksikielisellä virka-alueella.

Kaikki edellä mainitut kehityspiirteet asettavat tuomareille uusia vaatimuksia: tuomareilta edellytetään aiempaa monipuolisempia taitoja ja laaja-alaisempaa kokemusta. Tarve hallita vieraita kieliä ja tuntea muita oikeuskulttuureja on lisääntynyt. Myös tuomareiden prosessinjohto- ja kommunikointitaitojen merkitys on korostunut. Tuomarin tulee aktiivisesti johtaa välitöntä, keskitettyä ja suullista käsittelyä. Hyvältä tuomarilta edellyte-

tään monenlaisia ominaisuuksia, joista useita on mahdollista kehittää työskentelemällä myös muissa lakimiestehtävissä kuin tuomarina. Tällaisessa tilanteessa olisi hyvä, että tuomariksi nimitettävällä olisi tuomioistuintuntemuksen lisäksi muutakin yhteiskunnallista kokemusta.

Suljettu tuomarinura

Nykyinen tuomareiden nimitysjärjestelmä täyttää rakenteeltaan tuomioistuinten riippumattomuuden sille asettamat vaatimukset. Tuomioistuimet valmistelevat nimitysmisratkaisun ja tekevät virkaehdotuksen tai esityksen tasavallan presidentille, joka nimittää tuomarit oikeusministerin esittelystä ilman valtioneuvoston sisällöllistä päätösehdotusta. Tämä ei kuitenkaan ole riittänyt takaamaan sitä, että nimitysjärjestelmä olisi ongelmaton.

Tuomareiden nykyistä nimityskäytäntöä on usein luonnehdittu sanomalla tuomarinuran olevan suljettu. Tällä tarkoitetaan sitä, että tuomariksi nimitetään useimmiten henkilö, joka jo työskentelee tuomioistuinlaitoksen palveluksessa. Alempipalkkaiseen kärjätuomarin virkaan nimitetään usein hovioikeuden viskaali ja ylempipalkkaiseen kärjätuomarin virkaan kärjätuomari. Alempipalkkaiseen hovioikeudenneuvoksen virkaan nimitetään usein kärjätuomari tai hovioikeuden viskaali ja ylempipalkkaiseen hovioikeudenneuvoksen virkaan hovioikeudenneuvos. Lääninoikeudentuomarit rekrytoidaan usein lääninoikeuden esittelijöistä. Ylempipalkkaiseen lääninoikeudentuomarin virkaan nimitetään usein lääninoikeudentuomari.

Hovioikeudessa, kärjäoikeudessa ja lääninoikeudessa tuomarin virat on jaettu useisiin palkkaluokkiin. Samassa tuomioistuimessa tuomarit saattavat olla jopa neljässä eri palkkaluokassa. Siirtyminen palkkaluokasta toiseen tapahtuu pääsääntöisesti viranhaku- ja virkaannimittämismenettelyllä. Kysymys ei kuitenkaan ole varsinaisesta tuomarin viran täyttämisestä, vaan eräänlaisesta palkkauksen ikälisäjärjestelmästä.

Nykyisin vakinaiseen tuomarin virkaan ensi kerran nimitettävä on yleensä työskennellyt jo 15-20 vuotta tuomioistuinlaitoksen palveluksessa. Tuomarin viran menestyksellinen hoitaminen edellyttää alan erityisosaamista. Tuomarin tulee olla sisäistänyt hyväksytyt oikeusperiaatteet. Tuomarin tulee, paitasi tuntea laki ja muut oikeuslähteet, kyetä

soveltamaan niitä konkreettiseen tapaukseen. On tärkeää, että tuomioistuimen ratkaisut ovat ennustettavia ja yhdensuuntaisia. Tämän vuoksi tuomarin tulee tuntea oikeuskäytäntö. Samasta syystä yleisten tuomioistuinten tuomareiden tulee tuntea rangaistuskäytäntö. Tuomarin tulee kyetä perustelemaan ratkaisunsa oikeudellisesti tarkasti, mutta samalla ymmärrettävästi. Näitä tuomarilta vaadittavia ominaisuuksia tuomariksi meritoituvat ovat perinteisesti kehittäneet työskentelemällä esittelijänä tai tuomarin viransijaisena tuomioistuimissa.

Hyvällä tuomarilla tulee kuitenkin olla monia muitakin ominaisuuksia: oikeamielisyttä, itsenäisyyttä, rohkeutta, yhteiskunnan ja sen ilmiöiden tuntemusta ja ymmärrystä, prosessinjohtotaitoa sekä kommunikointitaitoja. Tällaisia ominaisuuksia voi omaksua muuallakin kuin tuomioistuimissa. Henkilökohtaisten ominaisuuksien kehittäminen sekä ammatillisten ja yhteiskunnallisten tietojen ja taitojen omaksuminen saattaisi onnistua nykyistä paremmin ja laaja-alaisemmin, jos tuomarin uralle suuntautunut hankkisi monipuolista ammatillista ja yhteiskunnallista kokemusta ennen nimitystään. Toivottavaa olisi, että osa tuomarin työkokemuksesta olisi kertynyt tuomioistuimissa esittelijätehtävissä ja osa muissa lakimiestehtävissä tuomioistuinlaitoksen ulkopuolella, esimerkiksi työskentelemällä asianajajana, oppilaitoksissa, yrityksissä tai muissa yhteisöissä.

Joissakin tilanteissa saattaa olla perusteltua nimittää tuomariksi henkilö, jolla ei edes ole varsinaista tuomioistuin kokemusta tai jolla on sitä vain vähän. Erityisesti kollegiaalisissa tuomioistuimissa jäsenillä tulisi olla erilaisia kokemus- ja urataustoja. Esimerkiksi henkilö, jolla on asianajaja-, syyttäjä-, yliopistotutkija- tai lainvalmistelutausta taikka kansainvälistä kokemusta tai hallintokokemusta, voi tuoda tuomarikollegioon uutta, hyödyllistä näkökulmaa.

Korkeimpien oikeuksien jäsenten tuomarinura

Vaikka tuomarinuraa Suomessa on edellä yleisesti luonnehdittu suljetuksi, ei luonnehdinta kuvaa korkeimpien oikeuksien tilannetta. Korkeimpien oikeuksien jäsenet on rekrytoitu monipuolisesti eri lakimiesammateista ja osin tuomioistuinlaitoksen ulkopuolelta niin, että korkeimpien oikeuksien nimityskäytäntöä on perusteltua kutsua rekrytointi-

pohjan osalta avoimeksi.

Jatko-opintoja suorittaneiden ja erityisesti tohtorin arvon saaneiden määrä osoittaa, että oikeusneuvoksia valittaessa on arvostettu tieteellisiä ansioita. Yliopiston professoreja on onnistuttu rekrytoimaan korkeimpaan oikeuteen. Tämä vastaa myös kansainvälistä käytäntöä. Useiden valtioiden korkeimmissa oikeuksissa on jäseninä tieteelliseltä uralta tuomioistuimeen siirtyneitä tohtoreita ja professoreja. Tieteellisiä ansioita on arvostettu myös korkeimman hallinto-oikeuden jäseniä valittaessa. Työskentelyssä ennakkopäätöksiä antavassa ylimmässä tuomioistuimessa on samoja piirteitä kuin tutkijan työssä. Tämän vuoksi on myönteistä, että oikeus- ja hallintoneuvoksiksi on nimitetty juristeja, joilla on tutkijatausta.

Osalla korkeimman oikeuden jäsenistä on selkeä hovioikeustustausta. Näillä jäsenillä on takanaan pitkät hovioikeustuomarin urat eri hovioikeuksissa. Myös alioikeustuomareita eri käräjäoikeuksista on nimitetty oikeusneuvoksiksi. Tällaisten nimitysten avulla korkeimpaan oikeuteen on saatu hovi- ja alioikeustietämyksen lisäksi alueellista edustavuutta eri puolilta Suomea. Lisäksi osa oikeusneuvoksista on toiminut aikaisemmin asianajajina.

Korkeimman oikeuden ja korkeimman hallinto-oikeuden jäseniksi on myös nimitetty näissä tuomioistuimissa esittelijöinä toimineita. Ratkaisujen ennakoitavuus, yhdenmukaisuus ja johdonmukaisuus ovat lainkäytössä tavoiteltavia piirteitä. Jäseneksi nimitetty esittelijä on työskennellyt pitkään korkeimmassa oikeudessa tai korkeimmassa hallinto-oikeudessa. Tämän vuoksi hänellä on hyvät edellytykset tuntea hyvin aiemmat ratkaisut ja linjaukset. Tällaisen osaamisen välittyminen on tärkeää.

Korkeimpien oikeuksien monijäsenisen ratkaisukokoonpanon voima on erilaisuudessa. Asianajaja-, tutkija-, lainvalmistelija- ja hovioikeustuomaritaustan omaavat jäsenet saattavat lähestyä käsiteltävää ongelmaa eri näkökulmista. Tärkeää on myös se, että kollegion pohdintaan välittyy esittelijänä toimineiden jäsenten kautta tuomioistuimen oma perinteinen linja.

Virkojen haettavaksi julistaminen

Useimmat tuomarin virat ovat haettavaksi julistettavia virkoja. Tämä tarkoittaa sitä, että valtion virkamiesasetuksen 7 a §: 2 mo-

mentin mukaisesti ilmoitus viran haettavana olemisesta julkaistaan asianmukaisella tavalla. Hakuilmoituksessa mainitaan muun muassa, onko virka perustettu tiettyyn yksikköön vai onko se viraston yhteinen, virkaan valittavan tehtävät, hakuaika sekä se viranomainen, jolle hakemus on osoitettava. Haettavaksi julistamisen on katsottu parhaiten takaavan virkojen täyttömenettelyn avoimuuden ja lisäävän kansalaisten luottamusta nimitysmenettelyyn. Näiden periaatteiden merkitystä on viimeksi korostanut valtioneuvosto 6 päivänä helmikuuta 1997 tekemässään periaatepäätöksessä valtion ylimpien virkamiesten valintaperusteiden ja -menettelyn uudistamisesta. Yleisenä pyrkimyksenä on, että yhä useammat virat julistetaan haettaviksi.

Virkamiesasetuksen mukaan eräät ylimmät virat täytetään vastaisuudessaakin niitä haettavaksi julistamatta. Tämä ajatus on ilmaistu myös edellä mainitussa valtioneuvoston periaatepäätöksessä. Nämä niin sanotut ilmoittautumisvirat eivät kuitenkaan syyskuun alussa 1997 voimaan tulleen valtion virkamiesasetuksen 7 a §:n muutoksen jälkeen eroa täyttömenettelyn avoimuuden tai hakumenettelyn osalta haettavaksi julistettavista viroista. Ilmoittautumisviran avoimna olemisesta on ilmoitettava samalla tavoin kuin haettavaksi julistettavasta virasta. Ilmoittautuminen virkaan on tehtävä kirjallisesti asetun määräajan puitteissa. Ilmoittautumiseen on liitettävä tarvittavat selvitykset samalla tavalla kuin hakemukseenkin. Virkojen valintaperusteetkaan eivät enää nykyisin eroa ilmoittautumisvirkojen ja haettavaksi julistettavien virkojen välillä, vaan tavoitteena on aina nimittää virkaan hakijoista pätevin. Sen vuoksi ei ole enää perusteltu sekään ajatus, että työnantaja voisi aktiivisesti etsiä henkilöitä vain ilmoittautumisvirkoihin.

Nämä lähtökohdat puoltavat sitä, että ilmoittautumisten perusteella täytettävien tuomarinvirkojen lukumäärää vähennetään. Koska osa valtion ylimmistä viroista myös vastaisuudessa täytetään ilmoittautumisten perusteella, voidaan tämä mahdollisuus säilyttää myös osassa ylimmistä tuomarinviroista.

Virkaesitys tai -ehdotus

Nimittämisratkaisua edeltävät valmistelu- toimet eroavat nykyisin olennaisesti eri tuomarinimitysten kesken. Korkeimman oikeu-

den ja korkeimman hallinto-oikeuden presidentit nimitetään ilman virkaesitystä tai ehdotusta. Muiden tuomareiden osalta on käytössä valmistelumenettelynä virkaesitys, virkaehdotus tai lausunto. Nimityksen valmistelun erot johtuvat pääosin vain historiallisista syistä. Nimitysten erilaiselle valmistelulle ei ole viran luonteesta johtuvia asiallisia perusteita. On syytä pyrkiä menettelyyn, joka on ainakin useimmissa tapauksissa samanlainen kaikkien tuomarin virkojen osalta.

Kansainväliset sopimukset ja suositukset edellyttävät, että tuomareiden nimitykset ovat pääosin lainkäyttövallan toimielinten hallinnassa. Virkaehdotuksen tai -esityksen sijasta eri tahojen vaikutusmahdollisuus nimityspäätökseen voidaan kuitenkin toteuttaa niinkin, että niille annetaan oikeus antaa lausunto virkaa hakeneista. Virkaehdotuksesta ollaan yleisesti luopumassa valtion virkamiesten nimitysmenettelyssä. Virkaehdotus rajoittaa nimittävän viranomaisen harkintavaltaa. Myös hallituksen esityksessä ylimpien valtioelinten eräitä valtaoikeuksia koskeksi lainsäädännöksi, jonka eduskunta hyväksyi mutta joka sittemmin raukesi, todetaan, että presidentin aseman kannalta on keskeistä, kuinka sidottu presidentti on nimitystä valmistelleiden tahojen käsityksiin (HE 285/1994 vp s. 9).

Virkaehdotusmenettelyä ryhdyttiin käyttämään aikana, jolloin virkanimityksiä tehtiin vain vähän. Ehdollepanomenettelyyn liittyvä valituskäytäntö hidastaa menettelyä ja korostaa virkaiän merkitystä nimitysperusteena. Virkaehdotus soveltuu huonosti nykyiseen hallintoon senkin takia, että nimityspäätöksiä joudutaan tekemään paljon. Virkaesitys on sen vuoksi sopivampi nimitysasian valmistelun muoto.

Perusteltu virkaesitys mahdollistaa viranhakijoiden ansioiden ja henkilökohtaisten ominaisuuksien punninnan paremmin kuin virkaehdotus. Virkaesitystä edeltävällä lausuntomenettelyllä on kuitenkin turvattava, että tuomioistuineläytöksen asiantuntemus ja nimitykseen liittyvät alueelliset näkemykset tulevat huomioituksi. Nimitysvallan painopisteen tulee olla tuomioistuimilla.

Nimitysasian valmistelu ja esityksen perusteleminen

Korkeimmassa oikeudessa, korkeimmassa hallinto-oikeudessa, hovioikeuksissa, vesiylä-oikeudessa ja vakuutus-oikeudessa nimitystä

koskevat esitykset, ehdotukset tai lausunnot käsitellään tuomioistuimen täysistunnossa. Täysistuntoon osallistuvat tuomioistuimen virassa olevat tuomarit. Tämän vuoksi nimityksiasiaa käsittelevien määrä on suuri; erityisen suuri se on isoissa hovioikeuksissa. Ei ole tarkoituksenmukaista, että virkaan nimitysmistä yleisesti käsitellään näin suurissa kokoonpanoissa.

Jos nimityksen valmistelussa ryhdytään käyttämään lausuntoja, haastatteluja ja muita hakijan henkilökohtaisia ominaisuuksia selvittäviä menetelmiä, on asian käsittely vaikeaa silloin, kun ratkaisuun osallistuvien määrä on suuri. Hovioikeuksien täysistunnoissa nimityksiasian käsittelyyn saattaa myös osallistua jäseniä, jotka pian itsekin ovat viranhakutilanteessa. On vaarana, että tällainen jäsen ei pohdi harkinnassa sovellettavia periaatteita riittäväällä objektiivisuudella.

Ehdollepano on pääsääntöisesti perustunut ainoastaan asiakirja-aineistoon, etupäässä hakijan nimikirjaan. Virkaiän merkitys nimitysperusteena onkin saanut liian korostuneen merkityksen. Nimityksen valmistelua tulee kehittää sellaiseksi, että hakijoiden taitojen, kykyjen ja kokemuksen monipuolinen arviointi on mahdollista. Nimitysratkaisun, kuten muunkin ratkaisun, tulisi olla avoimesti perusteltu. Tällaiset tavoitteet on ilmaistu muun muassa edellä mainitussa valtioneuvoston 6 päivänä helmikuuta 1997 tekemässä periaatepäätöksessä. Kansainvälisen vertailun yhteydessä on kerrottu, millaisia keinoja hakijoiden pätevyysarviointiin on kehitetty muissa maissa.

Virkaesityksen tekevä viranomainen

Tuomioistuimet tekevät nykyisin nimitysratkaisua edeltävät virkaehdotukset ja -esitykset. Suljettu tuomarinura johtuu suurelta osin siitä, että tuomioistuimet ovat tiukasti virkaikäjärjestyksessä pitäytyen esittäneet virkoihin tuomioistuinlaitoksen ja hyvin usein saman tuomioistuimen palveluksessa olevia lakimiehiä. On epäiltävissä, että tuomarinuran avautumiseen tähtäävät pyrkimykset, tavoitteena oleva virkaesitysten avoin perusteleminen ja hakijoiden tosiasialliseen taitoon perustuva etusijajärjestys eivät voi toteutua tällaisessa nimityksiasian valmistelujärjestelmässä. Korkeimman oikeuden virkaesitykset ja virkaehdotuksista antamat lausunnot ovat niin ikään olleet yleensä perus-

telemattomia. Korkeimpien oikeuksien päätöksenteko ei omien jäsenten nimityksiä lukuun ottamatta ole osoittanut, että tuomarin uran avautumiseen tähtäävät ja hakijoiden tosiasiallista taitoa ja sopivuutta mittaavat nimitysperusteet toteutuisivat nykyisen kaltaisen järjestelmän puitteissa.

Eduskunnan perustuslakivaliokunta on antaessaan mietinnön uutta perustuslakia koskevasta hallituksen esityksestä edellyttänyt, että tuomarinimitysten valmistelun pitää olla riittävän avointa ja että menettelyn kokonaisuudessaan tulee osaltaan turvata yhteiskunnan moniarvoisuuden heijastuminen tuomarikunnan kokoonpanossa ja estää tuomioistuinlaitoksen sisäiseen itsetäydennykseen liiallisesti perustuvat nimitykset. Nimitysjärjestelmän nykyiset ongelmat voidaan parhaiten poistaa ja nimitysjärjestelmälle asetetut tavoitteet saavuttaa erityisen virkaesityslautakunnan perustamisella. Lautakunnan mahdollisuudet valmistella nimitysesityksiä ja hankkia selvityksiä ovat paremmat kuin ylimpien tuomioistuinten. Myös perinteisen nimityskäytännön ja nimityskäytäntöä ohjaavan kulttuurin muuttamiseksi virkaesityslautakunnan perustaminen on perusteltua.

Tuomarinimitysten ongelmat koskevat nimenomaan alempien tuomioistuinten tuomareiden nimittämistä. Kuten edellä on todettu, korkeimpien oikeuksien tuomareiksi nimitetään erilaisia ammattitaitoja omaavia lakimiehiä. Korkeimpien oikeuksien kokoonpanoissa heijastuu myös perustuslakivaliokunnan edellyttämä yhteiskunnan moniarvoisuus. Korkeimmat oikeudet ovat asian tuntijaorganisaatioita, joiden tehtävänä on ennen muuta ohjata alempien tuomioistuinten lainkäyttöä. Korkeimmilla oikeuksilla itsellään on parhaat valmiudet arvioida sitä, minkä ammatin ja oikeudenalan asiantunteusta kokoonpano kulloinkin eniten kaipaava. Sen vuoksi on tarkoituksenmukaista säilyttää korkeimmilla oikeuksilla oikeus tehdä virkaesitykset oikeusneuvoksen ja hallintoneuvoksen virkoihin. Virkaesityslautakunta voi paremman valmistelukoneistonsa vuoksi osallistua näiden virkojen täyttämiseen tekemällä selvityksiä ja antamalla lausunnon, mutta kansainvälisesti ajatellen olisi poikkeuksellista, jos alempien tuomioistuinten tuomareilla olisi oikeus osallistua korkeimpien oikeuksien tuomareiden nimittämistä koskevaan päätöksentekoon. Korkein hallinto-oikeus on lisäksi hallituksen esityksen valmistelun yhteydessä huomauttanut, että se rat-

kaisee valtioneuvoston päätöksistä tehtyjä valituksia. Sen vuoksi valtioneuvoston nimitämä virkaesityslautakunta ei olisi sopiva viranomaisen tekemään esitystä hallintoneuvoksen virkaan nimittämisestä.

Nimitysperusteet

Uudessa perustuslaissa nimitysperusteista säädetään samalla tavalla kuin vuoden 1919 hallitusmuodossa. Nimitysperusteet olisivat edelleenkin taito, kyky ja koeteltu kansalaiskunto. Nämä nimitysperusteet soveltuvat myös tuomareiden nimitysarvioinnin lähtökohdaksi. Tuomareiden nimityskäytännössä tosin virkaikä on saanut liian suuren merkityksen, vaikka se on vain yksi osa kokonaisharkinnasta. Hakijoiden kyvykkyyden ja muiden henkilökohtaisten ominaisuuksien arvioiminen, jota tuomareiden edellä kuvatulla tavalla muuttunut toimintaympäristö edellyttäisi, on osoittautunut nykyisessä menettelyssä ongelmalliseksi.

Kelpoisuusvaatimukset

Sanonnat tuomarin virkaan vaadittavasta kelpoisuudesta vaihtelevat, vaikka tarkoitetaisiin samaa asiaa. Ilmaisilla "kokemusta tuomarintoiminnasta", "kokemusta tuomarin tehtävän hoitamisesta", "kokemusta tuomarin tehtävissä", "kelpoisuus tuomarinviran hoitoon", "kelpoisuus tuomarinvirkaan" tarkoitetaan käytännössä sitä, että nimitettävällä tulee olla tuomioistuinharjoittelu suoritettuna ja varatuomarin arvo tai sitä vastaava muu tuomioistuin kokemus.

Tuomioistuinharjoittelun suorittamisen säilyttäminen ehdottomana kelpoisuusvaatimuksena ei ole enää perusteltua, koska vastaava kokemusta tuomioistuimen toiminnasta voi hankkia muullakin tavalla, esimerkiksi toimimalla asianajajana tai syyttäjänä. Tuomioistuinharjoittelu yksin ei myöskään sen nykyisen sisällön huomioon ottaen anna riittäviä valmiuksia tuomarin työhön. Tuomarien virat ovat lisäksi erilaisia. Vastaisuudessa tavoitteena on oltava, että kuhunkin tuomarinvirkaan nimitetään viran toimenkuvaa ajatellen paras hakija. Siten hallintotuomioistuimissa kokemus hallintotehtävistä voi olla yhtä arvokasta kokemusta kuin kokemus tuomarin tehtävistä. Ylimpien tuomioistui-

mien tuomareilta tulee myös vastaisuudessa edellyttää erityisen hyvää lain tuntemusta.

Virastopäällikkönä toimivien tuomareiden, esimerkiksi hovioikeuden presidenttien, lääninoikeuden ylituomareiden ja käräjäoikeuden laamannien, tehtäviin kuuluu lainkäytön ohella hallinnollisia johtotehtäviä. Virastopäällikkönä toimivia tuomareita nimitettäessä ei ole aina kiinnitetty riittävästi huomiota nimitettävän hallinnollisiin taitoihin ja johtamiskykyyn. Tämä on osin johtunut siitä, että päällikkötuomareille ei ole säädetty nimenomaisesti tällaisia kelpoisuusvaatimuksia.

3. Esityksen tavoitteet ja keskeiset ehdotukset

3.1. Tavoitteet ja keinot niiden saavuttamiseksi

Uudistuksessa pyritään kokoamaan tuomareiden nimittämistä koskevat säännökset yhteen lakiin ja luomaan nimitysmenettely, joka vastaa yhteiskunnan ja tuomioistuinlaitoksen asettamia nykyisiä tarpeita. Samalla nimitysmenettelyn tulee tukea tuomioistui-
mien itsenäisyyttä ja riippumattomuutta. Esityksen tarkoituksena on yhtenäistää nimitysmenettely eri tuomioistui-
mien ja erityisesti yleisten ja hallintotuomioistui-
mien kesken ja koota säännökset yhtenäiseksi kokonaisuudeksi. Tavoitteena on edistää vaihtuvuutta myös yleisten tuomioistui-
mien ja hallintotuomioistui-
mien tuomareiden kesken.

Uudistuksella pyritään turvaamaan se, että tuomioistuinlaitoksen palveluksessa on tuomareita, joilla on korkea ammattitaito. Tavoitteena on avata tuomarinura muillekin kuin hovioikeuteen tai lääninoikeuteen esittelijöiksi oikeustieteellisen tutkinnon ja tuomioistuinharjoittelun suorittamisen jälkeen hakeutuneille. Tuomarinura on ollut liian sulkeutunut. Tuomariksi on käytännössä yleensä nimitetty ainoastaan tuomioistuinlaitoksessa jo työskennelleitä. Tavoitteena on, että tuomareiksi nimitettäisiin henkilöitä, joilla on aiempaa monipuolisempi kokemus erilaisista tehtävistä. Tavoiteltavaa olisi, että tuomariksi nimitettävä olisi ennen nimitystään hankkinut kokemusta paitsi tuomioistuintyöskentelystä myös muista lakimiesam-
mateista ja yleisemminkin yhteiskunnallisesta toiminnasta.

Tuomareiden nimityskäytännössä kokemus tuomioistuinyöskentelystä on saanut korostuneen merkityksen. Nimitysratkaisu on monesti tehty pelkästään hakijoiden virkaiän perusteella. Tavoitteena on muuttaa nimityskäytäntöä siten, että viran hakijoita arvioidaan aiempaa monipuolisemmin. Työkokemuksen ohella nimitysharkinnassa on painotettava viran hakijan taitavuuden ja kyvykkyyden sekä henkilökohtaisten ominaisuuksien merkitystä.

Tavoitteena on luoda menettely, joka mahdollistaa nimitysratkaisujen tehokkaan valmistelun ja hyvin perusteltujen ratkaisujen tekemisen. Uudistuksella pyritään luomaan nimitysmenettely, jossa on mahdollista vertailla hakijoita, paitsi hankitun työkokemuksen, myös hakijoiden kyvykkyyden ja muun ansioituneisuuden perusteella. Tältä osin uudistus liittyy tuomareiden koulutusjärjestelmän uudistamiseen tähtääviin hankkeisiin, joita valmistellaan oikeusministeriön asettamassa työryhmässä.

3.2. Keskeiset ehdotukset

Ehdotetulla lailla tuomareiden nimittämisestä perustettaisiin virkaesityslautakunta valmistelemaan tuomareiden nimityksiä ja tekemään tasavallan presidentille perustellut esitykset useimpiin tuomarinvirkoihin nimityksistä. Tasavallan presidentti nimittää tuomarit myös tulevaisuudessa perustuslaissa säädetyn menettelyn mukaisesti. Korkeimilla oikeuksilla säilytettäisiin valta tehdä esitykset korkeimpien oikeuksien jäsenten virkoihin nimittämisestä. Virkaesityslautakunta voisi kuitenkin korkeimpien oikeuksien pyynnöstä valmistella myös niiden jäsenen nimittämistä. Tuomioistuimilla säilyisi lisäksi pääosin valta nimittää määräaikaista tuomarit.

Virkaesityslautakunta olisi uusi viranomaisen, joka toimisi oikeusministeriön hallinnonalalla, mutta olisi siitä toiminnassaan riippumaton. Lautakunta esimerkiksi laatisi ja hyväksyisi itse oman työjärjestyksensä. Valtioneuvosto nimittäisi virkaesityslautakunnan viideksi vuodeksi kerrallaan. Tuomioistuimien riippumattomuus edellyttää, että virkaesityslautakunnan jäsenet valitaan lainkäyttövallan piiristä. Tuomareiden lisäksi siihen tulisi jäseneksi myös asianajaja ja syyttäjä. Tuomarinimitysten parlamentaarinen valvonta tapahtuu osana perustuslaissa sää-

neltyä tasavallan presidentin päätöksentekomenettelyä. Lainsäädäntövallan tai hallitusvallan elimillä ei sen vuoksi olisi edustusta virkaesityslautakunnassa. Virkaesityslautakunnan tehtävänä nimitysjärjestelmässä olisi varmistaa, että tuomioistuimien riippumattomuuden takaava asiantuntemus olisi keskeinen peruste tuomareita nimitettäessä.

Ehdotetussa laissa säädettäisiin tuomarin kelpoisuusvaatimuksista uudella tavalla. Tavoitteena on tuomarinuran avaaminen niin, että nimityksessä otettaisiin huomioon myös muu kuin tuomioistuin kokemus, jolloin tuomariksi voitaisiin nimittää myös muita kuin tuomioistuinlaitoksen viranhaltijoita. Kelpoisuusvaatimuksena korostettaisiin taidon merkitystä niin, että virkoihin nimitettäisiin haettavana olevan viran erityispiirteitä ajatellen paras hakija. Esimerkiksi syyttäjiä, asianajajia, yliopistotutkijoita ja lainvalmistelijoita tulisi olla pätevyytensä mukaan tosiasiallinen mahdollisuus päästä tuomarinvirkaan.

Määräaikaista tuomareita voitaisiin nimittää laissa säädettyillä edellytyksillä. Nimityspäätökset tehtäisiin korkeimmassa oikeudessa tai korkeimmassa hallinto-oikeudessa, jos määräaikainen tuomari nimitettäisiin vuodeksi tai sitä pidemmäksi ajaksi. Tasavallan presidentti nimittäisi kuitenkin aina korkeimpien oikeuksien ylimääräiset jäsenet. Vuotta lyhyemmäksi ajaksi määräaikaisen tuomarin nimittäisi pääsääntöisesti asianomainen tuomioistuin.

Laissa määriteltäisiin vielä ne kokoonpanot, joissa eri tuomioistuimet antaisivat tuomarin nimittämistä koskevat lausunnot virkaesityslautakunnalle.

4. Esityksen vaikutukset

4.1. Taloudelliset vaikutukset

Virkaesityslautakunta on uusi riippumaton viranomainen. Sillä olisi oma toimisto, jota johtaa virkaesityslautakunnan sihteeri. Lisäksi virkaesityslautakunnan toimistossa olisi toimistos sihteeri. Toimiston henkilökunnan palkkauksesta aiheutuu kustannuksia sihteerin ja toimistosihteerin osalta noin 400 000 markkaa vuodessa. Virkaesityslautakunnan jäsenten palkkioihin voi arvioida vuositasolla kuluvan noin 100 000 markkaa. Toimitilojen vuokratkustannukset olisivat suurin piirtein saman suuruiset. Toimiston kalustamisen aiheuttama kertakustannus olisi noin 80 000

markkaa.

Nimitysasioiden valmistelun siirtyminen virkaesityslautakunnalle vähentäisi nykyisin tuomioistuimissa ja oikeusministeriössä nimitysasioiden valmisteluun tarvittavan työpanoksen määrää. Valmistelun monipuolisuudessa nimitysasioihin käytetty työmäärä kuitenkin kokonaisuutena ajatellen kasvaa nykyisestä. Nimitysasioiden valmisteluun on varattava riittävät taloudelliset resurssit. Viimeaikaisten kokemusten perusteella kustannukset voisivat olla vuositasolla noin 700 000 markkaa. Kustannuksia aiheuttavat erityisesti hakijoiden henkilökohtaisia ominaisuuksia mittaavat selvitykset. Virkaesityslautakunnan perustamisesta aiheutuviin menoihin olisi kaikkiaan ensimmäisenä vuonna varattava noin 1 500 000 markkaa.

Kustannuksiin vaikuttaisi huomattavasti se, kuinka paljon vuositasolla olisi virkanimityksiä, joissa lautakunta tekisi valmistelutyön. Vuonna 1998 sellaisia olisi ollut 66 kappaletta. Tähän asti korkein oikeus on käsitellyt tuomarinnimityksiä täysistunnossa suurin piirtein kerran kuukaudessa kesäkuukausia lukuun ottamatta. Tuomareiden palkkausjärjestelmää ollaan kuitenkin muuttamassa tavalla, joka vähentää nimityspäätösten tarvetta. Oikeusministeriössä työskentelevä työryhmä valmistelee palkkausjärjestelmää, jossa tuomareiden virat jaettaisiin tuomioistuimittain kahteen tai kolmeen palkkaluokkaan. Sitä tarkemmat palkkojen erot määräytyisivät tuomareiden henkilökohtaisten kokemuslisien perusteella. Uusi järjestelmä vähentäisi huomattavasti tuomarinimitysten määrää, kun palkan lisäys ei edellyttäisi uuden viran hakemista, kuten nykyisin. Vuositasolla nimitysratkaisujen lukumäärä laskee useilla kymmenillä, todennäköisesti noin puoleen nykyisestä määrästä.

4.2. Organisaatio- ja henkilöstövaikutukset

Virkaesityslautakunnan perustaminen vähentäisi eri tuomioistuimissa ja oikeusministeriössä nimitysasioiden valmisteluun käytettyä työmäärää. Tuomioistuimissa nimitysasioiden valmistelu on ollut yleensä osa hallinto-henkilökunnan virkavelvollisuuksista. Lisäksi nimitysasioihin on kulunut osa siitä ajasta, jonka tuomioistuimen jäsenet ovat käyttäneet täysistuntoon valmistautumiseen. Nimitysasioihin käytettyä työmäärää on kuitenkin vaikea arvioida. Oikeusministeriössä työmäärän väheneminen vastaisi vajaan henki-

lötövuoden suuruista työpanosta.

Virkaesityslautakunta olisi oikeusministeriön hallinnonalalla toimiva viranomainen, joka laatisi itse oman työjärjestyksensä ja kehittäisi nimitysasian valmistelun tarkemmat menettelymuodot.

5. Asian valmistelu

Tuomioistuinlaitosta ja tuomareiden nimitysjärjestelmää on käsitelty useissa lainvalmisteluhankkeissa 1970-luvulta lähtien. Useimmat näistä hankkeista, joissa nimitysjärjestelmä on yleensä ollut esillä vain sivukysymyksenä, ovat jo pääasian osalta toteutuneet. Hankkeilla on kuitenkin edelleen ollut vaikutusta nimitysjärjestelmän uudistamisen taustalla. Mainita voidaan muiden ohella seuraavat hankkeet:

1 Kaupunkituomioistuinkomitean mietintö (komiteanmietintö 1970:A 22)

2 Oikeuslaitostuomikunnan mietintö (komiteanmietintö 1971: B 112)

3 Valtioneuvoston selonteko eduskunnalle vuonna 1971 oikeudenkäyntimenettelyn ja tuomioistuinlaitoksen uudistamisesta

4 Alioikeuksien yhtenäistäminen. Oikeusministeriön asettaman työryhmän mietintö Oikeusministeriön lainsäädäntöosaston julkaisu 18/1973

5 Valtiosääntökomitean välimietintö (komiteanmietintö 1974:27)

6. Oikeudenkäyntimenettelyn ja tuomioistuinlaitoksen uudistamisesta Oikeusministeriön lainsäädäntöosaston julkaisu 2/1976

7 Julkishenkilöstön oikeusasemakomitean mietintö (komiteanmietintö 1979:26)

8 Alioikeuksien yhtenäistämisen ja oikeudenkäyntimenettelyn uudistamisen suunnitteluperusteista Oikeusministeriön asettaman työryhmän mietintö Oikeusministeriön lainvalmisteluosaston julkaisu 6/1980

9 Hallituksen esitys Eduskunnalle valtion virkamieslainsäädännön uudistamisesta (HE 238/1984 vp)

10 Alioikeuksien tuomareiden nimitysjärjestelmä. Työryhmän ehdotus lainsäädännöksi Oikeusministeriön lainvalmisteluosaston julkaisu 9/1985

11 Hallituksen esitys Eduskunnalle yleisten alioikeuksien tuomareiden nimitysjärjestelmän uudistamista koskevaksi lainsäädännöksi (HE 29/1986 vp)

Tuomareiden nimittämistä on käsitelty vuonna 1994 eduskunnalle annetussa hallituksen esityksessä ylimpien valtioelinten

eräitä valtaoikeuksia koskevaksi lainsäädännöksi, jonka eduskunta hylkäsi 8 päivänä joulukuuta 1995 sen tultua edellisillä valtiopäivillä hyväksytyksi lepäämään jätettäväksi. Hallituksen esityksen mukaan tasavallan presidentti olisi nimittänyt perustuslain ehdottoman säännöksen mukaan korkeimpien oikeuksien presidentit ja jäsenet. Esityksen mukaan presidentti olisi nimittänyt muutkin tuomarit, joiden viran täyttämistä ei ole lailla annettu korkeimmalle oikeudelle tai korkeimmalle hallinto-oikeudelle.

Nyt eduskunnalle annettavan ehdotuksen selkeänä lähtökohtana on ollut vuonna 1994 mietintönsä jättäneen tuomarinuratoimikunnan mietintö "Tuomarit 2000-luvulle" (komiteamietintö 1994:15). Toimikunta selvitti tuomareiden nimityskäytäntöä ja tuomioistuinlaitoksen kehityksen ja lainsäädännön muutosten vaikutuksia tuomareilta edellytettäviin ominaisuuksiin. Tuomarinuratoimikunnan ehdotukset olivat samansuuntaisia tässä ehdotetun lain kanssa.

Vuoden 1997 valtiopäivillä tehdyssä lakialoitteessa laiksi tuomareiden nimittämisestä (LA 23/1997 vp) kiinnitettiin muun ohella huomiota yksipuoliseen ja suljettuun tuomareiden nimityskäytäntöön ja korkeimman oikeuden esittelijöiden suosimiseen korkeimman oikeuden jäseniä nimitettäessä. Aloitteessa esitettiin tuomarinvalintalautakunnan perustamista valmistelemaan tuomarinvirkojen täyttämistä.

Tuomarinuratoimikunnan työtä jatkamaan asetettiin 4 päivänä tammikuuta 1996 tuomarioimikunta, joka jätti mietintönsä (komiteamietintö 1998:1) tammikuussa 1998. Mietinnöstä pyydettiin yhteensä 55 lausuntoa. Lausunnon antoivat korkeimpien oikeuksien, hovioikeuksien ja läänioikeuksien lisäksi 16 käräjäoikeutta ja neljä erityistuomioistuinta. Lisäksi lausunnon antoivat valtakunnansyyttäjänvirasto, eräiden kihlakuntien syyttäjänvirastot, valtiovarainministeriö, Lapin yliopiston oikeustieteiden tiedekunta sekä useat lakimies- ja tuomarijärjestöt.

Oikeusministeriö asetti 22 päivänä syyskuuta 1998 työryhmän, jonka tehtävänä oli laatia ehdotus hallituksen esitykseksi tuomareiden nimittämismenettelyä koskevaksi lainsäädännöksi. Työryhmän työn perustana tuli olla tuomarioimikunnan mietintö ja siitä saatu lausuntopalaute. Työryhmä jätti mietintönsä "Tuomarin nimittäminen. Nimityslakityöryhmän mietintö" oikeusministeriölle

6 päivänä huhtikuuta 1999. Työryhmän mietintö ja siitä saatu lausuntopalaute ovat ohjanneet hallituksen esityksen jatkovalmistelua.

6. Muita esitykseen vaikuttavia seikkoja

Tuomareiden nimittämisjärjestelmän ylintaso eli tasavallan presidentin päätöksentekojärjestelmä on säännelty hallitusmuodossa ja 1 päivänä maaliskuuta 2000 voimaan tulevassa uudessa perustuslaissa. Se ei siten kuulu tässä ehdotetulla lailla säänneltäviin asioihin. Perustuslakivaliokunta on antanut tammikuussa 1999 mietinnön uutta perustuslakia koskevasta hallituksen esityksestä. Mietinnössä ehdotettiin tasavallan presidentin päätöksentekoa koskevaa 58 §:ää muutettavaksi niin, että tasavallan presidentti tekisi päätökset tuomareiden nimittämisestä valtioneuvostossa sen ratkaisuehdotuksesta. Hallituksen esityksen mukaan tasavallan presidentti olisi tehnyt nämä päätökset ilman valtioneuvoston ratkaisuehdotusta. Muutosta perusteltiin sillä, että näin tuomareiden nimityksille saataisiin parlamentaarinen vastuu. Perustuslakivaliokunnan mukaan nimitysvallan painopiste ja tuomioistuimien riippumattomuus tuomareiden nimittämisen osalta turvattaisiinkin jatkossa valtioneuvostokäsittelyä edeltävässä nimitysmenettelyn vaiheessa, jonka aikana täytettävään tuomarin virkaan kysymykseen tulevat ehdokkaat tosiasiallisesti seuloutuvat esille. Eduskunta hyväksyi 58 §:n perustuslakivaliokunnan ehdottamassa muodossa.

Tuomioistuimien riippumattomuutta koskevassa jaksossa 2.1 on käsitelty niitä kansainvälisiä sopimuksia ja suosituksia, jotka tulee ottaa huomioon tuomareiden nimittämisjärjestelmää uudistettaessa.

Esityksessä ei ehdoteta muutoksia vesilakiin, sillä eduskunnalle on annettu hallituksen esitys ympäristönsuojelu- ja vesilainsäädännön uudistamisesta (HE 84/1999 vp), jossa ehdotetaan vesioikeuksien lakkauttamista ja niiden tehtävien siirtämistä uusille ympäristölupavirastoille. Samassa esityksessä ehdotetaan myös vesilain mukaisten asioiden käsittelyyn Vaasan hallinto-oikeudessa osallistuvien muiden kuin lainoppineiden hallinto-oikeustuomareiden kelpoisuusvaatimuksia koskevien säännösten siirtämistä vesilaista hallinto-oikeuslakiin. Tarkoituksena on, että ympäristö- ja vesilainsäädännön uu-

distus tulee voimaan samaan aikaan tuoma

reiden nimittämistä koskevan lainsäädännön kanssa eli 1 päivänä maaliskuuta 2000.

YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT

1. Lakiehdotusten perustelut

1.1. Laki tuomareiden nimittämisestä

1 luku. Yleiset säännökset

1 §. *Lain soveltamisala.* Pykälän 1 momentin mukaan ehdotetussa laissa säädettäisiin sekä vakinaisten että määräaikaisten tuomareiden nimittämisestä. Vakinaisten tuomareiden nimittämistä koskevat säännökset olisivat lain 2 luvussa ja määräaikaisten tuomareiden nimittämistä koskevat säännökset 3 luvussa.

Pykälän 2 momentissa ehdotetaan lueteltaviksi ne tuomarinvirat, joiden täyttämiseksi ehdotettua lakia sovelletaan. Lähtökohtana on, että lakia sovellettaisiin kaikkiin päätoimisiin tuomareihin. Sellaisia ovat korkeimmassa oikeudessa presidentti ja jäseninä olevat oikeusneuvokset, korkeimmassa hallinto-oikeudessa presidentti ja jäseninä olevat hallintoneuvokset, hovioikeuksissa presidentti, hovioikeudenlaamannit ja hovioikeudenneuvokset, käräjäoikeuksissa laamanni ja käräjätuomarit, hallinto-oikeuksissa ylituomari ja hallinto-oikeustuomarit, maa-oikeuksissa maa-oikeustuomarit ja maa-oikeusinsinöörit sekä vakuutus-oikeudessa vakuutusylituomari ja vanhemmat sekä nuoremmat vakuutustuomarit.

Työtuomioistuimen ja markkinatuomioistuimen osalta ehdotetaan pykälän 2 momentissa mainittaviksi ne tuomarit, joita laki koskee. Työtuomioistuimessa on lisäksi kahdeksan työsuhteisiin perehtynyttä jäsentä ja markkinatuomioistuimessa kahdeksan kuluttaja-asioihin perehtynyttä jäsentä. Koska nämä tuomioistuimen jäsenet hoitavat tehtävänsä sivutoimisesti, laki ei koskisi heitä. Heidän nimittämisestään säädettäisiin kuten nykyisin asianomaisia tuomioistuimia koskevissa laeissa.

Pääsääntöisesti edellä luetellut virat täytetään pysyvästi, ilman viran hoidon kestoarajoittavaa määräaika. Työtuomioistuimen presidentti ja työtuomioistuinneuvos nimitetään kolmen vuoden määräajaksi, markkinatuomioistuimen ylituomari neljän vuo-

den määräajaksi. Virat ovat kuitenkin vakinaisia. Tämän vuoksi myös niihin nimittämisestä säädettäisiin ehdotetussa laissa.

Lakia sovellettaisiin vain päätoimisia tuomareita nimitettäessä. Käräjäoikeuksien ja maa-oikeuksien lautamiehet ja heitä muissa tuomioistuimissa vastaavat maallikkoedustajat eivät toimi tehtävässään päätoimisesti eivätkä he ole viran haltijoita, joten heidän nimittämistään ei säännellä ehdotetussa laissa.

Korkeimmassa oikeudessa on sotilasjäseniä. Korkeimmassa hallinto-oikeudessa on vesilain mukaisten asioiden ja patenttiasioiden käsittelyä varten yli-insinööreuvoksia. Myös hovi- ja käräjäoikeuksissa on sotilasjäseniä. Koska nämä jäsenet eivät toimi mainitussa tehtävässä päätoimisesti, ehdotus ei koske heidän nimittämistään.

Hovioikeudessa ja asunto-oikeudessa on huoneenvuokrasuhteesta johtuvien riita-asioiden käsittelyä varten asiantuntijajäseniä. Hallinto-oikeudessa on hallinto-oikeuslain 7 §:stä ilmenevien asioiden käsittelyä varten asiantuntijajäseniä. Koska nämä jäsenet eivät toimi mainitussa tehtävässä päätoimisesti, ehdotus ei koskisi heidän nimittämistään.

Helsingin käräjäoikeudessa on käsiteltävissä patenttilain (550/1967) 65 §:ssä tarkoitettuja patenttiasioita tuomioistuimen apuna kaksi teknillisen alan asiantuntijaa. Asiantuntijat eivät ole tuomareita. Heidän valinnastaan säädetään patenttilain 67 §:ssä. Merioikeudessa on tuomioistuinta avustavia asiantuntijoita, kuten merilain (674/1994) 21 luvun 1 §:ssä säädetään. Asiantuntijat eivät ole tuomareita. Heidän valinnastaan säädetään merilain 21 luvun 1 §:ssä.

Vakuutus-oikeudessa on lääkärijäseniä ja muita maallikkojäseniä, joista säädetään vakuutus-oikeudesta annetun lain 5 b §:ssä. Koska nämä jäsenet eivät toimi mainitussa tehtävässä päätoimisesti, ehdotus ei koske heidän nimittämistään. Edellä mainittujen tuomioistuinten erityisjäsenten nimittämisestä säädetään asianomaisia tuomioistuimia tai käsiteltävää asiaa koskevissa laeissa.

Korkeimpien oikeuksien esittelijöiden virat eivät olisi ehdotuksen mukaan enää virkoja,

joihin nimittävänä viranomaisena toimisi tasavallan presidentti. Nimitysvalta siirtyisi korkeimmille oikeuksille. Esittelijöiden nimittämisestä, kelpoisuusvaatimuksista ja nimitysperusteista säädettäisiin asianomaista tuomioistuinta koskevassa laissa ja asetuksessa. Esittelijöiden virkamiesoikeudellista asemaa käsitellään tarkemmin valtion virkamieslain muuttamista koskevan ehdotuksen yhteydessä.

Valtakunnanoikeuden jäsenten nimittämisestä säädetään uuden perustuslain 101 §:ssä. Ahvenanmaan hallintotuomioistuimen jäsenten nimittämisestä säädetään Ahvenanmaan hallintotuomioistuimesta annetussa laissa (547/1994). Näiden tuomioistuinten osalta pykälän 3 momentissa vain viitattaisiin asianomaisiin lakeihin.

Lakiehdotuksen 1 §:ssä lueteltujen tuomioistuinten lisäksi on suuri määrä erilaisia toimielimiä, jotka muistuttavat tuomioistuinta tai joilla on samankaltaisia tehtäviä kuin tuomioistuimilla. Tällaisia viranomaisia ovat esimerkiksi vankilaoikeus, maaseutuelinkeinojen valituslautakunta, patentti- ja rekisterihallituksen valituslautakunta, valtion tilintarkastuslautakunta, kutsunta-asiain keskuslautakunta, virkamieslautakunta, valtion elokuvalautakunta, työttömyysturvalautakunta ja kilpailuneuvosto. Ehdotus ei koske näihin toimielimiin nimittämistä.

2 §. *Valtion virkamieslain soveltaminen.* Valtion virkamieslain (750/1994) säännöksiä sovelletaan myös tuomareihin virkamieslain 45 §:ssä mainituilta osin. Virkamieslain 45 §:n mukaan tuomaria eivät muun ohella koske virkamieslaissa olevat määräaikaiseen virkasuhteeseen nimittämistä, koeaikaa, valtioneuvoston käytettäväksi asettamista, virkamiehen kurinpitoa tai virkasuhteen irtisanomista koskevat säännökset. Sen sijaan esimerkiksi virkojen perustamisesta, virkamiehen terveydellisistä edellytyksistä, virkamiehen sivutoimista sekä viranomaisen ja virkamiehen yleisistä velvollisuuksista virkamieslaissa olevat säännökset koskevat myös tuomaria ja tuomarin virkaa.

2 luku. Vakinaisen tuomarin nimittäminen

3 §. *Nimittävä viranomainen.* Tasavallan presidentti nimittää vakinaiset tuomarit uuden perustuslain 102 §:n perusteella. Tarkempi sääntely tasavallan presidentin päätöksentekomenettelystä, joka koskee myös tuomareiden nimittämistä, on perustuslain 58

§:ssä. Tasavallan presidentti tekee nimityspäätöksensä valtioneuvostossa sen ratkaisuehdotuksesta. Selkeyden vuoksi ehdotetaan, että nimittävä viranomainen todetaan myös tuomareiden nimittämisestä annetussa laissa.

4 §. *Viran julistaminen haettavaksi.* Pykälän 1 momentista ilmeni tuomarin virkojen haettavaksi julistamista koskeva pääsääntö: virat on ennen niiden täyttämistä julistettava haettaviksi. Lakiehdotuksen 5 §:ssä säädetäisiin haettavaksi julistamista koskevista poikkeuksista. Nykyisin viran haettavaksi julistamista koskevia säännöksiä on valtion virkamiesasetuksen 7 ja 7 a §:ssä. Niitä sovelletaan myös tuomarin virkoihin, mutta asian tärkeän merkityksen vuoksi tuomarin virkojen haettavaksi julistamista koskeva säännös ehdotetaan otettavaksi lakiin.

Siitä, mikä viranomainen julistaa viran haettavaksi, ehdotetaan pykälän 2 momentin mukaan säädettäväksi tuomareiden nimittämisestä annettavassa asetuksessa. Haettavaksi julistamista koskeva sääntely olisi sisällöltään yhdenmukainen virkamiesasetuksessa olevan sääntelyn kanssa ja siltä osin kuin tuomareiden nimittämisestä annettuun asetukseen ei otettaisi erityisiä säännöksiä, sovellettaisiin virkamiesasetusta. Virkamiesasetuksen 7 a §:n 2 momentin perusteella viranomainen, joka ilmoittaa viran haettavaksi, määrää samalla hakuajan pituuden. Ilmoitus viran haettavana olemisesta on julkaistava asianmukaisella tavalla. Ilmoituksessa on mainittava, onko virka perustettu tiettyyn yksikköön vai onko se viraston yhteinen, virkaan valittavan tehtävät, haku- ja ilmoittautumisajan päättyminen ja se viranomainen, jolle hakemus tai ilmoittautuminen on osoitettava.

Virkamiesasetuksen 7 a §:n 3 momentin nojalla nimittävä viranomainen voi pätevistä syistä ilmoittaa viran uudelleen haettavaksi tai jatkaa hakuaikaa. Koska ei ole tarkoituksenmukaista, että tasavallan presidentti ilmoittaisi tuomareiden virat uudelleen haettaviksi tai jatkaisi niiden hakuaikaa, ehdotetaan, että viran haettavaksi julistava tuomioistuin tekisi nämä päätökset. Käytännössä aloite viran uudelleen haettavaksi julistamisesta tai hakuajan jatkamisesta voi tulla myös muilta virkanimitystä valmistelevilta viranomaisilta, kuten virkaesityslautakunnalta tai valtioneuvostolta.

5 §. *Ilmoittautumisvirat.* Ilmoittautumisvirat ovat sellaisia virkoja, jotka perinteisesti

on voitu täyttää niitä haettavaksi julistamatta. Nykyisen virkamiesasetuksen 7 §:n mukaan valtion virkamieslain 26 §:ssä tarkoitettu ja niitä virka-asemaltaan vastaavat virat voidaan edelleen täyttää ilmoittautumismenettelyä käyttäen. Ilmoittautumisvirat eivät kuitenkaan enää poikkea täytömenettelyn julkisuuden osalta muista viroista. Virkamiesasetuksen 7 a §:n mukaan myös ilmoittautumisviran avoimna olemisesta on ilmoitettava.

Pykälän 1 momentissa säädettäisiin, että korkeimman oikeuden presidentin ja oikeusneuvoksen sekä korkeimman hallinto-oikeuden presidentin ja hallintoneuvoksen virat täytettäisiin niitä haettavaksi julistamatta. Nimittämismenettely on yleensä sekä Suomessa että ulkomailla erilainen haettavaksi julistettavien ja ilmoittautumisvirkojen kohdalla. Sen vuoksi myös tässä ehdotuksessa on ollut lähtökohtana, että ilmoittautumisvirkoja olisivat ne tuomarinvirat, jotka täytetään joko ilman virkaesitystä tai korkeimpien oikeuksien tekemästä virkaesityksestä. Vastaavasti haettavaksi julistettavia olisivat ne virat, joissa virkaesityslautakunta tekee virkaesityksen. Kuten edellä todettiin, hakijan tai nimittämismenettelyn avoimuuden kannalta tällä erolla ei ole merkitystä. Jaolla ei myöskään ole tarkoitus muuttaa eri tuomarinvirkojen keskinäistä arvostusta. Tuomari-toimikunta esitti vuonna 1998 mietinnössään, että ilman hakumenettelyä täytettävien tuomarin virkojen määrää voitaisiin vähentää. Tämän ehdotuksen perusteella ilman hakumenettelyä täytettäväksi tuomarin viroiksi jäisivät vain korkeimpien oikeuksien presidenttien ja jäsenten virat.

Pykälän 2 momenttiin ehdotetaan otettavaksi nimenomainen säännös siitä, että myös ilmoittautumisvirkojen avoimna olemisesta olisi ilmoitettava samaan tapaan kuin haettavaksi julistettavista viroista. Tämä on ollut sääntönä jo aikaisemminkin virkamiesasetukseen vuonna 1997 tehdyn muutoksen jälkeen. Asian tärkeän merkityksen vuoksi siitä ehdotetaan tuomarin virkojen osalta säädettäväksi laissa. Ilmoituksen viran avoimna olemisesta ja ilmoittautumismenettelyn muutenkin on virkamiesasetuksen 7, 7 a ja 8 §:ssä säädetyllä tavalla vastattava sitä, mitä edellä 4 §:n perusteluissa on kerrottu viran haettavaksi julistamisesta ja viran hakemisesta. Virkaan ilmoittautuminen pitää tehdä kirjallisesti ilmoituksessa asetetun ajan puitteissa. Ilmoittautumiseen on liitettävä tarvit-

tavat selvitykset, muun muassa nimikirjanote.

6 §. *Ilmoittautumisviran täyttäminen.* Pykälän 1 momentin perusteella tasavallan presidentti nimittäisi korkeimpien oikeuksien presidentit ilman 6 §:n 2 momentissa ja 7 §:n 1 momentissa säädettävää virkaesitystä. Korkeimpien oikeuksien presidenttien nimityksestä ei ole laissa tarkempia säännöksiä, vaan menettely on kehittynyt käytännön myötä. Koska tasavallan presidentti on aikaisemmin tehnyt nimityspäätöksensä oikeusministerin esityksestä ilman valtioneuvoston ratkaisuehdotusta, on nimitysasiasta etukäteen käyty keskusteluja oikeusministerin, tuomioistuinelaitoksen, valtioneuvoston ja tasavallan presidentin kesken. Uuden perustuslain mukaan tasavallan presidentti nimityksi korkeimpien oikeuksien presidentit valtioneuvoston ratkaisuehdotuksesta. Tätä edeltävä nimitysasian valmistelu jäisi aikaisemman käytännön varaan. Tulevaisuudessa korkeimpien oikeuksien presidenttien virat julistettaisiin muiden ilmoittautumisvirkojen tapaan yleisesti avoimiksi ja niihin pitäisi ehdotetun 5 §:n 2 momentin perusteella ilmoittautua kirjallisesti. Tämä mahdollistaisi julkisen keskustelun virkaan ilmoittautuneista.

Pykälän 2 momentin perusteella korkein oikeus tekisi tasavallan presidentille perustellun esityksen oikeusneuvoksen virkaan nimityksestä ja korkein hallinto-oikeus hallintoneuvoksen virkaan nimityksestä. Korkeimmat oikeudet tekisivät esityksensä kuten tähänkin asti täysistunnossa. Ehdotuksen mukaan virkaesityksen pitäisi olla perusteltu. Tämä merkitsee sitä, että virkaesityksessä tulee selostaa ne myöhemmin 12 §:ssä määriteltävät valintaperusteet, joihin esitys perustuu. Esityksestä pitäisi selvittää, miksi virkaan esitettävää henkilöä on pidetty virkaan ilmoittautuneista pätevimpänä. Vaikka esitys tehdään tasavallan presidentille, päättää presidentti nimityksestä perustuslaissa säädetyllä tavalla valtioneuvoston ratkaisuehdotuksesta.

Ehdotusta valmisteltaessa on harkittu, tulisiko myös korkeimpien oikeuksien tuomareiden virat täyttää muiden tuomarinvirkojen tapaan virkaesityslautakunnan esityksestä. Ehdotuksessa valittua ratkaisua puoltaa se, että korkeimpien oikeuksien jäseniksi on jo nykyisen menettelyn puitteissa saatu ammattitaitaustoiltaan monipuolisempi tuomarikunta kuin muihin tuomioistuihin. Muutostarvetta

ei tässä suhteessa ole. Toisaalta korkeimmilla oikeuksilla itsellään on parhaat edellytykset arvioida, minkä alan asiantuntemusta tuomioistuimessa kulloinkin eniten tarvitaan. Kansainvälisesti vertaillen on myös havaittavissa, että virkaesityslautakuntaa vastaavilla toimielimillä ei yleensä ole oikeutta tehdä esityksiä korkeimpien oikeuksien tuomareiden nimityksissä, vaan heitä varten on olemassa erilainen menettely. Tällainen on tilanne esimerkiksi Ruotsissa, Islannissa ja toistaiseksi myös Norjassa. Olisi poikkeuksellista, jos alempien tuomioistuimien tuomarit voisivat vaikuttaa korkeimpien oikeuksien tuomareiden nimittämiseen. Lisäksi valtioneuvoston nimittämän virkaesityslautakunnan nimitysvalta voisi korkeimman hallinto-oikeuden tuomareiden kohdalla aiheuttaa epäilyksiä tuomioistuimen riippumattomuuden suhteen. Uutta olisi vielä se, että ehdotuksen mukaan virkaesityslautakunta voisi jäljempänä 7 §:ssä säädettyllä tavalla valmistella myös korkeimpien oikeuksien jäsenten nimittämistä. Kehitys on tältä osin samansuuntainen myös Ruotsissa.

7 §. *Virkaesityslautakunta.* Pykälässä säädetäisiin virkaesityslautakunnasta ja sen tehtävistä. Tuomareiden nimittämisen valmistelua ja nimitysesityksen tekemistä varten perustettaisiin oikeusministeriön hallinnonalaan kuuluva, mutta toiminnassaan riippumaton virkaesityslautakunta. Yleisperusteluissa on selostettu ne syyt, joiden vuoksi virkaesityslautakunnan perustamista on pidetty parhaana keinona ehdotetulle laille asetettujen tavoitteiden saavuttamiseksi.

Pykälän 1 momentin mukaan virkaesityslautakunnan tehtävänä olisi valmistella tuomareiden nimittämistä koskevat asiat. Valmistelun tarkempi sisältö on säännelty lakiehdotuksen 10 §:ssä. Säännös merkitsisi sitä, että nimitysten valmisteluun liittyvät tuomioistuimien ja oikeusministeriön tehtävät siirtyisivät virkaesityslautakunnalle, jolle osoitettaisiin tarpeellinen henkilöstö ja riittävät taloudelliset resurssit nimitysasioiden valmistelua varten.

Pykälän 1 momentista ja 6 §:n 2 momentista johtuu, että tasavallan presidentti nimitäisi kaikki tuomarit - korkeimpien oikeuksien presidenttejä lukuun ottamatta - virkaesityksen perusteella. Aiemmin muun muassa käräjäoikeuden laamannit ja käräjätuomarit sekä hovioikeudenlaamannit ja hovioikeudenneuvokset on nimitetty virkaehdotuksen perusteella. Siirtyminen virkaehdotuksen

tekemisestä virkaesityksen perusteella tapahtuvaan nimittämiseen merkitsee olennaista muutosta nimitysmenettelyyn. Perustuslakivaliokunta katsoi perustuslakiehdotuksesta antamassaan mietinnössä, että tuomareiden nimitysvallan painopiste ja tuomioistuimien riippumattomuus tuomarinnimityksissä tulisi määräytymään tuomareiden nimittämisestä säädetävän lain perusteella. Virkaesitystä on pidetty tässä suhteessa virkaehdotusta parempana vaihtoehtona. Virkaehdotuksesta ollaan myös yleisesti luopumassa valtion virkamiesten nimitysmenettelyssä. Virkaehdotuksen säilyttäminen tuomareiden nimityksissä voisi lisäksi kielteisellä tavalla ylläpitää ajatusta hakijoiden virkaikäjärjestykseen perustuvasta pysyvästä etusijajärjestyksestä ja näin estää tuomarinuran avautumiseen ja tuomarikunnan monipuolistumiseen tärkeitä pyrkimyksiä. Ehdotuksessa on lähdetty siitä, että huolellisesti valmisteltu ja vakuuttavasti perusteltu virkaesitys antaisi riittävät takeet siitä, että nimitysvallan painopiste olisi jatkossakin lainkäyttövallan elimillä.

Pykälän 1 momenttiin ehdotetaan otettavaksi nimenomainen maininta siitä, että nimitysesityksen tulee olla perusteltu. Aiemmin ehdollepanot ja esitykset olivat pääsääntöisesti vailla perusteluja. Perustellut ehdotukset ja esitykset ovat lisääntyneet viime vuosina. Säännös tekisi tästä käytännöstä pakollisen. Nimitysesityksestä, kuten muustakin ratkaisuehdotuksesta, tulee ilmetä, millä perusteilla esityksen tekijä on päättänyt ratkaisuesitykseensä.

Pykälän 2 momentin mukaan virkaesityslautakunta voisi valtioneuvoston tai esityksen tekvän tuomioistuimen pyynnöstä valmistella myös korkeimpien oikeuksien jäsenten nimityksiä ja antaa virkaan ilmoittautuneista lausunnon sitä pyytäneelle viranomaiselle. Virkaesityslautakunnan valmistelutö olisi tässä tilanteessa saman sisältöistä kuin muidenkin tuomarin virkojen osalta. Siitä säädetäisiin ehdotuksen 10 §:n 3 momentissa. Ehdotukseen otetun sääntelyn taustalla on ajatus siitä, että virkaesityslautakunnalla olisi tulevaisuudessa parhaat taloudelliset ja ammattitaidolliset valmiudet hakijoiden pätevyyden arvioimiseen. Erityisesti silloin, kun korkeimpiin oikeuksiin ollaan ottamassa jäseneksi alioikeustuomaria, asianajajaa, hallintovirkamiestä tai yliopistotutkijaa, on hyvin mahdollista, että kaikkia virkaan ilmoittautuneita ei ennestään tunneta. Virkaesityslautakunnan valmistelu ja lausunto voisivat

kuitenkin myös muulloin olla ensiarvoisen tärkeitä hakijoiden vertailemisen ja virkaesityksen perustelemisen kannalta.

8 §. *Virkaesityslautakunnan asettaminen ja kokoonpano.* Pykälän 1 momentin mukaan virkaesityslautakunnan asettaisi valtioneuvosto viiden vuoden toimikaudeksi. Toimikauden pituudella on pyritty vaikuttamaan siihen, että lautakunnan työskentely muodostuisi riittävän pitkäjänteiseksi, mutta kuitenkin sillä tavoin määräajaiseksi, että jäsenet panostaisivat lautakunnan toimintaan riittävästi.

Pykälän 2 momentin perusteella virkaesityslautakuntaan kuuluisi yksitoista jäsentä. Jäsenten lukumäärä on pyritty toisaalta nostamaan niin suureksi, että jäsenistön koostumus on riittävän monipuolinen, ja toisaalta pitämään niin pienenä, että lautakunta kykenee tehokkaaseen työskentelyyn.

Yleisperusteluissa on selostettu niitä kansainvälisiä sopimuksia ja suosituksia, jotka edellyttävät, että tuomareiden nimittämis- ja ylennysmenettely on lainkäyttövallan toimielinten hallinnassa. Lakivaliokunnan perustuslakiehdotuksesta vuonna 1998 antamassa lausunnossa puhutaan lainkäyttövallan toimielinten sijasta "oikeuslaitoksesta", mutta käsitteen piiriin on syytä lukea myös syyttäjät, kuten alkuperäisen käsitteen "judiciary" osalta monissa maissa tehdään. Samalla tavoin asianajajilla on yhteiskunnallinen, lainkäytön alaan kuuluva tehtävänsä.

Kansainväliset suositukset eivät ole esteenä virkaesityslautakunnan perustamiselle. Kansallisella tasolla on kuitenkin huolehdittava siitä, että virkaesityslautakunta kokoonpanonsa puolesta turvaa tuomioistuinlaitoksen riippumattomuuden tuomareita nimitettäessä. Euroopan neuvoston yleisperusteluissa mainituissa päätöslauselmissa ja suosituksissa edellytetään lautakunnan enemmistön olevan tuomareita. Muina jäseninä voisivat tulla kysymykseen edustajat muista lainkäyttövallan toimielimistä ja yliopistojen oikeustieteellisistä tiedekunnista. Eräissä maissa myös kansanedustuslaitoksella on oikeus valita edustajia tuomareiden nimityslautakuntiin. Kansainvälisissä keskusteluissa tällaista mahdollisuutta on kuitenkin pidetty tuomioistuihin riippumattomuuden periaatteen vastaisena. Meillä Suomessa tuomarinimitysten parlamentaarinen valvonta toteutuu osana tasavallan presidentin uudessa perustuslaissa säädettävää päätöksentekomenettelyä. Presidentti tekee tuomareiden nimityspäätöksen

valtioneuvoston ratkaisuehdotuksesta.

Pykälän 2 momentissa on edellä mainituista syistä johtuen ehdotettu, että kaikki virkaesityslautakunnan jäsenet valittaisiin lainkäyttövallan piiristä niin, että tuomarijäsen ten lisäksi lautakuntaan kuuluisi yksi syyttäjä ja yksi asianajaja. Tuomarijäsen ten tulisi edustaa monipuolisesti eri tuomioistuinta: eri tuomioistuinlinjoja ja tuomioistuinasteita. Lautakunnassa tulisi olla sekä yleisten tuomioistuihin että hallintotuomioistuihin edustus. Tämän vuoksi ehdotetaan, että lautakunnassa olisi edustus korkeimmasta oikeudesta ja korkeimmasta hallinto-oikeudesta sekä hovi-, hallinto- ja kärjäoikeuksista. Lisäksi yksi jäsen voisi olla erityistuomioistimesta, joita tulevaisuudessa ovat lähinnä markkinatuomioistuin, vakuutus oikeus ja työtuomioistuin.

Lautakunnassa tulisi olemaan tuomareiden lisäksi yksi syyttäjä ja yksi asianajaja. Näin pyrittäisiin avartamaan ja monipuolistamaan lautakunnan tarkastelunäkökulmaa. Tällaisen kokoonpanon pitäisi olla riittävän monipuolinen toteuttamaan ne tuomarinuran avautumiseen ja nimitysperusteiden uudistamiseen liittyvät tavoitteet, jotka 12 §:n perusteluissa selostetaan. Asianajajan ja syyttäjän ottaminen lautakuntaan on perusteltua, koska he tekevät osan työstään tuomioistuimissa ja edustavat osaltaan rationaalista näkemystä siitä, millainen on hyvä tuomari. Lautakunnan jäsenille nimitettäisiin henkilökohtaiset varajäsenet.

Asiaa valmisteltaessa on harkittu sitä, pitäisikö virkaesityslautakunnan toimia erilaisissa kokoonpanoissa eri tuomioistuinten virkoja täytettäessä niin, että lautakunnassa painottuisi yleisten tuomioistuinten edustus silloin, kun täytettävänä olisi esimerkiksi kärjäoikeuden tai hovioikeuden tuomarin virka ja vastaavasti hallintotuomioistuinten edustus silloin, kun täytettävänä olisi esimerkiksi hallinto-oikeustuomarin virka. Ehdotuksessa on päädytty siihen, että lautakunta toimisi yhdessä kokoonpanossa. Näin on haluttu yhdenmukaistaa tuomarin valintaperusteita ja asemaa eri tuomioistuimissa ja edistää ajatusta eri tuomioistuinten vuorovaikutuksesta ja tuomareiden liikkuvuudesta. Kiinteällä kokoonpanolla on haluttu ilmaista lisäksi se tavoite, että lautakunta ottaisi vastuun tuomareiden nimittämisestä ja paneutuisi tuomareiden pätevyysarviointiin liittyviin kysymyksiin niin syvällisesti, että lautakunnan asiantuntemusta ei olisi syytä epäillä. Pää-

tösvaltaisuutta koskeva säännös toisi riittävän jouston lautakunnan kokoonpanoon.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin lautakunnan jäsenen ja varajäsenen nimittämisestä. Kansainvälisesti on olemassa erilaisia malleja siitä, miten tuomareiden nimityslautakuntien jäsenet valitaan. Vastaavasti myös lautakuntien asema ja tehtävät vaihtelevat eri maissa. Useimmissa malleissa osa jäsenistä kuuluu lautakuntaan virkansa puolesta tai edustaa tiettyä tuomioistuinta. Korkeimmilla oikeuksilla on yleensä pysyvästi edustus lautakunnissa. Sellaisissa maissa, joissa lautakunta on nimitysasioiden ohella itsenäinen tuomioistuinten hallinnosta ja taloudesta vastaava viranomainen ja tuomiovallan edustaja suhteessa muihin valtiovallan elimiin (High Councils of Judiciary), on tavallista, että jäsenet valitaan vaalilla hyvin monimutkaisen ehdokasasettelun ja äänestysmenettelyn jälkeen. Hollannissa taas tuomareiden rekrytoinnista, koulutuksesta ja nimitysten valmistelusta vastaa yksityinen säätiö, joka saa rahoituksen julkisista varoista. Säätiön ylläpitämän tuomarinvalintalautakunnan jäsenet ovat pääosin tuomareita.

Tässä ehdotettua virkaesityslautakuntaa vastaisivat tehtäviltään ja asemaltaan lähinnä Norjassa, Ruotsissa ja Tanskassa olevat lautakunnat. Ruotsissa ja Tanskassa omaksutun mallin mukaisesti myös osa Suomen virkaesityslautakunnan jäsenistä määräytyisi suoraan virka-asemansa mukaan ja osa jäsenistä nimitettäisiin tiettyjen toimielinten esityksestä. Puheenjohtajana toimiva korkeimman oikeuden presidentti ja varapuheenjohtajana toimiva korkeimman hallinto-oikeuden presidentti määräytyisivät virka-aseman perusteella. Heidän varajäsenensä nimitettäisiin asianomaisten tuomioistuinten esityksestä. Hovioikeuksien presidentit ja hallinto-oikeuksien ylituomarit esittäisivät keskuudestaan jäsenen ja varajäsenen. Suomen Asianajajaliitto tekisi esityksen asianajajan ja hänen varajäsenensä nimittämisestä. Valtakunnansyyttäjä tekisi esityksen syyttäjän ja hänen varajäsenensä nimittämisestä. Laissa ei ehdoteta säädettäväksi siitä, mikä toimieliin Suomen Asianajajaliitossa päättäisi esityksestä, vaan asia jätettäisiin asianajajaliiton toimintaa ohjaavien säännösten varaan. Syyttäjän osalta lain sanamuoto ei olisi esteenä sille, että valtakunnansyyttäjä itse tulisi virkaesityslautakunnan jäseneksi. On myös mahdollista, että esityksiä tekevät elimet esittäisivät tehtäviin useampia henkilöitä.

Osa jäsenistä, nimittäin käräjäoikeuden laamanni, hovioikeudenneuvos, käräjätuomari, hallinto-oikeustuomari sekä mahdollinen toinen hallinto-oikeustuomari tai erityistuomioistuimen tuomari varajäsenineen ehdotetaan nimitettäväksi ilmoittautumisten perusteella. Asetukseen otettavan säännöksen mukaisesti oikeusministeriö ilmoittaisi näiden lautakuntapaikkojen avoinna olemisesta. Ilmoittautumismenettelyllä on haluttu säilyttää lautakunnan jäsenten riippumattomuus niin, että jäseniksi saataisiin asiantuntevia ja ahkeria tuomareita, jotka taustaryhmistä riippumattomina voisivat toteuttaa lain tavoitteita. Ilmoittautumismenettely helpottaa myös tuomioistuinlaitoksen rakenteen ja ikärakenteen, sukupuolijakauman sekä alueellisen edustavuuden kannalta tasapainoisen lautakunnan nimittämistä.

Nimityslakityöryhmän mietinnöstä saadussa lausuntopalautteessa pidettiin ilmoittautumismenettelyä tuomioistuinten riippumattomuuden kannalta arveluttavana sen vuoksi, että se jättäisi valtioneuvostolle liiaksi valtaa lautakunnan kokoonpanon suhteen. Virkaesityslautakunnan jäseniksi ilmoittautuneiden osalta oikeusministeriö voisi tosin kuulla tuomioistuinta, tuomarijärjestöjä ja lakimiesten ammattijärjestöjä, mutta tällaista järjestelyä ei pidetty lausuntopalautteen mukaan riittävänä. Sen vuoksi pykälän 4 momenttiin on otettu säännös siitä, että korkeimmille oikeuksille olisi varattava tilaisuus lausua virkaesityslautakunnan kokoonpanosta ennen virkaesityslautakunnan asettamista.

Pykälän 4 momentin nojalla valtioneuvosto myös myöntäisi eron lautakunnan jäsenelle. Tämä voi olla tarpeen esimerkiksi silloin, kun jäsenen virka-asema kesken toimikauden muuttuu - esimerkiksi syyttäjäjäsen nimitetään tuomarin virkaan. Samalla valtioneuvosto voisi nimittää asianomaiselle henkilölle seuraajan lautakunnan jäljellä olevan toimikauden ajaksi. Seuraajaa nimitettäessä olisi noudatettava soveltuvien osin samaa menettelyä kuin virkaesityslautakuntaa asetettaessa.

9 §. *Päätösvaltaisuus.* Ehdotuksen mukaan virkaesityslautakunta olisi päätösvaltainen, kun saapuvilla on puheenjohtaja tai varapuheenjohtaja sekä vähintään kuusi jäsentä tai varajäsentä. Jos puheenjohtaja ei olisi saapuvilla, puhetta johtaisi varapuheenjohtaja ja puheenjohtajan varajäsen toimisi tavallisena lautakunnan jäsenenä. Lautakunta toimisi samanlaisessa kokoonpanossa kaikkia toimi-

valtaansa kuuluvia esityksiä ja lausuntoja käsitellessään 8 §:n perusteluissa esitetystä syistä. Päätösvaltaisuutta koskeva säännös toisi kuitenkin kokoonpanoon tarvittaessa joustoa.

Edellä esitetty virkaesityslautakunnan kokoonpano johtaisi siihen, että korkeimpien oikeuksien presidentit varajäsenineen sekä kaksi hovioikeuden presidenttiä ja hallinto-oikeuden ylituomaria voisi kuulua samaan aikaan sekä tuomioistuimen lausunnon antavaan kokoonpanoon että virkaesityslautakuntaan joko jäsenenä tai varajäsenenä. Myös muiden tuomioistuinten tuomareiden kohdalla voisi syntyä vastaavia tilanteita. Lisäksi voisi olla virkaesityslautakunnan puolueettomuuden ja riippumattomuuden kannalta arveluttavaa, jos virkaesityslautakunnan jäsen esimerkiksi osallistuisi omassa tuomioistuimessaan olevan viran täyttämiseen. Koska virkaesityslautakunnan toiminta on hallintomenettelyä, virkaesityslautakunnan jäseniin sovellettaisiin hallintomenettelylain (598/1982) 10 §:ssä säädettyjä esteellisyysperusteita.

10 §. *Asian käsittely virkaesityslautakunnassa.* Virkaesityslautakunta olisi jatkossa nimitysasioiden valmisteluun erikoistuva viranomainen. Lakiehdotuksen 12 §:ssä tuomareiden kelpoisuusvaatimuksista säädetäisiin tavalla, joka edellyttää uudenlaista nimitysasioiden valmistelua. Tuomarin taitojen ja henkilökohtaisten ominaisuuksien mittaaminen edellyttävät, että nimitysasian valmistelussa kehitetään keinot, joilla näitä nimitysperusteita voidaan arvioida.

Käytettävissä on erilaisia ulkomaisia esikuvia: Hollannissa kaikki tuomarin uralle pyrkivät joutuvat kaksivaiheisiin psykologisiin testeihin ja kolmivaiheiseen tuomarlautakunnan haastatteluun. Ranskassa taas tuomareita koulutetaan erityisessä tuomarikoulussa, jossa menestyminen vaikuttaa etenemiseen tuomarinuralla. Saksassa tuomarin uralle aikovia seurataan kaksivuotisen harjoittelun aikana ja harjoittelusta saadut arvosanat vaikuttavat tuomarin uralle rekrytoimiseen. Monissa maissa, kuten esimerkiksi Islannissa tuomareiden työtaitoa ja henkilökohtaisia ominaisuuksia seurataan heidän laatimiensa tuomioiden tai heistä muuten saadun palautteen perusteella. Yleensäkin vuorovaikutus tuomareiden koulutusjärjestelmän ja nimittämisyjärjestelmän välillä on monissa Euroopan maissa kiinteämpää kuin Suomessa. Laissa ei kuitenkaan ehdotettaisi

säädettyväksi nimitysasian valmistelun yksityiskohtia, vaan lautakunnalle jätettäisiin laaja harkintavalta lain tavoitteet täyttävän nimitysten valmistelukäytännön kehittämisessä.

Pykälän 1 momentissa ehdotetaan kuitenkin säädettyväksi, että lautakunnan tulee pyytää lausunto virkaa hakeneista siltä tuomioistuimelta, joka on julistanut viran haettavaksi. Lisäksi lausunto pitäisi kärkeä tuomarin viran osalta pyytää siltä käräjäoikeudelta, jossa virka on haettavana. Näin halutaan turvata tuomioistuinten riittävä vaikutusmahdollisuus. Tuomioistuinten lausuntojen tärkeää merkitystä on korostettava. Ne tuottaisivat jatkossa nimitysharkintaan sen asiantiedon, jolle virkaesityslautakunnan päätöksenteko suurelta osin perustuisi. Huolelliset ja perusteelliset lausunnot olisivat myös osaltaan tae siitä, että nimitysvallan painopiste pysyisi tuomioistuimilla. Virkaesityslautakunnan sihteerille jäisi enemmän tietoa kokoava kuin nimitysharkintaan vaadittavaa tietoa luova rooli. Käräjätuomaria koskevan erityissäännöksen avulla on haluttu monipuolistaa virkaesityslautakunnan käytettävissä olevaa aineistoa. Asetuksessa säädetäisiin, mikä tuomioistuin julistaa eri virat haettavaksi.

Lautakunnalle on haluttu jättää laaja harkintavalta erilaisten valmistelukeinojen kehittämisessä. Se voisi pykälän 1 momentin perusteella hankkia lausuntoja ja selvityksiä sekä kuulla hakijoita ja asiantuntijoita. Virkaesityslautakunta voisi tarvittaessa hankkia myös soveltuvuusselvityksiä. Tämä voisi tulla kysymykseen ainakin isojen tuomioistuinten yksikköjen päällikkövirkoja täytettäessä. Lisäksi viran hakijoilla olisi hakemuksessaan ja jäljempänä säädettyvässä lausunnossaan mahdollisuus nimetä suosittelijoita ja muutenkin vaikuttaa siihen, millaisia valmistelutoimenpiteitä asiassa suoritetaan.

Valtion virkamieslain 59 §:stä ilmenee se pääsääntö, että virkaan nimittämistä koskeviin päätöksiin ei saa hakea muutosta valittamalla, ellei laissa toisin säädetä. Ehdotusta valmisteltaessa on eri tahoilta noussut esille kysymys, pitäisikö viran hakijoille varata tilaisuus valittaa tai tehdä muistutus lautakunnan esityksestä jollekin viranomaiselle. Ehdotukseen ei ole otettu tällaista mahdollisuutta, koska moniportainen nimitysasian valmistelu voisi lain tavoitteiden vastaisesti siirtää nimitysvallan painopisteen pois asiantuntijaelimenä toimivalta virkaesityslauta-

kunnalta. Pykälän 2 momentin perusteella virkaesityslautakunnan tulisi kuitenkin pyynnöstä varata ennen nimitysesityksen tekemistä viran hakijalle mahdollisuus lausua nimitysasian valmistelussa hankittujen lausuntojen ja muiden kirjalliseen muotoon puettujen selvitysten johdosta. Siitä, miltä osin tällaiset selvitykset, lausunnot ja muut asiakirjat olisivat viran hakijoiden saatavissa ja julkisia, säädetään 1 päivänä joulukuuta 1999 voimaan tulevassa laissa viranomaisen toiminnan julkisuudesta (621/1999). Viran hakijat toimittaisivat lausuntonsa virkaesityslautakunnalle.

Pykälän 3 momentin nojalla virkaesityslautakunta voisi valmistella perusteellisesti myös korkeimpien oikeuksien jäsenten nimittämisen, jos esityksen tekävä tuomioistuin pyytää siltä lausuntoa nimitysasiassa.

11 §. *Tuomioistuimen lausunnon antaminen.* Korkeimmassa oikeudessa, korkeimmassa hallinto-oikeudessa, hovioikeuksissa, vesiyläoikeudessa ja vakuutus-oikeudessa nimitystä koskevat esitykset, ehdotukset tai lausunnot on käsitelty tuomioistuimen täysistunnossa, johon ovat osallistuneet kaikki tuomioistuimen virassa olevat tuomarit. Nimitysasiaa käsittelevien henkilöiden määrä on ollut yleisperusteluissa selostetuista syistä liian suuri. Pykälässä säädettäisiin, missä kokoonpanossa eri tuomioistuimet antaisivat virkaesityslautakunnan siltä pyytämät lausunnot. Säännöksen ottaminen lakiin on perusteltua sen vuoksi, että yleensä tuomioistuinten kokoonpanoista on säädetty lailla. Säännös ei vaikuttaisi siihen, missä kokoonpanossa eri tuomioistuimet tekevät tuomarin nimittämistä koskevat esitykset tai päätökset määräaikaisten tuomareiden nimittämisestä.

Pykälässä ei säädettäisi, missä kokoonpanoissa korkeimmat oikeudet antaisivat lausuntonsa, vaan kokoonpano määräytyisi korkeimpia oikeuksia koskevien erityislakien ja -asetusten mukaan. Silloin esimerkiksi korkein oikeus antaisi lausuntonsa Korkeimmasta oikeudesta annetun lain 7 §:n perusteella määräytyvässä kokoonpanossa. Tällaista järjestelyä korkeimpien oikeuksien kohdalla edellytettiin nimityslakityöryhmän mietinnöstä saadussa lausuntopalautteessa. Korkeimmat oikeudet antavat tässä tarkoitettun lausunnon virkaesityslautakunnalle täytettäessä virkaa, jonka korkeimmat oikeudet asetuksessa säädetyllä tavalla julistavat haettavaksi. Korkein oikeus julistaisi haettavaksi hovioikeuden presidentin, vakuutusylituoma-

rin, työtuomioistuimen presidentin ja markkinatuomioistuimen ylituomarin virat. Korkein hallinto-oikeus julistaisi haettavaksi hallinto-oikeuden ylituomarin virat. Ne ovat tuomioistuinlaitoksen korkeita virkoja, joihin nimittämisen täytyy perustua monipuoliselle asian harkinnalle. Tällaisia virkoja täytetään lisäksi hyvin harvoin. Sen vuoksi on puolustettavissa, että korkeimmat oikeudet poiketen muista tuomioistuimista voisivat antaa virkaesityslautakunnalle tarkoitettua lausuntoa täysistunnossa. Kokoonpanoja suunniteltaessa on otettu huomioon se, että korkeimpien oikeuksien presidentit ovat virkaesityslautakunnassa puheenjohtajina. Ajatuksena on ollut, että korkeimpien oikeuksien presidenttien läsnäolo virkaesityslautakunnassa olisi tärkeämpää kuin heidän osallistumisensa johtamansa tuomioistuimen lausunnon laatimiseen.

Pykälän 1 momentin perusteella hovioikeus antaisi lausunnon kokoonpanossa, johon kuuluvat presidentti, hovioikeuden laamannit ja kaksi täysistunnon vuodeksi kerrallaan valitsemaa jäsentä. Hallinto-oikeus antaisi lausuntonsa kokoonpanossa, johon kuuluu ylituomari, jaostojen puheenjohtajat ja kaksi täysistunnon vuodeksi kerrallaan valitsemaa jäsentä. Vakuutus-oikeus antaisi lausuntonsa vakuutus-oikeudesta annetun lain 5 §:n 4 momentissa tarkoitettua kokoonpanossa. Silloin kokoonpanoon kuuluisivat vakuutusylituomari puheenjohtajana ja jäsenenä vakuutustuomarit, joista vähintään neljän tulee olla saapuvilla. Käräjäoikeuden lausunnon antaisi laamanni ja työtuomioistuimen lausunnon presidentti.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin tuomioistuimen antaman lausunnon vähimmäisisällöstä. Tavoitteena on, että lausunnossa seikkaperäisesti perustellen otettaisiin kantaa jäljempänä 12 §:ssä ja muissa laeissa säädettyjen kelpoisuusvaatimusten ja nimitysperusteiden nojalla siihen, kuka hakijoista on pätevin ja tulisi nimittää virkaan.

12 §. *Tuomareiden kelpoisuusvaatimukset ja nimitysperusteet.* Pykälässä säädettäisiin tuomareiden kelpoisuusvaatimuksista ja nimitysperusteista. Kelpoisuusvaatimusten ja nimitysperusteiden tarkka käsitteellinen erottaminen ei ole nykyisin useinkaan välttämätöntä. Perinteisesti nimitysperusteiden merkitys on tullut esille tilanteissa, jossa on ollut useampia muodolliset kelpoisuusvaatimukset täyttäviä viranhakijoita. Viime aikoina kuitenkin virkamiesten kelpoisuusehtoja on ryh-

dytty määrittelemään tavalla, joka varmistaa haettavana olevia virkoja ajatellen pätevimpien mahdollisten henkilöiden valinnan. Raja muodollisten ja sisällöllisten valintaperusteiden välillä on hämärtynyt. Kelpoisuusvaatimuksia ei enää selvästi eroteta nimitysperusteista, vaan ne seikat, jotka muodostavat virkamiehen kelpoisuusehdot, ovat määrääviä myös hakijoiden keskinäistä paremmuutta vertailtaessa. Tämän vuoksi myös tässä pykälässä ehdotetaan, että kelpoisuusvaatimukset ja nimitysperusteet määriteltäisiin samalla tavalla.

Yleiset virkamiesten nimitysperusteet ovat perustuslain 125 §:ssä säädetty taito, kyky ja koeteltu kansalaiskunto. Niitä sovelletaan myös tuomareihin. Hallituksen esityksessä Suomen Hallitusmuodoksi (HE 1/1998 vp s. 180) kuitenkin edellytetään, että perustuslakiin kirjattuja yleisiä nimitysperusteita tulkitaan yhteydessä asianomaisen viran yleisiin ja erityisiin kelpoisuusehtoihin. Pykälässä säädettävät valintaperusteet antaisivat sen vuoksi sisältöä ja suuntaa yleisten nimitysperusteiden tulkinnalle ja hakijoiden keskinäiselle vertailulle.

Pykälän 1 momentissa säädettäisiin kaikkien tuomareiden kelpoisuusvaatimuksista. Säännös koskisi vakinaisten tuomarinvirkojen lisäksi myös määräaikaisten tuomareiden nimityksiä. Oikeustieteen kandidaatin tutkinto on säilytetty edelleen ainoana lainoppineen tuomarin virkoihin kelpoisuuden tuottavana tutkintona. Oikeustieteellisistä tutkimuksista annetun asetuksen (86/1996) 8 §:n 2 momentin 2 kohdan mukaan oikeustieteen kandidaatin tutkinto antaa ainoana kotimaisena tutkintona valmiuden perusteltujen oikeudellisten ratkaisujen tekemiseen. Se on keskeinen tuomarilta vaadittava taito.

Hallitusmuodon 84 §:n mukaan tuomarin virkaan voidaan nimittää vain Suomen kansalainen. Uudessa perustuslaissa ei säädetä enää kansalaisuusvaatimuksesta, vaan siitä tulee säätää nimityslaissa. Euroopan neuvoston suositus nro 12 R 94 ja Yhdistyneiden Kansakuntien tuomareiden riippumattomuutta turvaavat ja edistävät perusperiaatteet kieltävät tuomarin viran hakijoiden syrjinnän rodun, sukupuolen, uskonnon tai muun sellaisen syyn perusteella. Syrjinnäksi ei kuitenkaan katsota sitä, että tuomarin virkaan edellytetään asianomaisen valtion kansalaisuutta. Pohjoismaisista työmarkkinoista henkilöille, jotka ovat saaneet ammattipätevyyden antavan, vähintään kolmevuotisen

korkeamman koulutuksen, tehdyn sopimuksen (SopS 74/1998) 10 artiklan 2 kappaleen mukaan sopimusvaltiot voivat varata muun muassa oikeuslaitoksen virat oman maan kansalaisille. Yleinen kansainvälinen käytäntö on, että tuomarinvirat varataan oman maan kansalaisille. Tässäkin ehdotuksessa on päädytty sellaiseen järjestelyyn.

Kansalaisuus- ja tutkintovaatimusten ohella edellytettäisiin, että tuomariksi nimitettävä olisi oikeamielinen. Tällä on haluttu korostaa, että tuomariksi nimitettävä tulee virsaan soveltamaan koulutuksessaan saamiaan valmiuksia tuomarinohjeissa edellytetyllä tavalla yhteisen kansan parhaaksi niin, että ihmiset voivat kokea olevansa tosiasiallisesti yhdenvertaisia lain edessä. Oikeamielisyys tarkoittaisi myös sitä, että tuomarin ratkaisun tosiasialliset vaikuttimet ja tausta-arvot ovat hyväksyttäviä ja vastaavat sitä, mitä tuomion perusteluissa ilmoitetaan.

Pykälän 1 momentissa täydennettäisiin tuomarinuran avautumiseen tähtäviä säännöksiä nimitysratkaisujen ja -harkinnan osalta. Tuomareiden toimintaympäristö on yleisperusteluissa kuvatulla tavalla muuttunut. Tuomarilta nykyisin vaadittavat taidot voidaan saavuttaa myös muussa lakimiesammattissa kuin työskentelemällä yksinomaan tuomioistuinelaitoksen palveluksessa. Tällaisia muita tehtäviä olisivat esimerkiksi asianajajan, syyttäjän, yliopistotutkijan ja -opettajan sekä lainvalmistelijan tehtävät. Lisäksi esimerkiksi toimiminen kansainvälisissä tehtävissä sekä hallinto- ja lainvalvontatehtävissä voisi antaa valmiuksia tuomarinvirkoihin. Monipuolisen kokemustaan arvostusta tulisi lisätä. Mahdollista olisi myös se, että tuomariksi nimitettäisiin henkilö, jolla ei ole aikaisempaa kokemusta tuomioistuintyöskentelystä. Erityisesti kollegiaalisissa tuomioistuimissa tulisi olla tuomioistuintyössä pätevytyneiden tuomareiden ohella myös muissa tehtävissä pätevytyneitä tuomareita, jotta tuomioistuimella olisi valmius kohdata monipuolistuvan ja kansainvälistyvän tehtäväkentän mukanaan tuomat haasteet. Nimitysharkinnassa ratkaisevaa olisi haettavana olevan viran kannalta merkityksellisten taitojen ja kykyjen punninta eikä se, missä ammatissa taidot on hankittu.

Pykälän 1 momentissa annettaisiin merkitystä myös sille, että tuomarinvirat ovat erilaisia. Täytettävänä olevan viran erityispiirteillä tulisi olla merkitystä hakijoiden pätevyyttä vertailtaessa. Enää ei olisi olemassa

yleispätevää tuomarinuraa, vaan samojen hakijoidenkin etusijajärjestys voisi vaihdella haettavana olevan viran erityispiirteiden johdosta.

Pykälän 1 momentissa määriteltäisiin tuomarin kelpoisuusvaatimukset aikaisemmasta poikkeavalla tavalla. Näin tehtäisiin osittain tuomareiden muuttuvan toimintaympäristön vuoksi ja osittain sen korostamiseksi, että yksinomaan virkaiän mittaamiseen perustuvasta nimityskäytännöstä luovuttaisiin. Tuomarin kelpoisuusvaatimuksiksi on määritelty henkilökohtaiset ominaisuudet ja perehtyneisyys. Lauseella ei ole tarkoitettu osoittaa valintaperusteiden etusijajärjestystä, vaan sanajärjestys johtuu kielellisistä syistä. Perehtyneisyydellä tarkoitetaan hakijoiden todellisen tietämyksen ja taitavuuden arviointia niin, että täytettävänä olevan viran tehtäviä ajatellen pätevin mahdollinen henkilö tulee nimitetyksi. Tarkastelun kohteena olisivat koulutuksella ja aikaisemmalla työskentelyllä hankitut tiedot ja taidot. Tällaista perehtyneisyyttä virkaan kuuluviin asioihin hakija voisi osoittaa työnsä tuloksilla, tutkinnoilla, julkaisuilla tai muulla tavoin. Näkökulma olisi hakijoiden tosiasiallisessa kyvyssä selviytyä täytettävän tehtävän hoidosta ja mittapuuna olisivat tuomarin muuttuvan toimintaympäristön asettamat vaatimukset; viran edellyttämien taitojen tai tuomioistuinten vakiintuneiden käytäntöjen hallinta eivät olisi nimitysharkinnassa keskeisiä kysymyksiä. Toisaalta esimerkiksi lisensiaatin tai tohtorin tutkinto sinänsä ei olisi erityinen nimitysperuste, vaan ratkaisevaa olisi, millaiset valmiudet ja taidot hakija on tutkinnon myötä hankkinut. Vastaavasti taito voi karttua myös kokemuksen kautta, mutta silloin tarkastelu kohdistuu toiminnan kartuttamaan perehtyneisyyteen eikä virkavuosiin.

Tuomarilta voidaan edellyttää, että hän tuntee hyvin sovellettavaksi tulevien aineellisoikeudellisten ja prosessioikeudellisten sääntöjen ja periaatteiden sisällön ja kykenee tulkintatapauksissa hallitsemaan oikeudellisten informaatiolähteiden käytön niin, että soveltaa normeja konkreettiseen tapaukseen hyväksyttävällä tavalla. Hänen täytyy kyetä havaitsemaan ja erittelemään ratkaistavana olevan tapauksen ongelmalliset näytö- ja oikeuskysymykset ja punnitsemaan eri ratkaisuvaihtoehtojen vaikutuksia keskenään. Asian käsittelyssä tuomarilla pitää olla prosessinjohtotaitoa; hänen pitää aktiivisesti paneutua jutun tosiasia-aineistoon ja juridi-

siin ongelmakysymyksiin ja johtaa asian käsittelyä selvästi, johdonmukaisesti ja vakuuttavasti niin, että oikeudenkäynti sekä menettelynsä että lopputuloksensa osalta täyttää asianosaisten oikeussuojan sille asettamat vaatimukset ja yhteiskunnalliset tehtävänsä. Tuomarilta edellytetään myös perustelutaitoa eli kykyä perustella ratkaisunsa seikkaperäisesti, mutta samalla niin selkeästi ja ymmärrettävästi, että rationaalinen lukija vakuuttuu tuomion oikeellisuudesta. Lisäksi kielitaidon kasvava merkitys on otettava huomioon.

Henkilökohtaisilla ominaisuuksilla tarkoitetaan osittain sitä, mitä perinteisesti on tarkoitettu kyvyllä: lahjakkuutta, työkykyä, aloitteellisuutta, tuloksellisuutta, johtamiskykyä. Tällaisia valmiuksia voitaisiin osoittaa sekä tieteellisillä että käytännöllisillä toimilla niin virassa kuin sen ulkopuolellakin. Henkilökohtaisilla ominaisuuksilla tarkoitettaisiin tämän lisäksi tuomarin ammattieettisiä ominaisuuksia: kykyä itsenäisten ratkaisujen tekemiseen, riippumattomuutta ja asennoitumista työhön. Hänen on oltava valmis jatkuvasti kehittämään ammattitaitoaan niin, että oikeudellisten informaatiolähteiden hallinta on ajan tasalla ja hän kykenee asennoitumaan avoimesti, ennakkoluulottomasti ja positiivisesti uuden lainsäädännön tuomarin työhön aiheuttamiin muutoksiin.

Eräisiin tuomarin virkoihin säädettäisiin asianomaisissa tuomioistuimissa koskevissa erityislaeissa erityisiä kelpoisuusvaatimuksia. Tällaisia virkoja ovat esimerkiksi maa-oikeusinsinööriin sekä vesi- ja ympäristönsuojeluasioiden käsittelyyn Vaasan hallinto-oikeudessa osallistuvan muun kuin lainoppineen hallinto-oikeustuomarin virat.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin korkeimpien oikeuksien tuomareiden kelpoisuusvaatimuksista. Kuten yleisperusteluisa on esitetty, korkeimpien oikeuksien nimityskäytäntö on ollut jo aikaisemmin suhteellisen monipuolista ja korkeimpien oikeuksien tuomarikunnassa on monenlaisia ammattitaitoja omaavia jäseniä. Ehdotuksessa lähdetään siitä, että nimityskäytännön ei pitäisi tältä osin muuttua myöskään nimittämislain säätämisen jälkeen. Ehdotuksen 1 momenttiin viittaava lisämääritelmä ja etevää laintuntemusta edellyttävä kelpoisuusvaatimus on tarkoitettu korostamaan sitä, että korkeimpien oikeuksien tuomareilta vaadittaisiin erityisen hyvää ammattitaitoa ja korkeat vaatimukset täyttäviä ammattieettisiä ominaisuuksia. Korkeimman oikeuden ja korkeim-

man hallinto-oikeuden presidenteiltä edellytetään lisäksi johtamistaitoa.

Yleisperusteluissa selostetussa lakialoitteessa ja yleisemminkin julkisuudessa on arvosteltu sitä, että korkeimpien oikeuksien tuomareiksi on nimitetty saman tuomioistuimen esittelijöitä. Erityisen kiellon säättäminen esittelijöiden nimittämiseksi ei ole taroituksenmukaista. Sen sijaan tuomareiden kelpoisuusvaatimuksia ja nimitysperusteita uudistamalla on pyritty siihen, että monipuolisen työkokemuksen merkitys valintaperusteena kasvaa. Muutoksen voidaan olettaa ehkäisevän pelkän esittelijätaustan omaavien hakijoiden nimittämistä ja vaikuttavan yleensäkin siihen, millaista työkokemusta korkeimpien oikeuksien tuomareiksi tähtäävät itselleen hankkivat.

Pykälän 3 momentissa on lueteltu päällikkötuomarit, joiden kelpoisuusvaatimuksiin kuuluu muista poiketen johtamistaito. Johtamiskokemusta ei ole säädetty kelpoisuusvaatimukseksi, mutta se on luonnollinen tapa osoittaa ja mitata johtamistaitoa. Muuten johtamistaitoa voi osoittaa esimerkiksi koulutuksen perusteella. Valtioneuvosto on 6 päivänä helmikuuta 1997 tehnyt periaatepäätöksen valtion ylimpien virkamiesten valintaperusteiden ja -menettelyn uudistamisesta. Päätöksen mukaan kaikkien johtamistehtäviä sisältävien virkojen kelpoisuusvaatimuksiin pitäisi liittää johtamistaidon vaatimus. Päällikkötuomarin johtamistehtävissä voidaan erottaa kaksi näkökulmaa: toisaalta hänen pitäisi nauttia lainkäytön alalla alaistensa arvonantoa, toisaalta hänellä pitäisi olla taitoa johtaa tuomioistuimen toimintaa. Alioikeusudistuksen jälkeen ja tuomioistuinten tulosoajahaukseen siirtymisen myötä hallinnollisen johtamistaidon merkitys on korostunut.

13 §. *Erivapaus.* Säännöksessä kielletäisiin erivapauden myöntäminen tuomarinviran kelpoisuusvaatimuksista. Säännös vastaa vuoden 1919 hallitusmuodon 85 §:n säännöstä. Uutta perustuslakia säädettäessä erivapauden myöntäminen jätettiin tuomareiden nimittämisestä annettavalla lailla järjestettäväksi asiaksi.

14 §. *Kielitaito.* Tuomarin virkaan vaadittavasta kielitaidosta säädetään valtion virkamiehiltä vaadittavasta kielitaidosta annetussa laissa. Mainittu lain 1 §:stä ilmenee, että tuomarin virkaan nimitettävältä vaadittava kielitaito poikkeaa muilta virkamiehiltä vaadittavasta kielitaidosta. Tuomarilla tulee olla, mikäli virka-alue on yksikielinen, toisen kie-

len välttävä suullinen taito. Mikäli virka-alue on kaksikielinen, tuomarilla tulee olla maan toisen kielen suullinen ja kirjallinen taito.

15 §. *Sidonnaisuuksien ilmoittaminen.* Valtion eräiden ylimpien virkamiesten tulee ilmoittaa ennen virkaan nimittämistään sidonnaisuutensa, niin kuin valtion virkamieslain 8 a §:ssä säädetään. Virkamieslain säännös ei koske tuomarinvirkoja. Tuomareiden kohdalla kuitenkin sidonnaisuuksien ilmoittaminen on tuomioistuinten korostetun puolueettomuusvaatimuksen vuoksi tärkeää. Sen vuoksi lakiin ehdotetaan otettavaksi sidonnaisuuksien ilmoittamista koskeva säännös, joka asialliselta merkitykseltään vastaisi virkamieslain 8 a §:ää. Tuomarin tulisi, kuten virkamieslain säännöksessä tarkoitetun virkamiehen, ennen nimittämistään antaa selvitys elinkeinotoiminnastaan, omistuksistaan yrityksissä ja muusta varallisuudestaan sekä kyseiseen virkaan kuulumattomista tehtävistään, sivutoimistaan ja muista sidonnaisuuksista, joilla voi olla merkitystä arvioitaessa hänen edellytyksiään hoitaa täytettävänä olevan viran tehtäviä. Kaikille tuomareille tulee asettaa yhtäläiset luotettavuus-, puolueettomuus- ja esteettömyysvaatimukset. Vaatimustaso näissä kysymyksissä ei voi olla erilainen eri tuomareille. Tämän vuoksi ei ole perusteita rajoittaa sidonnaisuuksien ilmoittamisvelvollisuutta vain osaan tuomareita. Tuomarit antaisivat ilmoituksen sidonnaisuuksistaan tuomareiden nimittämisestä annetun asetuksen 8 §:n mukaisesti oikeusministeriölle.

Pykälän 2 momentissa säädetään valtion virkamieslain 8 a §:n 3 momenttia vastavasti, että myös tuomareiden on viivytyksettä ilmoitettava edellä mainituissa tiedoissa tapahtuneista muutoksista.

Pykälän 3 momentin perusteella tuomarin taloudellista asemaa koskevat tiedot ovat salassa pidettävä samalla tavoin kuin valtion virkamieslain 8 a §:n 4 momentissa säädetään muiden sidonnaisuudet ilmoittavien virkamiesten osalta.

3 luku. Määräaikaiset tuomarit

16 §. *Määräajaksi nimitettävät tuomarit.* Korkeimmasta oikeudesta annetun lain 2 §:n 2 momentissa säädetään, millä perusteella ja miten monta ylimääräistä oikeusneuvosta korkeimpaan oikeuteen voidaan nimittää. Korkeimman hallinto-oikeuden osalta vastaava säännös on korkeimmasta hallinto-oikeu-

desta annetun lain 2 §:n 2 momentissa. Muiden tuomioistuinten määräaikaisten tuomarin virkojen lukumääristä ei ole vastaavia säännöksiä. Lakiehdotuksessa on ollut lähtökohdana se, että määräaikaista tuomarin virkoja ei enää erikseen perustettaisi, vaan määräaikaiset tuomarit nimitettäisiin virkasuhteeseen samalla tavoin kuin muiden virkamiesten osalta säädetään valtion virkamieslain 9 §:ssä. Tässä suhteessa määräaikaisten oikeusneuvosten tai hallintoneuvosten asema ei eroa muista määräaikaisista tuomareista.

Kun virka aiemmin oli viran hoitajaa vaila, nimitettiin virkaa toimittamaan henkilö määräajaksi, esimerkiksi vt. käräjätuomari. Jos viran vakinainen haltija oli estynyt hoitamaan virkaansa, määrättiin hänelle viransijainen määräajaksi - esimerkiksi vs. käräjätuomari. Vakinainen tuomarin virka voi olla viran hoitajaa vaila esimerkiksi sen vuoksi, että virka on avoinna eikä nimitystä ole vielä suoritettu tai että virkaan nimitetty on sairauden tai virkavapauden vuoksi estynyt hoitamaan virkaansa. Pykälän 1 momentin perusteella virkaa hoitamaan voitaisiin tällaisessa tilanteessa nimittää tuomari määräajaksi. Tällaisen tuomarin virkanimikkeenä olisi vakinaisen tuomarin virkanimike varustettuna etuliitteellä määräaikainen.

Nimittämislakityöryhmän mietinnöstä saadussa lausuntopalautteessa kiinnitettiin huomiota siihen, että hovioikeuksissa ja hallinto-oikeuksissa on perinteisesti määrätty kokeneita esittelijöitä toimimaan sijaisjäsenenä, jos vakinaisen jäsenen virka on avoinna, hän on estynyt hoitamasta virkatehtäviään tai vuosilomalla. Tällaisen joustavan, mutta tuomioistuimen työtehon kannalta merkittävän käytännön jatkumista pidettiin välttämättömänä. Sen vuoksi pykälän 1 momentissa ehdotetaan säädettäväksi, että määräaikainen tuomari voitaisiin nimittää myös tuomarin ollessa estyneenä tai vuosilomalla.

Ylimääräisiä tuomareita on eri tuomioistuimissa käytetty lähinnä jutturuuhkien purkamiseen. Vastaisuudessakin saattaa olla tarvetta tilapäisesti lisätä jonkun tuomioistuimen tuomareiden määrää esimerkiksi väliaikaisesti poikkeuksellisen suureksi kohonneen juttumäärän vuoksi. Pykälän 2 momentissa ehdotetaan, että tällaisessakin tilanteessa olisi mahdollista nimittää tuomari määräajaksi virkasuhteeseen.

Tuomarin nimittämisen määräajaksi tulisi olla poikkeuksellista, ja sen tulisi aina perustua laissa tarkoitettuihin erityisiin syihin. Ei

ole hyväksyttävää, että tuomari nimitettäisiin toistuvasti määräajaksi virkasuhteeseen, jos tosiasiaa olisi tarpeen perustaa vakinainen tuomarin virka.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin määräajaksi nimitetyille tuomarille samat vaatimukset ja samanlainen asema kuin vakinaisella tuomarilla siksi ajaksi, joksi hänet on nimitetty. Tämä on tuomarin erityisaseman vuoksi perusteltua. Kelpoisuusvaatimuksia ei ole ehdotetussa 12 §:ssä määritelty tarkkarajaisesti. Sen vuoksi olisi edelleen mahdollista, että hovioikeuksissa ja hallinto-oikeuksissa vakinaisen jäsenen viran ollessa avoinna tai jäsenen ollessa satunnaisesti estynyt hoitamasta virkaansa tai vuosilomalla määräaikaiseksi tuomariksi voitaisiin nimittää saman tuomioistuimen kokenut esittelijä.

17 §. *Määräaikaisen tuomarin tehtävän julistaminen haettavaksi.* Ehdotetun säännöksen mukaan määräajaksi nimitettävän tuomarin tehtävä olisi aina julistettava haettavaksi, kuten vakinainen virka, jos tehtävään nimitetään vuodeksi tai sitä pitemmäksi ajaksi. Valtiovarainministeriö on 10 päivänä helmikuuta 1995 antamassaan suosituksessa virkojen hakumenettelyssä ja virkanimitysten valmistelussa noudatettavista periaatteista arvioinut, että merkitystä ei pitäisi olla haettavaksi julistamisen suhteen sillä, koostuuko määräaika yhdestä yli vuoden kestävästä nimityksestä vai useasta määräaikaisesta nimityksestä. Tehtävän, johon nimitetään vuotta lyhyemmäksi ajaksi, avoinna olemisesta on ilmoitettava asianmukaisella tavalla. Määräaikaisen oikeusneuvoksen tai hallintoneuvoksen tehtävän avoinna olemisesta olisi kuitenkin aina ilmoitettava samalla tavalla kuin vastaavasta vakinaisesta virasta on säädetty.

18 §. *Eräiden ylimpien tuomareiden nimittäminen määräajaksi.* Pykälässä säädettäisiin eräiden ylimpien tuomareiden eli oikeusneuvosten, hallintoneuvosten, hovioikeuksien presidenttien, hallinto-oikeuksien ylituomareiden ja erityistuomioistuinten ylituomareiden tai presidenttien nimittämisestä määräajaksi. Pykälän 1 momentin perusteella tasavallan presidentti nimittäisi, kuten tähänkin asti, korkeimpien oikeuksien tuomarit määräajaksi korkeimpien oikeuksien esityksestä. Kuten 16 §:n perusteluissa on selostettu, määräaikaiset tuomarintehtävät korkeimmissa oikeuksissa eivät käytännössä eroa muista määräaikaisista tuomarin tehtävistä. Sen vuoksi on päädytty ehdottamaan,

että ylimääräisten oikeusneuvosten ja ylimääräisten hallintoneuvosten nimikkeistä luovuttaisiin ja korkeimpiin oikeuksiin nimittäisiin tarvittaessa määräaikaista tuomareita. Pykälän 1 momentin perusteella tasavallan presidentti nimittäisi oikeusneuvoksen määräajaksi korkeimman oikeuden esityksestä ja hallintoneuvoksen määräajaksi korkeimman hallinto-oikeuden esityksestä.

Korkein oikeus nimittäisi tuomarin määräajaksi hovioikeuden presidentin, vakuutus-oikeuden vakuutusylituomarin, työtuomioistuimen presidentin ja markkinatuomioistuimen ylituomarin tehtävään. Korkein hallinto-oikeus taas nimittäisi tuomarin määräajaksi hallinto-oikeuden ylituomarin tehtävään.

19 §. *Muiden tuomareiden nimittäminen määräajaksi.* Korkein oikeus nimittäisi hovioikeuden esityksestä tuomarin vuodeksi tai sitä pidemmäksi määräajaksi hovioikeuteen, käräjäoikeuteen ja maaoikeuteen sekä vakuutus-oikeuden esityksestä vakuutus-oikeuteen. Vuotta lyhyemmäksi ajaksi tuomarin nimittää maaoikeutta lukuun ottamatta asianomainen tuomioistuin. Maaoikeuden tuomarin vuotta lyhyemmäksi ajaksi nimittäisi asianomainen hovioikeus. Asianomainen hovioikeus nimittäisi vuotta lyhyemmäksi määräajaksi käräjäoikeuden laamannin ja kuutta kuukautta pidemmäksi määräajaksi käräjä-tuomarin. Ehdotus eroaa nykyisestä sääntelystä siinä, että hovioikeuden pitäisi ennen määräaikaisten käräjätuomarin nimittämistä kuulla asianomaisen käräjäoikeuden laamannin. Tällainen laamannin kuuleminen olisi perusteltua toisaalta käräjäoikeuksien tulosoikeuden ja toisaalta tuomarinuran avautumiseen tähtäävien pyrkimysten kannalta. Kuutta kuukautta lyhyemmät käräjätuomarin nimitykset päättää asianomaisen käräjäoikeuden laamanni.

Edellä 16 §:n perusteluissa mainituista syistä pykälän 1 momentissa esitetään, että hovioikeuden presidentti voisi nimittää tuomarin hovioikeuteen enintään kahdeksi kuukaudeksi. Tarkoituksena on siten säilyttää edelleen joustavaksi ja tuomioistuimen työtehon kannalta tärkeäksi osoittautunut sijaisjäsenkäytäntö, vaikka tällaisen tuomarin virkanimikkeeksi tulisikin määräaikaisten hovioikeudenneuvos.

Korkein hallinto-oikeus nimittäisi hallinto-oikeuden esityksestä tuomarin vuodeksi tai sitä pidemmäksi määräajaksi hallinto-oikeuteen. Vuotta lyhyemmäksi ajaksi nimittäisi tuomarin asianomainen hallinto-oikeus. Sa-

moista syistä kuin edellä on perusteltu hovioikeuden presidentin oikeutta nimittää tuomari hovioikeuteen määräajaksi, säädettäisiin pykälän 2 momentissa hallinto-oikeuden ylituomarille oikeus nimittää määräaikaisten tuomari hallinto-oikeuteen enintään kahden kuukauden määräajaksi.

20 §. *Määräaikaisten tuomarin sidonnaisuuksien ilmoittaminen.* Pykälän nojalla sidonnaisuuksien ilmoittamisvelvollisuus koski myös määräaikaista tuomareita, jotka nimitetään vuodeksi tai sitä pitemmäksi ajaksi. Aivan lyhyiden määräysten vuoksi ei ole mielekasta vaatia henkilöä purkamaan sellaisia sidonnaisuuksia, joita vakinaisen tuomarin kohdalla pidettäisiin moitittavina. Korkeimpien oikeuksien määräaikaistilanteista voidaan kuitenkin vaatia, että tieto heidän sidonnaisuuksistaan on aina yleisön ja muiden intressitahojen saatavilla.

4 luku. Erinäiset säännökset

21 §. *Asetuksenantovaltuus.* Pykälä sisältäisi asetuksenantovaltuuden. Lain valmistelun yhteydessä on laadittu myös ehdotus tuomareiden nimittämisestä annettavaksi asetukseksi. Työskentelyn järjestämisestä ja asioiden käsittelystä virkaesityslautakunnassa voitaisiin määrätä tarkemmin virkaesityslautakunnan hyväksymässä työjärjestyksessä.

22 §. *Voimaantulo.* Pykälä sisältäisi voimaantulosäännöksen. Laki on tarkoitettu tulemaan voimaan 1 päivänä maaliskuuta 2000 samanaikaisesti uuden perustuslain kanssa. Lakiin ehdotetaan säännös siitä, että ennen lain voimaantuloa voidaan ryhtyä lain täytäntöönpanemiseksi tarpeellisiin toimenpiteisiin.

23 §. *Siirtymäsäännös.* Pykälän 1 momenttiin otettaisiin säännös siitä, että ennen lain voimaan tuloa avoinna olevaksi ilmoitetut ja haettavaksi julistetut virat täytetään noudattaen lain voimaan tullessa voimassa olleita säännöksiä.

Pykälän 2 momenttiin ehdotetaan otettavaksi säännös siitä, miten virassa jo olevien tuomareiden tulee ilmoittaa sidonnaisuutensa. Kyse on siirtymäsäännöksestä. Tuomareiden nimittämisestä annetussa asetuksessa ehdotetaan virkaan nimittämisen yhteydessä annettava ilmoitus sidonnaisuuksista tehtäväksi oikeusministeriölle. Samaa menettelyä ehdotetaan noudatettavaksi myös virassa jo olevien tuomarien ilmoituksiin.

1.2. Laki Korkeimmasta oikeudesta

2 §. Lain 2 §:n 1 momentissa säädetään nykyisin korkeimman oikeuden presidentistä ja jäsenistä sekä jäsenten lukumäärästä samoin kuin presidentin ja jäsenten kelpoisuusvaatimuksista ja nimittämisestä. Koska kelpoisuusvaatimuksista ja nimittämisestä säädettäisiin tuomareiden nimittämisestä annetussa laissa, ehdotuksen mukaan Korkeimmasta oikeudesta annetussa laissa ainoastaan viitattaisiin tuomareiden nimittämisestä annettuun lakiin.

Lain 2 §:n 2 momentissa säädetään nykyisin ylimääräisten oikeusneuvosten enimmäislukumäärästä, kelpoisuusvaatimuksista, nimittämisestä, toimikauden enimmäispituudesta ja siitä, että ylimääräisen oikeusneuvoksen ei katsota nimityksen vuoksi eronneen entisistä viroistaan. Tuomareiden nimittämisestä annetussa laissa säädettäisiin määräaikaisten tuomareiden nimittämisestä ja kelpoisuusvaatimuksista. Sanotun lain 16 §:n perusteluissa on selostettu, miksi ylimääräisen oikeusneuvoksen nimikkeestä ehdotetaan luovuttavaksi. Ylimääräisten oikeusneuvosten enimmäislukumäärän säätämiseksi laissa ei ole asiallisia perusteita. Ei ole myöskään syytä säilyttää ylimääräisen oikeusneuvoksen nimityksen enimmäispituutta koskevaa säännöstä, koska määräaikaista tuomareita ei käytännössä nimitetä edes kolmen vuoden määräajaksi. Lisäksi valtion virkamieslain 65 §:stä johtuu, että määräajaksi nimitetyn oikeusneuvoksen ei katsota nimityksen vuoksi eronneen entisistä viroistaan. Momentti ehdotetaan sen vuoksi poistettavaksi.

Lain 2 §:n 3 momentissa aikaisemmin ollut säännös muuttuisi pykälän 2 momentiksi. Ylimääräisen oikeusneuvoksen nimike muutettaisiin määräaikaisen oikeusneuvoksen nimikkeeksi.

4 §. Lain 4 §:n 1 momentin 1 kohdassa säädetään nykyisin korkeimman oikeuden oikeudesta käsitellä sellaisia hovi- ja alioikeuksia koskevia nimitys-, virkavapaus- ja viransijaisuusasioita, joiden ratkaiseminen ei kuulu alemman viranomaisen tehtäviin. Koska ehdotuksen mukaan hovi- ja alioikeuksien tuomareiden ja määräaikaisten tuomareiden nimittämisestä säädettäisiin tuomareiden nimittämisestä annetussa laissa, voidaan tämä Korkeimmasta oikeudesta annetun lain säännös kumota. Lain 4 §:n 2 momentissa säädetään nykyisin oikeushallintoa koskevien asi-

oiden valmistelusta ja hallituksen jäsenen osallistumisesta asian käsittelyyn. Uuden perustuslain mukaan oikeusministeri ei osallistuisi korkeimman oikeuden istuntoon nimitysasioissa. Tuomareiden nimittämisen valmistelusta säädettäisiin tuomareiden nimittämisestä annetussa laissa. Säännös ehdotetaan sen vuoksi kumottavaksi.

8 §. Lain 8 §:ssä säädetään nykyisin korkeimman oikeuden esittelijöiden ja muiden virkamiesten kelpoisuusvaatimuksista ja nimittämisestä. Ehdotuksen mukaan korkein oikeus nimittäisi itse omat esittelijänsä. Jo nykyisinkin korkeimpien oikeuksien esittelijöiden virat on täytetty poikkeuksetta korkeimpien oikeuksien esitysten mukaisesti. Korkeimmilla oikeuksilla itsellään on parhaat edellytykset ratkaista, minkä ammattitaidon ja oikeudenalan asiantuntemuksen omaavia henkilöitä kulloinkin tarvitaan tuomioistuimeen. Esittelijöiden kelpoisuusvaatimuksista ja nimittämisperusteista olisi soveltuvin osin voimassa, mitä tuomareiden nimittämisestä annetussa laissa säädetään tuomareiden kelpoisuusvaatimuksista.

Pykälän 2 momentissa ehdotetaan säädettäväksi esittelijän nimittämisestä määräajaksi virkasuhteeseen tai virkaan. Muiden virkamiesten kuin tuomareiden osalta vastaava säännös on valtion virkamieslain 9 §:ssä. Säännöksellä mahdollistettaisiin se, että ainakin osa korkeimman oikeuden esittelijöiden viroista voisi jatkossa toimia kouluttautumispaikkoina virassa oleville tuomareille. Jo nykyisin on käytäntönä, että alempien tuomioistuinten tuomarit hoitavat esittelijöiden viransijaisuuksia korkeimmassa oikeudessa. Tästä on saatu hyviä kokemuksia. Tarkemmin korkeimman oikeuden esittelijänvirkojen asema tuomareiden koulutusjärjestelmässä harkitaan asiaa valmisteleavassa oikeusministeriön työryhmässä. Jotta esittelijöiden virat houkuttelisivat jatkossakin ammattituomareita, täytyy heillä määräaikaisenkin nimityksen ajan säilyä tuomarin erityinen virassapysymisoikeus. On myös tärkeää, että määräajaksi nimitettävän esittelijän kelpoisuusvaatimukset ja palkkauksen perusteet ovat samat kuin vakinaisella esittelijällä.

1.3. Laki Korkeimmasta hallinto-oikeudesta

2 §. Lain 2 §:n 1 momentissa säädetään nykyisin korkeimman hallinto-oikeuden presidentin ja jäsenten kelpoisuusvaatimuksista ja nimittämisestä ja 2 §:n 2 momentissa yli-

määräisten hallintoneuvosten kelpoisuusvaatimuksista ja nimittämisestä. Koska näistä asioista säädettäisiin tuomareiden nimittämisestä annetussa laissa, Korkeimmasta hallinto-oikeudesta annetussa laissa ainoastaan viitattaisiin tuomareiden nimittämisestä annettuun lakiin. Ylimääräisten hallintoneuvosten virkojen osalta viitataan myös siihen, mitä edellä korkeimmasta oikeudesta annetun lain 2 §:n 2 ja 3 momentin perusteluissa on selostettu.

3 §. Lain 3 §:n 2 momentissa säädetään nykyisin korkeimman hallinto-oikeuden käsiteltäväksi lääninoikeuden ylituomarin ja lääninoikeuden tuomarin virkojen täyttämistä ja hoitamista koskevat asiat. Koska näistä asioista säädettäisiin tuomareiden nimittämisestä annetussa laissa, ehdotetaan säännös kumottavaksi.

9 §. Pykälään ehdotetaan lisättäväksi 2 momentti, joka mahdollistaisi esittelijän nimittämisen määräajaksi virkasuhteeseen tai virkaan. Muiden virkamiesten osalta vastaava säännös on valtion virkamieslain 9 §:ssä. Säännöksen perusteella ainakin osa korkeimman hallinto-oikeuden esittelijöiden viroista voisi toimia jatkossa kouluttautumispaikkoina virassa oleville tuomareille. Tarkemmin korkeimman hallinto-oikeuden esittelijänvirkojen asema tuomareiden koulutusjärjestelmässä harkitaan asiaa valmistelevassa oikeusministeriön työryhmässä. Jotta esittelijöiden virat houkuttelisivat vastaisuudessaakin ammattituomareita, täytyy heillä määräaikaistenkin nimityksen ajan säilyä tuomarin erityinen virassapysymisoikeus. On myös tärkeää, että määräajaksi nimitettävän esittelijän kelpoisuusvaatimukset ja palkkauksen perusteet ovat samat kuin vakinaisella esittelijällä.

1.4. Valtion virkamieslaki

48 §. Valtion virkamieslain 48 §:n mukaan tuomarin virasta ja tuomarista virkamieslaisia olevat säännökset koskevat myös korkeimpien oikeuksien esittelijöitä. Tämä merkitsee sitä, että valtion virkamieslain, Korkeimmasta oikeudesta annetun lain 10 §:n ja Korkeimmasta hallinto-oikeudesta annetun lain 11 §:n perusteella korkeimpien oikeuksien esittelijät ovat tuomareiden tapaan erotamattomia. Tämän erityisjärjestelyn historiallinen perusta on siinä, että esittelijät saattoivat varhaisempina aikoina olla ainoita tuomioistuimen virkamiehiä, joilta vaadittiin lainopillista koulutusta. Senaatin oikeusosas-

ton esittelijäsihteerien virat rinnastettiin 1800-luvulla hovioikeudenneuvoksen virkoihin.

Ehdotuksen mukaan korkeimpien oikeuksien esittelijöiden virkamiesoikeudellista asemaa ei muutettaisi muuten kuin nimittämisen ja valintaperusteiden osalta. Tällaiseen ehdotukseen on päädytty ensinnäkin sen vuoksi, että esittelijöillä on uuden perustuslain 118 §:n 2 momentissa säädetty vastuu esittelemistään ratkaisuista. Korkeimmissa oikeuksissa, joissa tehdään lopullisia ratkaisuja, esittelijän vastuu edellyttää, että esittelijä on mielipiteenmuodostuksessaan samalla tavalla riippumaton kuin tuomari. Mielipiteenvapauden keskeinen elementti on tuomarin erottamattomuus.

Toinen ehdotusta puoltava seikka on se, että tähän asti myös tuomareita on nimitetty korkeimpien oikeuksien esittelijöiksi. Tulevaisuutta ajatellen on tärkeää turvata lainkäyttöä ohjaavien korkeimpien oikeuksien työn laatu tältä osin ja säilyttää esittelijöiden virat tuomareita houkuttelevina. Tuomarin virkamiesoikeudellisella asemalla on tätä ajatellen tärkeä merkitys. Tuomareiden koulutusjärjestelmää ollaan parhaillaan uudistamassa ja korkeimpien oikeuksien esittelijöiden asema tulee siinä yhteydessä tarkemmin arvioitavaksi. Korkeimpien oikeuksien esittelijöiden virat olisivat vastaisuudessaakin lainkäyttöön perehtyneille henkilöille ja kokeneille tuomareille tarkoitettuja työ- ja kouluttautumispaikkoja. Tässä on selvin ero suhteessa muiden tuomioistuinten esittelijänvirkoihin. Työskentely niissä tähtää lähinnä tuomarin uralle rekrytoitumiseen.

Ehdotuksen mukainen järjestely ei olisi este sille, että korkeimman oikeuden tai korkeimman hallinto-oikeuden esittelijä voitaisiin nimittää määräajaksi esittelijän virkaan tai virkasuhteeseen. Tämän mahdollistavat muutokset on ehdotettu tehtäväksi asianomaista tuomioistuinta koskeviin säädöksiin.

Tasavallan presidentti nimittää nykyisin korkeimpien oikeuksien esittelijät. Esityksen mukaan korkeimmat oikeudet nimittäisivät itse omat esittelijänsä. Tämän vuoksi virkamieslain 48 §:stä täytyy poistaa viittaus tasavallan presidenttiin nimittävänä viranomaisena.

1.5. Hovioikeuslaki

Lain 3 §:n 2 momentissa säädetään nykyisin hovioikeuden presidentin ja jäsenten kel-

poisuusvaatimuksista. Lain 4 §:ssä säädetään hovioikeuden presidentin ja jäsenten nimittämisestä viittaamalla hallitusmuodon säännöksiin. Ehdotuksen mukaan 4 § kumottaisiin ja 3 §:n 2 momentissa viitattaisiin sekä tuomareiden nimittämisen että kelpoisuusvaatimusten osalta tuomareiden nimittämisestä annettuun lakiin.

Lain 5 §:ssä säädetään ylimääräisistä hovioikeudenneuvoksista. Säännös kumottaisiin, koska tuomareiden nimittämisestä määräajaksi säädettäisiin tuomareiden nimittämisestä annetussa laissa.

Lain 7 §:ssä säädetään sijaisjäsenestä. Sijaisjäsentä koskevaa säännöstä ei enää tarvittaisi, koska tuomareiden nimittämisestä määräajaksi säädettäisiin tuomareiden nimittämisestä annetussa laissa. Pykälässä säilytettäisiin kuitenkin säännös siitä, että määräajaksi nimitetty jäsen voi toimia hovioikeuden jäsenenä määräajan päättymisen jälkeenkin niissä asioissa, joiden valmisteluun tai käsittelyyn hän on osallistunut sinä määräaikana, joksi hänet oli nimitetty. Pykälän otsikko muutettaisiin vastaamaan sen ehdotettua sisältöä.

Lain 8 §:n 1 ja 3 momentteihin sisältyy sijaisjäseniä ja ylimääräisiä hovioikeudenneuvoksia koskevia säännöksiä. Niitä tarkistettaisiin, koska hovioikeuksissa ei enää olisi sijaisjäseniä eikä ylimääräisiä hovioikeudenneuvoksia, vaan määräaikaisia tuomareita.

Lisäksi 9 §:n 2 momentissa oleva maininta sijaisjäsenestä muutettaisiin maininnaksi määräaikaisesta tuomarista.

1.6. Käräjäoikeuslaki

Lain 1 §:n 2 momentissa säädetään nykyisin laamannin ja käräjätuomarin kelpoisuusvaatimuksista. Lain 2 §:n 1 momentissa on viittaussäännös, jonka mukaan laamannin ja käräjätuomarin nimittämisestä säädetään erikseen, ja pykälän 3 momentissa säädetään siitä, että hovioikeus julistaa virat haettaviksi. Lain 3 §:ssä säädetään ylimääräisistä käräjätuomareista.

Ehdotuksen mukaan 1 §:n 2 momentissa viitattaisiin sekä tuomareiden nimittämisen että kelpoisuusvaatimusten osalta tuomareiden nimittämisestä annettuun lakiin. Nykyinen nimittämisestä koskeva viittaussäännös kumottaisiin. Myös viran haettavaksi julistamista ja ylimääräisiä käräjätuomareita koskevat säännökset kumottaisiin, koska viran

haettavaksi julistamisesta säädettäisiin tuomareiden nimittämisestä annetun lain nojalla asetuksella ja tuomareiden nimittämisestä määräajaksi säädettäisiin mainitussa laissa.

1.7. Hallinto-oikeuslaki

Hallinto-oikeuslaki tulee voimaan marraskuun alusta 1999. Lailla muodostetaan lääninoikeuksista kahdeksan alueellista hallinto-oikeutta. Vaasan hallinto-oikeus muodostetaan vesiyläoikeudesta ja Vaasan lääninoikeudesta. Lailla kumotaan lääninoikeuslaki sekä vesilain 15 luvun 14 §:n 3-5 momentti, 14 a, 16-19, 19 a, 20 ja 21 §. Vesilain mukaiset asiat ohjataan Vaasan hallinto-oikeuteen.

Lain 4 §:n 2 momentissa säädetään nykyisin siitä, että hallinto-oikeudessa voi olla myös ylimääräisiä hallinto-oikeustuomareita. Lain 5 §:n 1 momentissa säädetään hallinto-oikeuden ylituomarin ja muiden kuin vesilain mukaisten asioiden käsittelyyn osallistuvien hallinto-oikeustuomareiden kelpoisuudesta. Lain 6 §:ssä säädetään jäsenten nimittämisestä, 11 §:ssä sijaisjäsenistä ja 14 §:ssä täysistunnosta.

Ehdotuksen mukaan 5 §:n 1 momentissa viitattaisiin sekä tuomareiden nimittämisen että lainoppineiden tuomareiden kelpoisuusvaatimusten osalta tuomareiden nimittämisestä annettuun lakiin. Myös pykälän otsikkoa muutettaisiin niin, että siinä mainittaisiin jäsenten kelpoisuuden lisäksi nimittäminen.

Ylimääräisiä hallinto-oikeustuomareita koskeva 4 §:n 2 momentti ja nimittämistä koskeva 6 § kumottaisiin, koska vakinaisen tuomarin nimittämisestä ja tuomarin nimittämisestä määräajaksi säädettäisiin tuomareiden nimittämisestä annetussa laissa.

Lain 11 §:n säännöstä sijaisjäsenestä ei enää tarvittaisi, koska tuomareiden nimittämisestä määräajaksi säädettäisiin tuomareiden nimittämisestä annetussa laissa. Pykälässä säilytettäisiin kuitenkin säännös siitä, että määräajaksi nimitetty jäsen voi toimia hallinto-oikeuden jäsenenä määräajan päättymisen jälkeenkin niissä asioissa, joiden valmisteluun tai käsittelyyn hän on osallistunut sinä määräaikana, joksi hänet oli nimitetty. Pykälän otsikko muutettaisiin vastaamaan sen ehdotettua sisältöä.

Lain 14 §:n 1 momentin sanamuotoa tarkistettaisiin niin, että se vastaisi määräajaksi nimitettyjä tuomareita koskevia muita ehdotettuja muutoksia.

1.8. Kiinteistönmuodostamislaki

Lain 244 §:n 2 ja 3 momentissa säädetään nykyisin ylimääräisistä maa- ja metsäoikeustuomareista. Momentit kumottaisiin, koska tuomarin nimittämisestä määräajaksi säädettäisiin tuomareiden nimittämisestä annetussa laissa.

Lain 245 §:ssä säädetään kelpoisuusvaatimuksista maa- ja metsäoikeuden virkoihin. Pykälän 1 momentin 1 kohdassa säädetään nykyisin maa- ja metsäoikeustuomarin kelpoisuusvaatimuksista ja 2 kohdassa maa- ja metsäoikeusinsinöörin kelpoisuusvaatimuksista. Momenttia muutettaisiin niin, että kohdat 1 ja 2 yhdistettäisiin. Maa- ja metsäoikeustuomarin kelpoisuusvaatimusten osalta viitattaisiin tuomareiden nimittämisestä annettuun lakiin. Maa- ja metsäoikeusinsinöörin kelpoisuusvaatimukset säilyisivät nykyisinä. Pykälän 2 momentti säilyisi nykyisenlaisena.

Pykälän 3 momentissa säädetään nykyisin ylimääräisen maa- ja metsäoikeustuomarin ja maa- ja metsäoikeusinsinöörin kelpoisuusvaatimuksista viittaamalla 1 momentin kelpoisuusvaatimuksiin. Koska vastaava säännös olisi tuomareiden nimittämisestä annetussa laissa, 3 momentti jätettäisiin pois laista.

Lain 246 §:n 1 momentissa säädetään nykyisin nimittämisestä maa- ja metsäoikeustuomarin ja maa- ja metsäoikeusinsinöörin virkoihin. Pykälän 2 momentissa säädetään siitä, että hovioikeuden tulee hankkia maa- ja metsäoikeusinsinöörin viran hakijoista maanmittauslaitoksen keskushallinnon lausunto virkaehdotuksen tekemistä varten. Ehdotuksen mukaan 1 momentissa viitattaisiin tuomareiden nimittämisestä annettuun lakiin. Siinä säädettäisiin lisäksi maanmittauslaitoksen keskushallinnon lausunnon hankkimisesta, joten pykälän 2 momentti voitaisiin jättää pois laista.

Lain 247 §:ssä säädetään nykyisin maa- ja metsäoikeustuomarin ja maa- ja metsäoikeusinsinöörin sekä ylimääräisen maa- ja metsäoikeustuomarin ja ylimääräisen maa- ja metsäoikeusinsinöörin virassapysymisoikeudesta. Pykälä ehdotetaan kumottavaksi tarpeettomana. Vakinaisten tuomareiden virassapysymisoikeudesta säädetään Suomen perustuslain 103 §:ssä. Sitä ehdotetaan tuomareiden nimittämisestä annetun lain 16 §:n 3 momentissa sovellettavaksi myös määräajaksi nimitettyyn tuomariin sinä määräajaksi, joksi hänet on nimitetty.

Lain 248 §:ssä säädetään nykyisin virkavapauden myöntämisestä ja viran hoitamista koskevan määräyksen antamisesta. Pykälästä poistettaisiin säännökset viran hoitamista

koskevan määräyksen antamisesta, koska tuomarin nimittämisestä määräajaksi säädettäisiin tuomareiden nimittämisestä annetussa laissa. Virkavapauden myöntämistä koskevat säännökset säilytettäisiin nykyisinä.

1.9. Laki vakuutus-oikeudesta

Lain 2 §:n 2 momentissa säädetään nykyisin ylimääräisistä vakuutus-oikeustuomareista. Momentti kumottaisiin, koska tuomareiden nimittämisestä annetussa laissa säädettäisiin tuomareiden nimittämisestä määräajaksi.

Lain 3 §:n 1 momentissa säädetään vakuutus-oikeuden lainoppineiden jäsenten ja vakuutuslaitosten kelpoisuusvaatimuksista. Pykälän 3 momentissa säädetään, että vakuutus-oikeuden jäsenten tulee olla 25 vuotta täyttäneitä. Ehdotuksen mukaan 1 momentissa viitattaisiin tuomareiden kelpoisuusvaatimusten osalta tuomareiden nimittämisestä annettuun lakiin. Vakuutuslaitosten kelpoisuusvaatimuksista säädettäisiin samalla tavalla kuin nykyisin. Pykälän 3 momentti kumottaisiin, koska vastaavaa ikärajavaatimusta ei enää ole muidenkaan tuomioistuimien jäsenillä.

Lain 4 §:n 1 momentissa säädetään nykyisin vakuutuslaitosten tuomarin nimittämisestä ja 2 momentissa vanhemman ja nuoremman vakuutuslaitosten tuomarin nimittämisestä. Ehdotuksen mukaan 1 momentissa viitattaisiin sekä vakuutuslaitosten tuomarin ja nuoremman vakuutuslaitosten tuomarin nimittämisen osalta tuomareiden nimittämisestä annettuun lakiin. Pykälän 2 momentti kumottaisiin. Pykälän 3 momentin perusteella vakuutuslaitosten tuomarin nimittää nykyisin korkein oikeus viran oltua haettavana ja vakuutus-oikeuden tehtyä virkaehdotuksen. Ehdotuksen mukaan virkaehdotus korvattaisiin virkaesityksellä.

1.10. Laki työtuomioistuimesta

Lain 2 §:n 2 momenttiin sisältyy nykyisin säännöksiä presidentin kelpoisuusvaatimuksista. Tältä osin säännöstä muutettaisiin niin, että siinä viitattaisiin tuomareiden nimittämisestä annettuun lakiin. Lisäksi 6 §:n 1 virkeestä poistettaisiin maininnat presidentistä ja työtuomioistuinneuvoksesta, koska vastaavia mahdollisia kelpoisuusvaatimuksia ei nykyisin aseteta muillekaan lainoppineille tuomareille. Työtuomioistuinneuvoksen kelpoisuudesta on lain 2 a §:n 3 momentin mukaan voimassa, mitä työtuomioistuimen pre-

sidentistä säädetään.

1.11. Laki markkinatuomioistuimesta

Lain 3 §:n 1 momentissa säädetään nykyisin markkinatuomioistuimen ylituomarin ja varapuheenjohtajan kelpoisuudesta sekä siitä, että ylituomarin, jäsenten ja näiden varamiesten tulee olla kuluttaja-asioihin perehtyneitä. Ehdotuksen mukaan momentissa viitattaisiin ylituomarin ja varapuheenjohtajan yleisten kelpoisuusvaatimusten osalta tuomareiden nimittämistä annettuun lakiin.

1.12. Laki muutoksenhausta tuomioistuimen virkaa haettaessa

Laissa on nykyisin kaksi pykälää. Lain 1 §:ssä säädetään määräajasta valitettaessa virkaehdotuksesta tuomioistuimen virkaan ja 2 §:ssä säädetään muutoksenhausta hovioikeuden ratkaisuun, joka koskee nimittämistä hovioikeuden asessorin tai viskaalin virkaan. Laki ehdotetaan kumottavaksi kokonaan.

Lain 1 § ei ole enää tarpeen, koska tuomioistuinten virkoihin ei enää liittyisi virkaehdotusta. Tuomareiden nimittämistä säädettäisiin tuomareiden nimittämistä annetuissa laissa.

Lain 2 §:ssä säädetty muutoksenhakumahdollisuus poikkeaa menettelystä muissa vastaavia virkanimityksiä koskevissa asioissa. Säännökselle ei ole tuomareiden nimittämisen järjestelmän uudistamisen jälkeen erityisiä perusteita, joten sitä ei ehdoteta säilytettäväksi.

2. Tarkemmat säännökset

Ehdotetun tuomareiden nimittämistä annettavan lain 4 ja 21 §:n nojalla annettaisiin asetus tuomareiden nimittämistä. Asetuksessa olisi säännökset siitä, mikä tuomioistuin julistaa tuomarin virat haettaviksi ja oikeusministeriön velvollisuudesta pyytää virkaesityslautakunnan jäseniä koskevat esitykset ja ilmoittaa eräiden lautakuntapaikkojen avoinna olemisesta. Asetuksessa säädettäisiin myös virkaesityslautakunnan toimistosta ja henkilöstöstä sekä virkaesityslautakunnan sihteerin tehtävistä. Lisäksi asetuksessa säädettäisiin tarkemmin, minkä muutoin tuomarin viran täyttämistä koskevassa asiassa tuomioistuimesta annettavan lausunnon pitää olla.

Tuomareiden nimittämistä annetun lain

johdosta jouduttaisiin myös muuttamaan eräitä tuomioistuinten organisaatiota koskevia asetuksia. Korkeimpien oikeuksien presidenttien ja muiden jäsenten sekä eräiden muiden tuomareiden virkavapauksista päättämistä koskevia säännöksiä olisi muutettava sen vuoksi, että uuden perustuslain 57 §:n perusteella tasavallan presidentille voidaan säätää tehtäviä vain lain tasoisella säädöksellä. Luonnokset asetuksiksi ovat esityksen liitteenä.

3. Voimaantulo

Tuomareiden nimittämistä koskevat säännökset on tarkoitettu tulemaan voimaan yhtä aikaa uuden perustuslain kanssa. Tämä johtuu siitä, että uuteen perustuslakiin ei ole otettu vuoden 1919 hallitusmuodossa olleita tuomareiden nimittämistä koskevia säännöksiä. Uusi perustuslaki tulee voimaan 1 päivänä maaliskuuta 2000.

4. Säättämisjärjestys

Uudessa perustuslaissa ei enää säädetä korkeimman oikeuden oikeushallintoa koskevista tehtävistä, vaan asiasta säädettäisiin vastaisuudessa tarvittavilta osin tavallisella lailla. Tuomareiden nimittämistä koskevassa perustuslain 102 §:ssä säädetään, että tasavallan presidentti nimittää vakinaiset tuomarit laissa säädetyn menettelyn mukaisesti. Myös muiden tuomareiden nimittämistä säädetään lailla. Uuden perustuslain nojalla tuomareiden nimittämistä annettava laki voitaisiin säätää tavallisena lakina.

Lainsäädännön valmistelun aikana on kuitenkin noussut esille kysymys siitä, voidaanko korkeimmille oikeuksille tai niiden jäsenille säätää uusia tehtäviä muuten kuin perustuslainsäätämisyjärjestyksessä. Vuoden 1919 hallitusmuodon perusteella näyttäisi siltä, että kaikki tehtävät, jotka on korkeimmalle oikeudelle tai korkeimmalle hallinto-oikeudelle annettu, nojaavat perustuslakiin. Korkeimpien oikeuksien lainkäyttötehtävästä, velvollisuudesta valvoa alempien viranomaisten lainkäyttöä, oikeudesta antaa lausuntoja valtioneuvostolle lakien esitysehdoista ja oikeudesta antaa tasavallan presidentille lausunto eduskunnan hyväksymästä laista ennen sen vahvistamista on säädetty hallitusmuodossa. Samoin on säädetty korkeimman oikeuden tehtävistä oikeushallinnon alalla ja korkeimpien oikeuksien oikeu-

desta tehdä esityksiä lainsäädäntötoimeen ryhtymisestä. Korkeimman oikeuden mahdollisuus antaa lausuntoja tasavallan presidentille Ahvenanmaan maakuntapäivien hyväksymästä maakuntalaista nojaa sekin perustuslain tavoin vaikeutetussa järjestyksessä säädetyn Ahvenanmaan itsehallintolain (1144/1991) 19 §:n 2 momenttiin. Aikaisemmin ainoana poikkeuksena tästä oli tavallisena lakina säädetyn kirkkolain (1054/1993) 20 luvun 1 §:n 1 momentin 5 kohdassa korkeimmille oikeuksille säädetty velvollisuus määrätä kumpikin keskuudestaan yksi jäsen edustajaksi kirkolliskokoukseen. Tämä säännös kuitenkin kumottiin vuonna 1995 annetulla lailla (999/1995). Laintarkastuskunnasta annettu laki (518/1959), joka kumottiin vuonna 1996, taas säädettiin aikoinaan perustuslainsäätämisyjärjestyksessä osittain sen vuoksi, että korkeimpien oikeuksien jäseniä voitiin sen nojalla vastoin suostumustaan määrätä laintarkastuskunnan jäseniksi.

Tuomareiden nimittämisestä annetun lain mukaan korkeimpien oikeuksien presidentit olisivat virkaesityslautakunnan jäseniä suoraan lain nojalla. Korkeimmilla oikeuksilla olisi myös velvollisuus tehdä esitys heidän varajäsentensä nimittämisestä. Lisäksi korkeimmille oikeuksille säädetään velvollisuus tehdä esitykset oikeusneuvosten ja hallinto-neuvosten nimittämisestä ja antaa virkaesityslautakunnalle lausuntoja tiettyihin tuomarinvirkoihin nimittämisestä. Lausuntojen antamista varten laissa säädettäisiin erityinen kokoonpano.

Siltä osin kuin on kysymys korkeimpien oikeuksien presidenttien jäsenyydestä virkaesityslautakunnassa, on merkitystä sillä argumentaatiolla, jota esitettiin aikoinaan laintarkastuskunnasta annettua lakia säädettäessä. Eduskunnan perustuslakivaliokunta arvioi lakiehdotuksesta antamassaan lausunnossa (PeVL 2/1959 vp), että oikeusneuvoksen ja hallintoneuvoksen määrääminen laintarkastuskunnan jäseneksi on tosiasialliselta merki-

tykseltään rinnastettavissa siirtoon toiseen virkaan. Tämän vuoksi lakiehdotus merkitsi poikkeusta hallitusmuodon 91 §:ssä säädetystä kiellosta siirtää tuomaria vastoin suostumustaan toiseen virkaan. Merkitystä oli sillä, että laintarkastuskunnan jäsenyyden arvioitiin muodostuvan niin työlääksi, että kyseinen tuomari ei voisi täysipainoisesti hoitaa tuomarintehtäviään. Virkaesityslautakunnan jäsenyyden ei arvioida olevan näin työlään eikä sitä voi rinnastaa siirtoon toiseen virkaan, mikä uudenkin perustuslain mukaan edellyttäisi tuomarin suostumusta (103 § 1 momentti). Tehtävästä voitaisiin siten säätää tavallisella lailla.

Muut korkeimmille oikeuksille ehdotetulla lailla säädettävät tehtävät liittyvät kysymyksen siitä, voidaanko korkeimmille oikeuksille määrätä uusia oikeushallintoon liittyviä tehtäviä tavallisella lailla. Vuoden 1919 hallitusmuodon 54 §:n 2 momentin sanamuoto, siltä osin kuin siinä puhutaan "erityisten säännösten mukaan" korkeimmalle oikeudelle kuuluvista oikeushallintoasioista, mahdollistaisi tavallisen lainsäätämisyjärjestyksen. Kokoonpanon osalta on merkitystä hallitusmuodon 54 §:n 3 momentissa olevalla säännöksellä siitä, että tavallisella lailla voidaan erikseen säätää korkeimpien oikeuksien tuomionvoivasta jäsenmäärästä. Korkeimmasta oikeudesta annettu laki on säädetty tavallisena lakina. Sen 4 §:n 1 momentin 1 kohdassa säädetään korkeimman oikeuden nykyisestä velvollisuudesta käsitellä tuomareiden nimityksasioita. Korkeimmasta hallinto-oikeudesta annetun lain 3 §:n 2 momentissa säädetään vastaava velvollisuus. Tällaisten perustelujen pohjalta on päädytty esittämään, että tuomareiden nimittämisestä annettava laki ja sen johdosta muutettavat lait säädettäisiin tavallisena lakina valtiopäiväjärjestyksen 66 §:ssä säädetyn menettelyn mukaisesti.

Edellä esitetyn perusteella annetaan Eduskunnan hyväksyttäväksi seuraavat lakiehdotukset:

1.

Laki**tuomareiden nimittämisestä**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 luku

Yleiset säännökset

1 §

Lain soveltamisala

Tätä lakia sovelletaan täytettäessä tuomarin virkaa ja nimitettäessä tuomaria määräajaksi.

Tässä laissa tarkoitettuja tuomarinvirkoja ovat:

1) korkeimman oikeuden presidentin ja oikeusneuvoksen virat;

2) korkeimman hallinto-oikeuden presidentin ja hallintoneuvoksen virat;

3) hovioikeuden presidentin, hovioikeudenlaamannin ja hovioikeudenneuvoksen virat;

4) käräjäoikeuden laamannin ja käräjätuomarin virat;

5) hallinto-oikeuden ylituomarin ja hallinto-oikeustuomarin virat;

6) vakuutus oikeuden vakuutusylituomarin, vanhemman vakuutustuomarin ja nuoremman vakuutustuomarin virat;

7) työtuomioistuimen presidentin ja työtuomioistuinneuvoksen virat;

8) markkinatuomioistuimen ylituomarin virka; sekä

9) maaoikeuden maaoikeustuomarin ja maaoikeusinsinöörin virat.

Valtakunnanoikeudesta säädetään Suomen perustuslaissa (731/1999). Ahvenanmaan hallintotuomioistuimesta säädetään Ahvenan-

maan hallintotuomioistuimesta annetussa laissa (547/1994).

2 §

Valtion virkamieslain soveltaminen

Tuomarin virkaa täytettäessä ja nimitettäessä tuomaria määräajaksi sovelletaan valtion virkamieslain (750/1994) säännöksiä, jollei jäljempänä toisin säädetä.

2 luku

Vakinaisen tuomarin nimittäminen

3 §

Nimittävä viranomainen

Vakinaisen tuomarin nimittää Suomen perustuslain mukaisesti tasavallan presidentti.

4 §

Viran julistaminen haettavaksi

Vakinainen tuomarin virka on ennen sen täyttämistä julistettava tuomioistuimelta haettavaksi, jollei 5 §:stä muuta johdu.

Asetuksessa säädetty tuomioistuin julistaa viran haettavaksi sekä päättää viran julistamisesta uudelleen haettavaksi ja hakujan jatkamisesta.

5 §

Ilmoittautumisvirat

Seuraavat virat täytetään ilman, että virka julistetaan haettavaksi:

- 1) korkeimman oikeuden presidentin ja oikeusneuvoksen virat;
- 2) korkeimman hallinto-oikeuden presidentin ja hallintoneuvoksen virat.

Korkein oikeus tai korkein hallinto-oikeus ilmoittaa 1 momentissa tarkoitettujen virkojen avoinna olemisesta samalla tavalla kuin menetellään silloin, kun virka julistetaan haettavaksi. Näihin virkoihin on ilmoituttava kirjallisesti korkeimmalle oikeudelle tai korkeimmalle hallinto-oikeudelle ennen asetetun määräajan päättymistä.

6 §

Ilmoittautumisviran täyttäminen

Tasavallan presidentti nimittää korkeimman oikeuden ja korkeimman hallinto-oikeuden presidentit ilman tässä laissa tarkoitettua esitystä.

Korkein oikeus tekee tasavallan presidentille perustellun esityksen oikeusneuvoksen virkaan nimittämisestä ja korkein hallinto-oikeus hallintoneuvoksen virkaan nimittämisestä.

7 §

Virkaesityslautakunta

Muiden kuin 5 §:ssä tarkoitettujen tuomarin virkojen täyttämistä varten on virkaesityslautakunta, jonka tehtävänä on valmisteilla viran täyttämistä ja tehdä tasavallan presidentille perusteltu esitys tuomarin virkaan nimittämisestä.

Virkaesityslautakunta voi valtioneuvoston tai esityksen tekevän tuomioistuimen pyynnöstä antaa lausunnon oikeusneuvoksen tai hallintoneuvoksen nimittämistä koskevassa asiassa.

8 §

Virkaesityslautakunnan asettaminen ja kokoonpano

Valtioneuvosto asettaa virkaesityslautakun-

nan viideksi vuodeksi kerrallaan.

Virkaesityslautakunnassa on puheenjohtajana korkeimman oikeuden presidentti ja varapuheenjohtajana korkeimman hallinto-oikeuden presidentti. Muina jäseninä on yksi hovioikeuden presidentti, yksi hallinto-oikeuden ylituomari, yksi käräjäoikeuden laamanni, yksi hovioikeudenneuvos, yksi käräjätuomari, yksi hallinto-oikeustuomari, yksi hallinto-oikeustuomari tai 1 §:n 2 momentin 6-9 kohdassa mainitun tuomioistuimen tuomari, yksi asianajaja ja yksi yleinen syyttäjä. Kullakin jäsenellä on henkilökohtainen varajäsen.

Virkaesityslautakunnan jäsenistä ja varajäsenistä nimitetään:

- 1) puheenjohtajan varajäsen korkeimman oikeuden esityksestä;
- 2) varapuheenjohtajan varajäsen korkeimman hallinto-oikeuden esityksestä;
- 3) hovioikeuden presidentti ja hänen varajäsenensä hovioikeuksien presidenttien esityksestä;
- 4) hallinto-oikeuden ylituomari ja hänen varajäsenensä hallinto-oikeuksien ylituomari esityksestä;
- 5) käräjäoikeuden laamanni, hovioikeuden neuvos, käräjätuomari, hallinto-oikeustuomari ja erityistuomioistuimen tuomari sekä heidän varajäsenensä ilmoittautumisten perusteella;

6) asianajaja ja hänen varajäsenensä Suomen Asianajajaliiton esityksestä; sekä

7) yleinen syyttäjä ja hänen varajäsenensä valtakunnansyyttäjän esityksestä.

Ennen lautakunnan asettamista on korkeimmille oikeuksille varattava tilaisuus antaa lautakunnan asettamisesta lausuntonsa. Eron lautakunnan jäsenelle ja varajäsenelle myöntää valtioneuvosto, joka samalla nimittää hänelle seuraajan jäljellä olevaksi toimikaudeksi.

9 §

Päätösvaltaisuus

Virkaesityslautakunta on päätösvaltainen, kun läsnä on puheenjohtaja tai varapuheenjohtaja ja vähintään kuusi jäsentä tai varajäsentä.

10 §

Asian käsittely virkaesityslautakunnassa

Virkaesityslautakunta pyytää ennen nimitysesityksen tekemistä lausunnon hakijoista siltä tuomioistuimelta, joka on julistanut viran haettavaksi, ja käräjätuomarin viran hakijoista lisäksi siltä käräjäoikeudelta, jossa virka on haettavana. Lautakunta voi hankkia muitakin lausuntoja ja selvityksiä sekä kuulla hakijoita ja asiantuntijoita.

Viran hakijalle on pyynnöstä varattava ennen nimitysesityksen tekemistä tilaisuus lausua nimitysasian valmistelussa hankittujen lausuntojen ja selvitysten johdosta.

Virkaesityslautakunta noudattaa soveltuvin osin tässä pykälässä säädettyä menettelyä myös antaessaan 7 §:n 2 momentissa tarkoitettua lausunnon.

11 §

Tuomioistuimen lausunnon antaminen

Tuomioistuimet antavat lausunnon tuomarin viran täyttämistä koskevassa asiassa seuraavissa kokoonpanoissa:

1) hovioikeus antaa lausunnon kokoonpanossa, johon kuuluvat presidentti, hovioikeudenlaamannit ja kaksi täysistunnon vuodeksi kerrallaan valitsemaa jäsentä;

2) hallinto-oikeus antaa lausunnon kokoonpanossa, johon kuuluu ylituomari, jaostojen puheenjohtajat ja kaksi täysistunnon vuodeksi kerrallaan valitsemaa jäsentä;

3) vakuutus oikeus antaa lausunnon vakuutus oikeudesta annetun lain (14/1958) 5 §:n 4 momentissa tarkoitettussa kokoonpanossa;

4) käräjäoikeuden lausunnon antaa laamanni; ja

5) työtuomioistuimen lausunnon antaa presidentti.

Tuomioistuimen lausunnon tulee sisältää perusteltu käsitys siitä, kuka hakijoista olisi nimitettävä virkaan.

12 §

Tuomareiden kelpoisuusvaatimukset ja nimitysperusteet

Tuomariksi voidaan nimittää oikeustieteen

kandidaatin tutkinnon suorittanut oikeamielinen Suomen kansalainen, joka aikaisemmallalla toiminnallaan tuomioistuimessa tai muussa tehtävässä on osoittanut omaavansa täytettävänä olevan viran menestyksellisen hoitamisen edellyttämät henkilökohtaiset ominaisuudet ja perehtyneisyyden viran tehtävälleen. Erityisalan asiantuntemusta vaativien tuomarinvirkojen kelpoisuusvaatimuksista voidaan säätää erikseen.

Korkeimman oikeuden presidentiksi ja oikeusneuvokseksi sekä korkeimman hallinto-oikeuden presidentiksi ja hallintoneuvokseksi voidaan nimittää 1 momentissa säädetty edellytykset hyvin täyttävä etevä laintuntija. Korkeimman oikeuden ja korkeimman hallinto-oikeuden presidenteiltä edellytetään lisäksi johtamistaitoa.

Hovioikeuden presidentiksi, hovioikeudenlaamanniksi, käräjäoikeuden laamanniksi, hallinto-oikeuden ylituomariksi, vakuutusylituomariksi, työtuomioistuimen presidentiksi sekä markkinatuomioistuimen ylituomariksi voidaan nimittää henkilö, jolla on 1 momentissa säädettyjen edellytysten lisäksi johtamistaitoa.

13 §

Erivapaus

Tuomarin viran kelpoisuusvaatimuksista ei voida myöntää erivapautta.

14 §

Kielitaito

Tuomarin virkaan vaadittavasta kielitaidosta säädetään erikseen.

15 §

Sidonnaisuuksien ilmoittaminen

Vakinaiseen tuomarin virkaan nimitettäväksi esitettävän henkilön on ennen nimitystä annettava valtion virkamieslainsäädännössä tarkoitettu selvitys sidonnaisuuksistaan.

Vakinaiseen tuomarin virkaan nimitetyn henkilön on ilmoitettava viivytyksettä 1 momentissa tarkoitetuissa tiedoissa tapahtuneet

muutokset ja niissä havaitut puutteet sekä myös muutoin annettava vastaava selvitys asianomaisen viranomaisen sitä pyytäessä.

Viranomaiselle annetut henkilön taloudellista asemaa koskevat tiedot ovat salassa pidettäviä.

3 luku

Määräaikaiset tuomarit

16 §

Määrääjäksi nimitettävät tuomarit

Vakinaisen tuomarin viran ollessa ilman viran hoitajaa taikka tuomarin ollessa estyneenä tai vuosilomalla voidaan virkaa hoitamaan nimittää tuomari määräajaksi virkasuhteeseen.

Käsitteltävien asioiden lukumäärän tai laadun vuoksi taikka muusta erityisestä syystä tuomioistuimeen voidaan nimittää tuomari määräajaksi.

Määrääjäksi nimitetyn tuomarin kelpoisuudesta, virassapysymisoikeudesta sinä aikana, joksi hänet on nimitetty, sekä palkkauksen perusteista on voimassa, mitä vastaavan vakinaisen tuomarin kelpoisuudesta, virassapysymisoikeudesta ja palkkauksesta säädetään tai määrätään.

17 §

Määräaikaisen tuomarin tehtävän julistaminen haettavaksi

Ennen määräaikaisen tuomarin nimittämistä on tehtävä julistettava tuomioistuimelta haettavaksi, jos nimitys tehdään vuodeksi tai sitä pidemmäksi ajaksi.

Määrääjäksi nimitettävän oikeusneuvoksen tai hallintoneuvoksen tehtävän avoinna olemisesta on ilmoitettava siten kuin 5 §:n 2 momentissa säädetään.

18 §

Eräiden ylimpien tuomareiden nimittäminen määräajaksi

Tasavallan presidentti nimittää oikeusneuvoksen määräajaksi korkeimman oikeuden esityksestä ja hallintoneuvoksen määräajaksi korkeimman hallinto-oikeuden esityksestä.

Korkein oikeus nimittää tuomarin määrä-

ajaksi hovioikeuden presidentin, vakuutusoiden vakuutusylituomarin, työtuomioistuinten presidentin ja markkinatuomioistuinten ylituomarin tehtävään. Korkein hallinto-oikeus nimittää tuomarin määräajaksi hallinto-oikeuden ylituomarin tehtävään.

19 §

Muiden tuomareiden nimittäminen määräajaksi

Korkein oikeus nimittää hovioikeuden esityksestä tuomarin vuodeksi tai sitä pidemmäksi määräajaksi hovioikeuteen, käräjäoikeuteen ja maaoikeuteen sekä vakuutusoiden esityksestä vakuutusoiden vuotaa lyhyemmäksi ajaksi tuomarin nimittää maaoikeutta lukuun ottamatta asianomainen tuomioistuin. Asianomainen hovioikeus nimittää kuitenkin vuotta lyhyemmäksi määräajaksi käräjäoikeuden laamannin ja laamannia kuultuaan käräjätuomarin, jos määräaika on pitempi kuin kuusi kuukautta, sekä tuomarin maaoikeuteen. Hovioikeuden presidentti voi hovioikeuden jäsenen viran ollessa avoinna taikka jäsenen ollessa satunnaisesti estyneenä hoitamasta tehtäviään tai vuosilomalla nimittää tuomarin hovioikeuteen enintään kahden kuukauden ajaksi. Asianomaisen käräjäoikeuden laamanni nimittää käräjätuomarin kuudeksi kuukaudeksi tai sitä lyhyemmäksi määräajaksi.

Korkein hallinto-oikeus nimittää hallinto-oikeuden esityksestä tuomarin vuodeksi tai sitä pidemmäksi määräajaksi hallinto-oikeuteen. Vuotta lyhyemmäksi ajaksi nimittää tuomarin hallinto-oikeuteen asianomainen hallinto-oikeus. Hallinto-oikeuden lainoppi-neen jäsenen viran ollessa avoinna taikka jäsenen ollessa satunnaisesti estyneenä hoitamasta virkatehtäviään tai vuosilomalla voi hallinto-oikeuden ylituomari nimittää tuomarin hallinto-oikeuteen enintään kahden kuukauden määräajaksi.

20 §

Määräaikaisen tuomarin sidonnaisuuksien ilmoittaminen

Määrääjäksi nimitettävän tuomarin on ennen nimittämistä ja virkasuhteensa aikana annettava 15 §:ssä tarkoitetut ilmoitukset,

jos nimitys tehdään vuodeksi tai sitä pidemmäksi ajaksi. Henkilön, jota esitetään nimitettäväksi määräajaksi oikeusneuvokseksi tai hallintoneuvokseksi, on aina ilmoitettava sidonnaisuutensa.

4 luku

Erinäiset säännökset

21 §

Asetuksenantovaltuus

Tarkemmat säännökset tämän lain täytäntöönpanosta sekä virkaesityslautakunnan toimistosta ja henkilöstöstä annetaan asetuksella.

Työskentelyn järjestämisestä ja asioiden käsittelystä virkaesityslautakunnassa määrätään tarvittaessa tarkemmin virkaesityslautakunnan vahvistamassa työjärjestyksessä.

22 §

Voimaantulo

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 2000 .

Ennen lain voimaantuloa voidaan ryhtyä sen täytäntöönpanemiseksi tarpeellisiin toimenpiteisiin.

23 §

Siirtymäsäännös

Ennen tämän lain voimaantuloa avoinna-oleviksi ilmoitetut ja haettaviksi julistetut virat täytetään noudattaen lain voimaan tullessa voimassa olleita säännöksiä.

Ennen tämän lain voimaantuloa vakinaisiin tuomarin virkoihin nimitettyjen tuomareiden on annettava 15 §:ssä tarkoitettu ilmoitus sidonnaisuuksista kuuden kuukauden kuluessa tämän lain voimaantulosta.

2.

Laki**Korkeimmasta oikeudesta annetun lain muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
kumotaan Korkeimmasta oikeudesta 22 päivänä heinäkuuta 1918 annetun lain (74/1918) 4 §:n 1 momentin 1 kohta ja 2 momentti sekä
muutetaan 2 ja 8 §, sellaisina kuin ne ovat, 2 § laeissa 804/1949, 197/1991 ja 1694/1992 ja 8 § laissa 149/1930, seuraavasti:

2 §

Korkeimmassa oikeudessa on presidentti ja jäsenenä vähintään 15 oikeusneuvosta. Korkeimman oikeuden presidentin ja oikeusneuvosten nimittämisestä ja kelpoisuusvaatimuksista säädetään tuomareiden nimittämisestä annetussa laissa (/).

Määräaikaiset oikeusneuvokset on sijoitettava tasaisesti eri jaostoihin.

8 §

Korkeimmassa oikeudessa tulee olla tarpeellinen määrä esittelijöitä ja muita virkamiehiä, jotka korkein oikeus nimittää. Esittelijöiden kelpoisuusvaatimuksista ja nimittämisperusteista on voimassa, mitä tuomarei-

den nimittämisestä annetussa laissa (/) säädetään tuomareiden kelpoisuusvaatimuksista.

Esittelijän nimittämisestä määrääjäksi virkasuhteeseen tai virkaan on voimassa, mitä valtion virkamieslain (750/1994) 9 §:ssä säädetään. Määrääjäksi nimitettävän esittelijän kelpoisuudesta, virassapysymisoikeudesta sinä aikana, joksi hänet on nimitetty, sekä palkkauksen perusteista on voimassa, mitä vakinaisen esittelijän kelpoisuudesta, virassapysymisoikeudesta ja palkkauksesta säädetään tai määrätään.

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä
kuuta 200 .

3.

Laki**Korkeimmasta hallinto-oikeudesta annetun lain muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

kumotaan Korkeimmasta hallinto-oikeudesta 22 päivänä heinäkuuta 1918 annetun lain (74/1918) 3 §:n 2 momentti, sellaisena kuin se on laissa 431/1999,
muutetaan 2 §, sellaisena kuin se on laissa 805/1949, 198/1991 ja 1695/1992, sekä
lisätään 9 §:ään, sellaisena kuin se on laissa 1109/1998, uusi 2 momentti seuraavasti:

2 §

Korkeimmassa hallinto-oikeudessa on presidentti ja jäsenenä vähintään 15 hallintoneuvosta. Korkeimman hallinto-oikeuden presidentin ja hallintoneuvosten nimittämisestä ja kelpoisuusvaatimuksista säädetään tuomareiden nimittämisestä annetussa laissa (/).

Määräaikaiset hallintoneuvokset on sijoitettava tasaisesti eri jaostoihin.

kasuhteeseen tai virkaan on voimassa, mitä valtion virkamieslain (750/1994) 9 §:ssä säädetään. Määrääjäksi nimitettävän esittelijän kelpoisuudesta, virassapysymisoikeudesta sinä aikana, joksi hänet on nimitetty, sekä palkkauksen perusteista on voimassa, mitä vakinaisen esittelijän kelpoisuudesta, virassapysymisoikeudesta ja palkkauksesta säädetään tai määrätään.

9 §

Esittelijän nimittämisestä määrääjäksi vir-

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä
kuuta 200 .

4.

Laki**valtion virkamieslain 48 §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan 19 päivänä elokuuta 1994 annetun valtion virkamieslain (750/1994) 48 § seuraavasti:

48 §

Mitä tässä laissa säädetään tuomarin virasta ja tuomarista, koskee myös korkeimman oikeuden ja korkeimman hallinto-oikeuden

esittelijän virkaa ja esittelijää.

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä
kuuta 200 .

5.

Laki

hovioikeuslain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

kumotaan 21 päivänä tammikuuta 1994 annetun hovioikeuslain (56/1994) 4 ja 5 §, sellaisina kuin niistä on 5 § osaksi laissa 1325/1994, sekä

muutetaan 3 §:n 2 momentti, 7 §, 8 §:n 1 ja 3 momentti sekä 9 §:n 2 momentti, sellaisina kuin niistä ovat 7 § osaksi laissa 169/1998 sekä 8 §:n 1 ja 3 momentti ja 9 §:n 2 momentti viimeksi mainitussa laissa, seuraavasti:

3 §

Hovioikeuden tuomarit

Hovioikeuden presidentin ja jäsenten nimittämisestä ja kelpoisuusvaatimuksista säädetään tuomareiden nimittämisestä annetussa laissa (/).

7 §

Määrääjäksi nimitetyn tuomarin osallistuminen asioiden käsittelyyn

Määrääjäksi nimitetty tuomari voi määräajan päätyttyä edelleen osallistua jäsenenä niiden asioiden käsittelyyn, joiden valmisteluun tai käsittelyyn hän on osallistunut sinä määräaikana, joksi hänet oli nimitetty.

8 §

Osastot sekä vahvennettu istunto ja täysistunto

Hovioikeus toimii osastoihin jakautuneena. Lainkäyttöasiat sekä muutoksenhakua ja ylimääräistä muutoksenhakua oikeushallintoasioissa koskevat asiat käsitellään ja ratkaistaan osastojen istunnoissa. Istuntoon osallistuvista jäsenistä kahdeksi kuukaudeksi tai sitä lyhyemmäksi määräajaksi nimitetyt tuomarit eivät saa muodostaa enemmistöä. Määrääjäksi nimitetty tuomari voi kuitenkin yksin toimittaa valmistelun ja tehdä muut oikeudenkäymiskaaren 2 luvun 8 §:n 2 ja 3 momentissa tarkoitetut ratkaisut ja toimenpiteet.

marit eivät saa muodostaa enemmistöä. Määrääjäksi nimitetty tuomari voi kuitenkin yksin toimittaa valmistelun ja tehdä muut oikeudenkäymiskaaren 2 luvun 8 §:n 2 ja 3 momentissa tarkoitetut ratkaisut ja toimenpiteet.

Hovioikeuden täysistuntoon osallistuvat presidentti, hovioikeudenlaamannit sekä vakinaiset ja vuodeksi tai sitä pidemmäksi määrääjäksi nimitetyt hovioikeudenneuvokset. Täysistunto on päätösvaltainen, kun vähintään puolet virassa olevista jäsenistä on läsnä.

9 §

Hovioikeuden kokoonpano eräissä asioissa

Edellä 1 momentissa tarkoitetun esittelijän tulee olla hovioikeuden asessori tai viskaali taikka vähintään kolme vuotta asessorin, viskaalin tai käräjätuomarin virkaa hoitanut hovioikeuden esittelijä. Yksi kokoonpanoon kuuluvista jäsenistä voi olla määräaikainen tuomari.

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä
kuuta 200 .

6.

Laki**käräjäoikeuslain muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

kumotaan 28 päivänä kesäkuuta 1993 annetun käräjäoikeuslain (581/1993) 2 §:n 1 ja 3 momentti ja 3 §, sellaisina kuin niistä ovat 2 §:n 3 momentti laissa 549/1994 ja 3 § osaksi laissa 1326/1994, sekä

muutetaan 1 §:n 2 momentti seuraavasti:

1 §

Tämä laki tulee voimaan _____
kuuta 200 . päivänä

Laamannin ja käräjätuomarin nimittämisestä ja kelpoisuusvaatimuksista säädetään tuomareiden nimittämisestä annetussa laissa (/).

7.

Laki**hallinto-oikeuslain muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

kumotaan 26 päivänä maaliskuuta 1999 annetun hallinto-oikeuslain (430/1999) 4 §:n 2 momentti ja 6 § sekä

muutetaan 5 §:n otsikko ja 1 momentti, 11 § ja 14 §:n 1 momentti seuraavasti:

5 §

niiden asioiden käsittelyyn, joiden valmisteluun tai käsittelyyn hän on osallistunut sinä määräaikana, joksi hänet oli nimitetty.

Jäsenten nimittäminen ja kelpoisuus

14 §

Täysistunto

Hallinto-oikeuden ylituomarin ja hallinto-oikeustuomareiden nimittämisestä sekä ylituomarin ja muun kuin 2 momentissa tarkoitettun hallinto-oikeustuomarin kelpoisuusvaatimuksista säädetään tuomareiden nimittämisestä annetussa laissa (/).

Hallinto-oikeuden täysistuntoon osallistuvat hallinto-oikeuden ylituomari puheenjohtajana sekä vakinaiset ja vuodeksi tai sitä pidemmäksi määräajaksi nimitetyt hallinto-oikeustuomarit. Kun lainkäyttöasian käsittelyyn lain mukaan osallistuu asiantuntijajäsen, tämä osallistuu vastaavasti myös asian käsittelyyn täysistunnossa.

11 §

Määräajaksi nimitetyn tuomarin osallistumisen asioiden käsittelyyn

Määräajaksi nimitetty tuomari voi määräajan päätyttyä edelleen osallistua jäsenenä

Tämä laki tulee voimaan _____
kuuta 200 . päivänä

8.

Laki

kiinteistönmuodostamislain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
kumotaan 12 päivänä huhtikuuta 1995 annetun kiinteistönmuodostamislain (554/1995) 244 §:n 2 ja 3 momentti ja 247 § sekä
muutetaan 245, 246 ja 248 § seuraavasti:

245 §

Maaoykeustuomarin kelpoisuusvaatimuksista säädetään tuomareiden nimittämisestä annetussa laissa (/). Maaoykeusinsinöörin virkaan vaaditaan teknillisessä korkeakoulussa maanmittauksen koulutusohjelman mukaisesti suoritettu diplomi-insinöörin tutkinto sekä hyvä kokemus kiinteistötoimitusten suorittamisessa ja hyvä perehtyneisyys kiinteistöjen arviointiin.

Maaoykeuden muihin kuin 1 momentissa mainittuihin virkoihin vaadittavista kelpoisuusvaatimuksista säädetään asetuksella.

246 §

Maaoykeustuomarin ja maaoykeusinsinöörin nimittämisestä säädetään tuomareiden nimitämisestä annetussa laissa. Virkaesi-

tyslautakunnan tulee esityksen tekemistä varten hankkia maaoykeusinsinöörin viran hakijoista maanmittauslaitoksen keskushallinnon lausunto.

Muun henkilökunnan ottaa maaoykeus.

248 §

Virkavapautta maaoykeustuomarille myöntää enintään vuodeksi hovioikeus ja vuotta pidemmäksi ajaksi korkein oikeus.

Virkavapautta maaoykeusinsinöörille myöntää enintään kuudeksi kuukaudeksi maaoykeustuomari, enintään vuodeksi hovioikeus sekä vuotta pidemmäksi ajaksi korkein oikeus.

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä
kuuta 200 .

9.

Laki**vakuutusoikeudesta annetun lain muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

kumotaan vakuutusoikeudesta 17 päivänä tammikuuta 1958 annetun lain (14/1958) 2 §:n 2 momentti, 3 §:n 3 momentti ja 4 §:n 2 momentti, sellaisena kuin niistä on 2 §:n 2 momentti laissa 951/1988, sekä

muutetaan 3 §:n 1 momentti ja 4 §:n 1 ja 3 momentti seuraavasti:

3 §

Vakuutusylituomarin sekä vanhemman ja nuoremman vakuutustuomarin kelpoisuusvaatimuksista säädetään tuomareiden nimittämisestä annetussa laissa (/). Vakuutussihteerin tulee olla oikeustieteen kandidaatin tutkinnon suorittanut sekä tuomarin tehtäviin perehtynyt tai vähintään kolme vuotta vakuutusoikeuden esittelijänä toiminut.

nuoremman vakuutustuomarin nimittämisestä säädetään tuomareiden nimittämisestä annetussa laissa.

Vakuutussihteerin nimittää korkein oikeus viran oltua haettavana ja vakuutusoikeuden tehtyä virkaesityksen.

4 §

Vakuutusylituomarin sekä vanhemman ja

Tämä laki tulee voimaan päivänä
kuuta 200 .

10.

Laki**työtuomioistuimesta annetun lain 2 ja 6 §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan työtuomioistuimesta 31 päivänä heinäkuuta 1974 annetun lain (646/1974) 2 §:n 2 ja 4 momentti ja 6 §, sellaisina kuin ne ovat, 2 §:n 2 ja 4 momentti laissa 1158/1997 ja 6 § laissa 457/1999, seuraavasti:

2 §

Presidentin ja kaksi jäsentä nimittää tasavallan presidentti kolmeksi vuodeksi henkilöistä, joiden ei voida katsoa edustavan työnantajia eikä työntekijäetuja. Presidentin nimittämisestä ja kelpoisuusvaatimuksista säädetään tuomareiden nimittämisestä annetussa laissa (/). Tässä momentissa tarkoitetun kahden jäsenen, jotka tarvittaessa toimivat varapuheenjohtajina, on oltava tuomarin virkaan vaadittavan tutkinnon suorittaneita ja työoloihin perehtyneitä. Kummallekin jäsenelle nimitetään samat kelpoisuusvaatimukset täyttävät kaksi varajäsentä.

Työtuomioistuimen jäsenen ja varajäsenen virassapysymisoikeudesta sinä aikana, joksi hänet on nimitetty, on voimassa, mitä vastaavan vakinaisen tuomarin virassapysymisoikeudesta säädetään.

6 §

Työtuomioistuimen jäseneksi ja varajäseneksi voidaan nimittää kaksikymmentä vuotta täyttänyt Suomen kansalainen, joka ei ole konkurssissa ja jonka toimintakelpoisuutta ei ole rajoitettu. Presidentti, työtuomioistuinneuvos ja jäsen sekä varajäsen on velvollinen eroamaan täyttäessään 67 vuotta.

Tämä laki tulee voimaan päivänä
kuuta 200 .

11.

Laki**markkinatuomioistuimesta annetun lain 3 §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan markkinatuomioistuimesta 20 päivänä tammikuuta 1978 annetun lain (41/1978) 3 §:n 1 momentti, sellaisena kuin se on laissa 1036/1990, seuraavasti:

3 §
 Markkinatuomioistuimen ylituomarin kelpoisuusvaatimuksista säädetään tuomareiden nimittämisestä annetussa laissa (/). Markkinatuomioistuimen varapuheenjohtajaan sovelletaan, mitä markkinatuomioistuimen ylituomarin kelpoisuusvaatimuksista

säädetään. Markkinatuomioistuimen ylituomarin, jäsenten ja näiden varamiesten tulee olla kuluttaja-asioihin perehtyneitä.

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä kuuta 200 .

12.

Laki**muutoksenhausta tuomioistuimen virkaa haettaessa annetun lain kumoamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 §
 Tällä lailla kumotaan muutoksenhausta tuomioistuimen virkaa haettaessa 10 päivänä marraskuuta 1989 annettu laki (975/1989) siihen myöhemmin tehtyine muutoksineen.

2 §
 Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä kuuta 200 .

Helsingissä 22 päivänä lokakuuta 1999

Tasavallan Presidentti

MARTTI AHTISAARI

Oikeusministeri *Johannes Koskinen*

2.

Laki

Korkeimmasta oikeudesta annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

kumotaan Korkeimmasta oikeudesta 22 päivänä heinäkuuta 1918 annetun lain (74/1918) 4 §:n 1 momentin 1 kohta ja 2 momentti sekä muutetaan 2 ja 8 §, sellaisina kuin ne ovat, 2 § laeissa 804/1949, 197/1991 ja 1694/1992 ja 8 § laissa 149/1930, seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

2 §

Korkeimmassa oikeudessa on presidentti ja jäsenenä vähintään 15 oikeusneuvosta. Tasavallan presidentti nimittää presidentiksi ja korkeimman oikeuden esityksestä, jäseniksi ja oikeusneuvoksiksi oikeamielisiä ja lainopineita henkilöitä, joilla on taitoa ja kokemusta tuomarintoimissa.

Jos ratkaisematta olevien asiain lukumäärään nähden tai muusta syystä katsotaan tarvittavan ylimääräisiä oikeusneuvoksia, tasavallan presidentti voi, korkeimman oikeuden esityksestä, nimittää enintään neljatoista henkilöä, joilla on 1 momentissa mainittu kelpoisuus, korkeimman oikeuden jäseniksi korkeintaan kolme vuotta kestäväksi toimikaudeksi. Ylimääräisten oikeusneuvosten ei katsota nimityksen vuoksi eronneen entisistä viroistaan.

Ylimääräiset oikeusneuvokset on sijoitettava tasaisesti eri jaostoihin.

4 §

Korkeimman oikeuden käsiteltäviä ovat sen lisäksi:

1) sellaiset hovi- ja alioikeuksia koskevat nimitys-, virkavapaus- ja viransijaisuusasiat, joiden ratkaisu ei kuulu alemman viranomaisen tehtäviin;

Oikeushallintoa koskevien asioiden valmistelusta ja sen hallituksen jäsenen osanottamisesta niiden käsittelemiseen, jolle oikeushallintoasiat kuuluvat, on säädetty erikseen.

8 §

Korkeimmassa oikeudessa tulee olla tarpeellinen määrä esittelijöitä, jotka tasavallan presidentti nimittää korkeimman oikeuden esityksestä, ja muita virkamiehiä, jotka ovat

2 §

Korkeimmassa oikeudessa on presidentti ja jäsenenä vähintään 15 oikeusneuvosta. *Korkeimman oikeuden presidentin ja oikeusneuvosten nimittämisestä ja kelpoisuusvaatimuksista säädetään tuomareiden nimittämisestä annetussa laissa (/).*

Määräaikaiset oikeusneuvokset on sijoitettava tasaisesti eri jaostoihin.

4 §

Korkeimman oikeuden käsiteltäviä ovat sen lisäksi:

(1 mom. 1 kohta kumotaan)

(2 mom. kumotaan)

8 §

Korkeimmassa oikeudessa tulee olla tarpeellinen määrä esittelijöitä ja muita virkamiehiä, jotka korkein oikeus nimittää. *Esittelijöiden kelpoisuusvaatimuksista ja nimittä-*

Voimassa oleva laki

Ehdotus

korkeimman oikeuden itsensä nimitettävät. Näihin virkoihin, lukuun ottamatta kanslia- ja arkistovirkoja, on nimitettävä lainoppineita henkilöitä, joilla on taitoa ja kokemusta tuomarintoimissa.

misperusteista on voimassa, mitä tuomareiden nimittämisestä annetussa laissa (/) säädetään tuomareiden kelpoisuusvaatimuksesta.

Esittelijän nimittämisestä määrääjäksi virkasuhteeseen tai virkaan on voimassa, mitä valtion virkamieslain (750/1994) 9 §:ssä säädetään. Määrääjäksi nimitettävän esittelijän kelpoisuudesta, virassapysymisoikeudesta sinä aikana, joksi hänet on nimitetty, sekä palkkauksen perusteista on voimassa, mitä vakinaisen esittelijän kelpoisuudesta, virassapysymisoikeudesta ja palkkauksesta säädetään tai määrätään.

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä
kuuta 200 .

3.

Laki

Korkeimmasta hallinto-oikeudesta annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
kumotaan Korkeimmasta hallinto-oikeudesta 22 päivänä heinäkuuta 1918 annetun lain (74/1918) 3 §:n 2 momentti, sellaisena kuin se on laissa 431/1999,
muutetaan 2 §, sellaisena kuin se laeissa 805/1949, 198/1991 ja 1695/1992, sekä
lisätään 9 §:ään, sellaisena kuin se on laissa 1109/1998, uusi 2 momentti seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

2 §

Korkeimmassa hallinto-oikeudessa on presidentti ja jäsenenä vähintään 15 hallintoneuvosta. Tasavallan presidentti nimittää presidentiksi ja, korkeimman hallinto-oikeuden esityksestä, jäseniksi ja hallintoneuvoksiksi oikeamielisiä ja lainoppineita henkilöitä, joilla on taitoa ja kokemusta tuomarintoimissa. Vähintään puolella korkeimman hallinto-oikeuden jäsenistä tulee olla kelpoisuus tuomarinviran hoitoon.

Jos ratkaisematta olevien asian lukumäärän nähdessä tai muusta syystä katsotaan tarvittavan ylimääräisiä hallintoneuvoksia, tasavallan presidentti voi, korkeimman hallinto-oikeuden esityksestä, nimittää enintään kaksitoista henkilöä, joilla on 1 momentissa

2 §

Korkeimmassa hallinto-oikeudessa on presidentti ja jäsenenä vähintään 15 hallintoneuvosta. Korkeimman hallinto-oikeuden presidentin ja hallintoneuvosten nimittämisestä ja kelpoisuusvaatimuksista säädetään tuomareiden nimittämisestä annetussa laissa (/).

Määräaikaisten hallintoneuvokset on sijoitettava tasaisesti eri jaostoihin.

*Voimassa oleva laki**Ehdotus*

mainittu kelpoisuus, korkeimman hallinto-oikeuden jäseniksi enintään kolme vuotta kestäväksi toimikaudeksi. Ylimääräisten hallintoneuvosten ei katsota nimityksen vuoksi eronneen entisistä viroistaan.

Ylimääräiset hallintoneuvokset on sijoitettava tasaisesti eri jaostoihin.

3 §

Korkeimman hallinto-oikeuden käsiteltäviä ovat lisäksi lääninoikeuden ylituomarin ja lääninoikeuden tuomarin virkojen täyttämistä ja hoitamista koskevat asiat sen mukaan kuin niistä erikseen säädetään.

(2 mom. kumotaan)

9 §

Esittelijän nimittämisestä määräajaksi virkasuhteeseen tai virkaan on voimassa, mitä valtion virkamieslain (750/1994) 9 §:ssä säädetään. Määräajaksi nimitettävän esittelijän kelpoisuudesta, virassapysymisoikeudesta sinä aikana, joksi hänet on nimitetty, sekä palkkauksen perusteista on voimassa, mitä vakinaisen esittelijän kelpoisuudesta, virassapysymisoikeudesta ja palkkauksesta säädetään tai määrätään.

*Tämä laki tulee voimaan päivänä
kuuta 200 .*

4.

Laki**valtion virkamieslain 48 §:n muuttamisesta**

*Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan 19 päivänä elokuuta 1994 annetun valtion virkamieslain (750/1994) 48 § seuraavasti:*

*Voimassa oleva laki**Ehdotus*

48 §

Mitä tässä laissa säädetään tuomarin virasta ja tuomarista, koskee myös korkeimman oikeuden ja korkeimman hallinto-oikeuden esittelijän virkaa ja esittelijää, jos nimittävä nä viranomaisena on tasavallan presidentti.

48 §

Mitä tässä laissa säädetään tuomarin virasta ja tuomarista, koskee myös korkeimman oikeuden ja korkeimman hallinto-oikeuden esittelijän virkaa ja esittelijää.

Voimassa oleva laki

Ehdotus

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä
kuuta 200 .

5.

Laki**hovioikeuslain muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

kumotaan 21 päivänä tammikuuta 1994 annetun hovioikeuslain (56/1994) 4 ja 5 §, sellaisina kuin niistä on 5 § osaksi laissa 1325/1994, sekä

muutetaan 3 §:n 2 momentti, 7 §, 8 §:n 1 ja 3 momentti sekä 9 §:n 2 momentti, sellaisina kuin niistä ovat 7 § osaksi laissa 169/1998 sekä 8 §:n 1 ja 3 momentti ja 9 §:n 2 momentti viimeksi mainitussa laissa, seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

3 §

Hovioikeuden tuomarit

Presidentin, hovioikeudenlaamannin ja hovioikeudenneuvoksen on oltava oikeustieteen kandidaatin tutkinnon suorittanut henkilö, jolla on tehtävän hoitamiseen tarvittava taito ja kokemusta tuomarin tehtävän hoitamisesta.

Hovioikeuden presidentin ja jäsenten nimittämisestä ja kelpoisuusvaatimuksista säädetään tuomareiden nimittämisestä annetussa laissa (/).

4 §

4 §

Tuomareiden nimittäminen.

Hovioikeuden presidentti nimitetään hallitusmuodon 87 §:n 3 kohdan mukaisesti virkaa haettavaksi julistamatta. Hovioikeuden jäsenet nimitetään hallitusmuodon 87 §:n 4 kohdan ja 89 §:n 1 momentin mukaisessa järjestyksessä.

(kumotaan)

5 §

5 §

Ylimääräiset hovioikeudenneuvokset.

Käsiteltävien asioiden lukumäärän tai laadun vuoksi taikka muusta erityisestä syystä voidaan hovioikeuteen määrääjäksi nimittää ylimääräisiä hovioikeudenneuvoksia. Ylimääräisellä hovioikeudenneuvoksella on oltava 3 §:n 2 momentissa mainittu kelpoi-

(kumotaan)

Voimassa oleva laki

Ehdotus

suus.

Korkein oikeus nimittää ylimääräisen hovioikeudenneuvoksen hovioikeuden esityksestä. Ylimääräisellä hovioikeudenneuvoksella on hallitusmuodossa tuomarille säädetty virassapysymisoikeus sinä määräaikana, joksi hänet on nimitetty.

Ylimääräisellä hovioikeudenneuvoksella on oikeus palkkaukseen samojen perusteiden mukaan kuin hovioikeudenneuvoksen viran haltijalla.

7 §

Sijaisjäsen

Hovioikeuden jäsenen viran ollessa avoinna tai jäsenen ollessa estyneenä voidaan hovioikeuteen määrätä sijaisjäseneksi hovioikeuden asessori, viskaali tai käräjätuomari taikka vähintään kolme vuotta asessorin, viskaalin tai käräjätuomarin virkaa hoitanut hovioikeuden esittelijä, siten kuin asetuksella tarkemmin säädetään. Sijaisjäsenen määräyksen perusteen lakattua hänet saadaan määrätä sijaisjäsenenä edelleen osallistumaan niiden asioiden käsittelyyn, joiden valmisteluun tai käsittelyyn hän on sijaisjäsenenä osallistunut.

Sijaisjäsenellä on hallitusmuodossa tuomarille säädetty virassapysymisoikeus sinä aikana, joksi hänet on määrätty sijaisjäseneksi.

8 §

Osastot sekä vahvennettu istunto ja täysistunto

Hovioikeus toimii osastoihin jakautuneena. Lainkäyttöasiat sekä muutoksenhakua ja ylimääräistä muutoksenhakua oikeushallintoasioissa koskevat asiat käsitellään ja ratkaistaan osastojen istunnoissa. Istuntoon osallistuvista jäsenistä sijaisjäsenet eivät saa muodostaa enemmistöä. Sijaisjäsen voi kuitenkin yksin toimittaa valmistelun ja tehdä muut oikeudenkäymiskaaren 2 luvun 8 §:n 2 ja 3 momentissa tarkoitetut ratkaisut ja toimenpiteet.

Hovioikeuden täysistuntoon osallistuvat

7 §

Määräajaksi nimitetyn tuomarin osallistuminen asioiden käsittelyyn

Määräajaksi nimitetty tuomari voi määrärajan päätyttyä edelleen osallistua jäsenenä niiden asioiden käsittelyyn, joiden valmisteluun tai käsittelyyn hän on osallistunut sinä määräaikana, joksi hänet oli nimitetty.

8 §

Osastot sekä vahvennettu istunto ja täysistunto

Hovioikeus toimii osastoihin jakautuneena. Lainkäyttöasiat sekä muutoksenhakua ja ylimääräistä muutoksenhakua oikeushallintoasioissa koskevat asiat käsitellään ja ratkaistaan osastojen istunnoissa. Istuntoon osallistuvista jäsenistä kahdeksi kuukaudeksi tai sitä lyhyemmäksi määräajaksi nimitetyt tuomarit eivät saa muodostaa enemmistöä. Määräajaksi nimitetty tuomari voi kuitenkin yksin toimittaa valmistelun ja tehdä muut oikeudenkäymiskaaren 2 luvun 8 §:n 2 ja 3 momentissa ratkaisut ja toimenpiteet.

Hovioikeuden täysistuntoon osallistuvat

Voimassa oleva laki

Ehdotus

presidentti, hovioikeudenlaamannit sekä vakinaiset ja ylimääräiset hovioikeudenneuvokset. Täysistunto on päätösvaltainen, kun vähintään puolet virassa olevista jäsenistä on läsnä.

presidentti, hovioikeudenlaamannit sekä vakinaiset ja vuodeksi tai sitä pidemmäksi määrääjäksi nimittetyt hovioikeudenneuvokset. Täysistunto on päätösvaltainen, kun vähintään puolet virassa olevista jäsenistä on läsnä.

9 §

Hovioikeuden kokoonpano eräissä asioissa

Edellä 1 momentissa tarkoitetun esittelijän tulee olla hovioikeuden asessori tai viskaali taikka vähintään kolme vuotta asessorin, viskaalin tai kärjätuomarin virkaa hoitanut hovioikeuden esittelijä. Yksi kokoonpanoon kuuluvista jäsenistä voi olla sijaisjäsen.

Edellä 1 momentissa tarkoitetun esittelijän tulee olla hovioikeuden asessori tai viskaali taikka vähintään kolme vuotta asessorin, viskaalin tai kärjätuomarin virkaa hoitanut hovioikeuden esittelijä. Yksi kokoonpanoon kuuluvista jäsenistä voi olla määräaikainen tuomari.

Tämä laki tulee voimaan päivänä
kuuta 200 .

6.

Laki

kärjäoikeuslain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
kumotaan 28 päivänä kesäkuuta 1993 annetun kärjäoikeuslain (581/1993) 2 §:n 1 ja 3 momentti ja 3 §, sellaisina kuin niistä ovat 2 §:n 3 momentti laissa 549/1994 ja 3 § osaksi laissa 1326/1994, sekä
muutetaan 1 §:n 2 momentti seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

1 §

Laamannin ja kärjätuomarin on oltava oikeustieteen kandidaatin tutkinnon suorittanut henkilö, jolla on tehtävän hoitamiseen tarvittava taito ja kokemusta tuomarin tehtävän hoitamisesta.

Laamannin ja kärjätuomarin nimittämisestä ja kelpoisuusvaatimuksista säädetään tuomareiden nimittämisestä annetussa laissa (/).

2 §

Laamannin ja kärjätuomarin nimittämisestä säädetään erikseen.

2 §

(1 mom. kumotaan)

Hovioikeus julistaa 1 momentissa mainitut virat haettaviksi.

(3 mom. kumotaan)

Voimassa oleva laki

Ehdotus

3 §

Käsiteltävien asioiden lukumäärän tai laadun vuoksi tai muusta erityisestä syystä käräjäoikeuteen voidaan nimittää määräajaksi ylimääräisiä kärjätuomareita.

Korkein oikeus nimittää ylimääräisen kärjätuomarin hovioikeuden esityksestä.

Ylimääräisen kärjätuomarin kelpoisuudesta, virassapysymisoikeudesta sinä määräaikana, joksi hänet on nimitetty, sekä palkkauksen perusteista on voimassa, mitä kärjätuomarista säädetään.

(kumotaan)

3 §

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä
kuuta 200 . _____

7.

Laki

hallinto-oikeuslain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

kumotaan 26 päivänä maaliskuuta 1999 annetun hallinto-oikeuslain (430/1999) 4 §:n 2 momentti ja 6 § sekä

muutetaan 5 §:n otsikko ja 1 momentti, 11 § ja 14 §:n 1 momentti seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

4 §

Hallinto-oikeuden jäsenet

Ratkaisemattomien asioiden lukumäärän vuoksi tai muusta erityisestä syystä voi hallinto-oikeudessa olla jäsenenä myös määräajaksi nimitettyjä ylimääräisiä hallinto-oikeustuomareita.

(2 mom. kumotaan)

5 §

Jäsenten kelpoisuus

Hallinto-oikeuden ylituomarin sekä muun kuin 2 momentissa tarkoitetun hallinto-oikeustuomarin ja ylimääräisen hallinto-oikeustuomarin on oltava oikeustieteen kandidaatin tutkinnon suorittaneita sekä perehtyneitä julkiseen hallintoon tai lainkäyttöön.

5 §

Jäsenten nimittäminen ja kelpoisuus

Hallinto-oikeuden ylituomarin ja hallinto-oikeustuomareiden nimittämisestä sekä ylituomarin ja muun kuin 2 momentissa tarkoitetun hallinto-oikeustuomarin kelpoisuusvaatimuksista säädetään tuomareiden nimittämisestä annetussa laissa (/).

Voimassa oleva laki

Ehdotus

6 §

6 §

Jäsenten nimittäminen

Tasavallan presidentti nimittää hallinto-oikeuden ylituomarin korkeimman hallinto-oikeuden esityksestä virkaa haettavaksi julistamatta.

Tasavallan presidentti nimittää hallinto-oikeustuomarin. Virkaa haetaan hallinto-oikeudelta tämän julistettua sen haettavaksi. Hallinto-oikeus toimittaa hakemukset lausuntoineen oikeushallintoasioita käsittelevään ministeriöön, joka hankkii asiasta korkeimman hallinto-oikeuden lausunnon.

Korkein hallinto-oikeus nimittää ylimääräisen hallinto-oikeustuomarin hallinto-oikeuden esityksestä. Hänellä on hallitusmuodossa tuomarille säädetty virassapysymisoikeus sinä määräaikana, joksi hänet on nimitetty.

11 §

Sijaisjäsenet

Hallinto-oikeuden lainoppineen jäsenen ollessa satunnaisesti estyneenä hoitamasta virkatehtäviään tai vuosilomalla voi hallinto-oikeuden ylituomari määrätä sellaisen hallinto-oikeussihteerin, jolla on hallinto-oikeustuomarin virkaan vaadittava kelpoisuus toimimaan hallinto-oikeuden sijaisjäsenenä. Sijaisjäsenenä toimimista koskevan määräyksen lakattua hänet voidaan määrätä edelleen osallistumaan jäsenenä niiden asioiden käsittelyyn, joiden valmisteluun tai käsittelyyn hän on jäsenenä osallistunut.

Hallinto-oikeussihteerillä on hallitusmuodossa tuomarille säädetty virassapysymisoikeus sinä aikana, jona hän toimii 1 momentissa tarkoitetulla tavalla jäsenenä.

14 §

Täysistunto

Hallinto-oikeuden täysistuntoon osallistuvat hallinto-oikeuden ylituomari puheenjohtajana sekä hallinto-oikeustuomarit ja ylimääräiset hallinto-oikeustuomarit. Kun lainkäyttöasian käsittelyyn lain mukaan osallis-

(kumotaan)

11 §

Määräajaksi nimitetyn tuomarin osallistuminen asioiden käsittelyyn

Määräajaksi nimitetty tuomari voi määräajan päätyttyä edelleen osallistua jäsenenä niiden asioiden käsittelyyn, joiden valmisteluun tai käsittelyyn hän on osallistunut sinä määräaikana, joksi hänet oli nimitetty.

14 §

Täysistunto

Hallinto-oikeuden täysistuntoon osallistuvat hallinto-oikeuden ylituomari puheenjohtajana sekä vakinaiset ja vuodeksi tai sitä pidemmäksi määräajaksi nimitetyt hallinto-oikeustuomarit. Kun lainkäyttöasian käsitte-

*Voimassa oleva laki**Ehdotus*

tuu asiantuntijajäsen, tämä osallistuu vastaavasti myös asian käsittelyyn täysistunnossa.

lyyn lain mukaan osallistuu asiantuntijajäsen, tämä osallistuu vastaavasti myös asian käsittelyyn täysistunnossa.

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä
kuuta 200 .

8.

Laki**kiinteistönmuodostamislain muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
kumotaan 12 päivänä huhtikuuta 1995 annetun kiinteistönmuodostamislain (554/1995) 244 §:n 2 ja 3 momentti ja 247 §, sekä
muutetaan 245, 246 ja 248 § seuraavasti:

*Voimassa oleva laki**Ehdotus*

244 §

Käsiteltävien asioiden lukumäärän tai laadun vuoksi tai muusta erityisestä syystä maa-oikeuteen voidaan määrääjäksi nimittää ylimääräisiä maa-oikeustuomareita ja maa-oikeusinsinöörejä.

Ylimääräisellä maa-oikeustuomarilla ja maa-oikeusinsinöörillä on oikeus palkkaukseen samojen perusteiden mukaan kuin vakinaisella maa-oikeustuomarilla ja maa-oikeusinsinöörillä. Jos ylimääräinen maa-oikeustuomari tai maa-oikeusinsinööri on ennestään valtion virassa, hän vapautuu sen hoitamisesta siksi määrääjäksi, joksi hänet on nimetty maa-oikeuteen.

(2 ja 3 mom. kumotaan)

245 §

Kelpoisuusvaatimuksina maa-oikeuden virkoihin vaaditaan:

1) maa-oikeustuomarin virkaan oikeustieteen kandidaatin tutkinto sekä hyvä kokemus tuomarin tehtävissä ja perehtyneisyys kiinteistölainsäädäntöön; sekä

2) maa-oikeusinsinöörin virkaan teknillisessä korkeakoulussa maanmittauksen koulutusohjelman mukaisesti suoritettu diplomi-insinöörin tutkinto sekä hyvä kokemus kiinteistötoimitusten suorittamisesta ja hyvä pe-

245 §

Maa-oikeustuomarin kelpoisuusvaatimuksista säädetään tuomareiden nimittämisestä annetussa laissa (/). Maa-oikeusinsinöörin virkaan vaaditaan teknillisessä korkeakoulussa maanmittauksen koulutusohjelman mukaisesti suoritettu diplomi-insinöörin tutkinto sekä hyvä kokemus kiinteistötoimitusten suorittamisesta ja hyvä perehtyneisyys kiinteistöjen arviointiin.

Voimassa oleva laki

Ehdotus

rehtyneisyys kiinteistöjen arviointiin.

Maaoykeuden muihin kuin 1 momentissa mainittuihin virkoihin vaadittavista kelpoisuusvaatimuksista säädetään asetuksella.

Sama kelpoisuus kuin 1 momentissa säädetään, vaaditaan ylimääräiseltä maaoykeustuomarilta ja ylimääräiseltä maaoikeusinsinööriltä.

246 §

Maaoykeustuomari ja maaoykeusinsinööri nimitetään virkaan samassa järjestyksessä kuin käräjäoykeuden laamannista hallitusmuodossa säädetään. Sama koskee ylimääräisen maaoykeustuomarin ja ylimääräisen maaoykeusinsinöörin nimittämistä.

Hovioikeuden tulee virkaehdotuksen tekemistä varten hankkia maaoykeusinsinöörin viran hakijalta maanmittauslaitoksen keskushallinnon lausunto.

Muun henkilökunnan ottaa maaoykeus.

247 §

Maaoykeustuomarilla ja maaoykeusinsinöörillä on hallitusmuodossa tuomareille säädetty virassapysymisoikeus.

Sama virassapysymisoikeus on ylimääräisellä maaoykeustuomarilla ja ylimääräisellä maaoykeusinsinöörillä sinä määrää aikana, joksi heidät on nimitetty.

248 §

Virkavapautta maaoykeustuomarille myöntää sekä määräyksen viran hoitamisesta virkavapauden aikana, esteen sattuessa ja viran avoinna ollessa antaa enintään vuodeksi hovioikeus sekä yli vuodeksi korkein oikeus.

Virkavapautta maaoykeusinsinöörille myöntää sekä määräyksen viran hoitamisesta virkavapauden aikana, esteen sattuessa ja viran avoinna ollessa antaa enintään kuudeksi kuukaudeksi maaoykeustuomari ja enintään vuodeksi hovioikeus sekä yli vuodeksi korkein oikeus.

Maaoykeuden muihin kuin 1 momentissa mainittuihin virkoihin vaadittavista kelpoisuusvaatimuksista säädetään asetuksella.

246 §

Maaoykeustuomarin ja maaoykeusinsinöörin nimittämisestä säädetään tuomareiden nimittämisestä annetussa laissa. Virkaesityslautakunnan tulee esityksen tekemistä varten hankkia maaoykeusinsinöörin viran hakijoista maanmittauslaitoksen keskushallinnon lausunto.

Muun henkilökunnan ottaa maaoykeus.

247 §

(kumotaan)

248 §

Virkavapautta maaoykeustuomarille myöntää enintään vuodeksi hovioikeus ja vuotta pidemmäksi ajaksi korkein oikeus.

Virkavapautta maaoykeusinsinöörille myöntää enintään kuudeksi kuukaudeksi maaoykeustuomari, enintään vuodeksi hovioikeus sekä vuotta pidemmäksi ajaksi korkein oikeus.

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä
kuuta 200 .

9.

Laki**vakuutusoikeudesta annetun lain muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

kumotaan vakuutusoikeudesta 17 päivänä tammikuuta 1958 annetun lain (14/1958) 2 §:n 2 momentti, 3 §:n 3 momentti ja 4 §:n 2 momentti, sellaisena kuin niistä on 2 §:n 2 momentti laissa 951/1988, sekä

muutetaan 3 §:n 1 momentti ja 4 §:n 1 ja 3 momentti seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

2 §

Vakuutusoikeuteen voidaan nimittää määräjäksi ylimääräisiä vanhempia ja nuorempia vakuutustuomareita. Ylimääräisellä vakuutustuomarilla on oikeus palkkaukseen samojen perusteiden mukaan kuin vakuutustuomarilla. Jos ylimääräinen vakuutustuomari on ennestään valtion virassa, hän on virkavapana sen ajan, joksi hänet on nimitetty ylimääräiseksi vakuutustuomariksi.

(2 mom. kumotaan)

3 §

Vakuutusylituomarin, vanhemman ja nuoremman vakuutustuomarin ja vakuutussihteerin tulee olla [lainopin] kandidaatin tutkinnon tai vastaavan aikaisemman lainopillisen tutkinnon suorittaneita sekä sen lisäksi vakuutusylituomarin ja vakuutustuomarin tehtäviin perehtyneitä sekä vakuutussihteerin joko tuomarin tehtäviin perehtynyt tai vähintään kolme vuotta vakuutusoikeuden esittelijänä toiminut.

Vakuutusoikeuden jäsenten tulee olla kaksikymmentäviisi vuotta täytäneitä.

3 §

Vakuutusylituomarin sekä vanhemman ja nuoremman vakuutustuomarin kelpoisuusvaatimuksista säädetään tuomareiden nimittämistä annetussa laissa (/). Vakuutussihteerin tulee olla oikeustieteen kandidaatin tutkinnon suorittanut sekä tuomarin tehtäviin perehtynyt tai vähintään kolme vuotta vakuutusoikeuden esittelijänä toiminut.

(3 mom. kumotaan)

4 §

Vakuutusylituomarin nimittää tasavallan presidentti korkeimman oikeuden esityksestä.

Vanhemman ja nuoremman vakuutustuomarin nimittää niin ikään tasavallan presidentti korkeimman oikeuden esityksestä viran oltua haettavana ja vakuutusoikeuden tehtyä virkaehdotuksen.

Vakuutussihteerin nimittää korkein oikeus viran oltua haettavana ja vakuutusoikeuden

4 §

Vakuutusylituomarin sekä vanhemman ja nuoremman vakuutustuomarin nimittämistä säädetään tuomareiden nimittämistä annetussa laissa.

(2 mom. kumotaan)

Vakuutussihteerin nimittää korkein oikeus

*Voimassa oleva laki**Ehdotus*

tehtyä virkaehdotuksen.

viran oltua haettavana ja vakuutusosoikeuden tehtyä virkaesityksen.

Tämä laki tulee voimaan päivänä
kuuta 200 .

10.

Laki**työtuomioistuimesta annetun lain 2 ja 6 §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan työtuomioistuimesta 31 päivänä heinäkuuta 1974 annetun lain (646/1974) 2 §:n 2 ja 4 momentti ja 6 §, sellaisina kuin ne ovat, 2 §:n 2 ja 4 momentti laissa 1158/1997 ja 6 § laissa 457/1999, seuraavasti:

*Voimassa oleva laki**Ehdotus*

2 §

Presidentin ja kaksi jäsentä nimittää tasavallan presidentti kolmeksi vuodeksi henkilöistä, joiden ei voida katsoa edustavan työnantaja- eikä työntekijäetuja. Presidentin on oltava tuomarin virkaan vaadittavan tutkinnon suorittanut ja tuomarin tehtäviin perehtynyt. Tässä momentissa tarkoitetun kahden jäsenen, jotka tarvittaessa toimivat varapuheenjohtajina, on oltava tuomarin virkaan vaadittavan tutkinnon suorittaneita ja työoloihin perehtyneitä. Kummallekin jäsenelle nimitetään samat kelpoisuusvaatimukset täyttävät kaksi varajäsentä.

Työtuomioistuimen presidentillä, jäsenellä ja varajäsenellä on hallitusmuodossa tuomareille säädetty virassapysymisoikeus sinä määräaikaana, joksi heidät on nimitetty.

6 §

Työtuomioistuimen presidentiksi, työtuomioistuinneuvokseksi ja jäseneksi sekä varajäseneksi voidaan nimittää kaksikymmentä vuotta täyttänyt Suomen kansalainen, joka ei ole konkurssissa ja jonka toimintakelpoisuutta ei ole rajoitettu. Presidentti, työtuomioistuinneuvos ja jäsen sekä varajäsen

Presidentin ja kaksi jäsentä nimittää tasavallan presidentti kolmeksi vuodeksi henkilöistä, joiden ei voida katsoa edustavan työnantaja- eikä työntekijäetuja. Presidentin nimittämisestä ja kelpoisuusvaatimuksista säädetään tuomareiden nimittämisestä annetussa laissa (/). Tässä momentissa tarkoitetun kahden jäsenen, jotka tarvittaessa toimivat varapuheenjohtajina, on oltava tuomarin virkaan vaadittavan tutkinnon suorittaneita ja työoloihin perehtyneitä. Kummallekin jäsenelle nimitetään samat kelpoisuusvaatimukset täyttävät kaksi varajäsentä.

Työtuomioistuimen jäsenen ja varajäsenen virassapysymisoikeudesta sinä aikana, joksi hänet on nimitetty, on voimassa, mitä vastaavan vakinaisen tuomarin virassapysymisoikeudesta säädetään.

6 §

Työtuomioistuimen jäseneksi ja varajäseneksi voidaan nimittää kaksikymmentä vuotta täyttänyt Suomen kansalainen, joka ei ole konkurssissa ja jonka toimintakelpoisuutta ei ole rajoitettu. Presidentti, työtuomioistuinneuvos ja jäsen sekä varajäsen on velvollinen eroamaan täyttäessään 67 vuotta.

*Voimassa oleva laki**Ehdotus*

on velvollinen eroamaan täyttäessään 67 vuotta.

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä
kuuta 200. _____

11.

Laki

markkinatuomioistuimesta annetun lain 3 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan markkinatuomioistuimesta 20 päivänä tammikuuta 1978 annetun lain (41/1978) 3 §:n 1 momentti, sellaisena kuin se on laissa 1036/1990, seuraavasti:

*Voimassa oleva laki**Ehdotus*

3 §

Markkinatuomioistuimen ylituomarin ja varapuheenjohtajan tulee olla oikeustieteen kandidaatin tutkinnon suorittaneita ja tuomarin tehtäviin perehtyneitä. Markkinatuomioistuimen ylituomarin, jäsenten ja näiden varamiesten tulee olla kuluttaja-asioihin perehtyneitä.

3 §

Markkinatuomioistuimen ylituomarin kelpoisuusvaatimuksista säädetään tuomareiden nimittämisestä annetussa laissa (/). Markkinatuomioistuimen varapuheenjohtajan sovelletaan, mitä markkinatuomioistuimen ylituomarin kelpoisuusvaatimuksista säädetään. Markkinatuomioistuimen ylituomarin, jäsenten ja näiden varamiesten tulee olla kuluttaja-asioihin perehtyneitä.

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä
kuuta 200 . _____

Asetus

tuomareiden nimittämisestä

Oikeusministerin esittelystä säädetään päivänä kuuta 200 tuomareiden nimittämisestä annetun lain (/) 4 ja 21 §:n nojalla:

1 §

Valtion virkamiesasetuksen soveltaminen

Tuomarin virkaa täytettäessä sovelletaan valtion virkamiesasetuksen (971/1994) säännöksiä, jollei jäljempänä toisin säädetä.

2 §

Virkojen haettavaksi julistaminen

Tuomioistuimet julistavat tuomarin virat haettavaksi seuraavasti:

1) korkein oikeus julistaa haettavaksi hovioikeuden presidentin, vakuutusylituomarin, työtuomioistuimen presidentin ja markkinatuomioistuimen ylituomarin virat;

2) korkein hallinto-oikeus julistaa haettavaksi hallinto-oikeuden ylituomarin virat;

3) asianomainen hovioikeus julistaa haettavaksi hovioikeudenlaamannien, hovioikeudenneuvosten sekä käräjäoikeuksien ja maa-oikeuksien tuomareiden virat;

4) asianomainen hallinto-oikeus julistaa haettavaksi hallinto-oikeustuomareiden virat;

5) vakuutus-oikeus julistaa haettavaksi vakuustuomareiden virat; ja

6) työtuomioistuin julistaa haettavaksi työtuomioistuinneuvoksen viran.

3 §

Virkaesityslautakunnan nimittäminen

Oikeusministeriö pyytää tuomareiden nimittämisestä annetun lain 8 §:n 3 momentin 1—4 ja 6—7 kohdassa säädetyt esitykset ja ilmoittaa 5 kohdassa tarkoitettujen virkaesityslautakunnan jäsenten tehtävien avoinna olemisesta.

4 §

Virkaesityslautakunnan toimisto ja henkilöstö

Virkaesityslautakunnalla on toimisto, jonka päällikkönä toimii sihteeri. Lautakunnalla voi lisäksi olla sivutoimisia esittelijöitä ja muuta henkilöstöä.

Sihteerillä ja sivutoimisilla esittelijöillä tulee olla ylempi korkeakoulututkinto ja hyvä tuomioistuinten toiminnan tuntemus.

Virkaesityslautakunta nimittää sihteerin ja sivutoimiset esittelijät määrääjäksi. Sihteeri ottaa muun henkilöstön.

5 §

Virkaesityslautakunnan sihteerin ja sivutoimisen esittelijän tehtävät

Sihteerin ja sivutoimisen esittelijän tehtävänä on valmistella ja esitellä lautakunnassa tehtävät nimitysesitykset ja lausunnot. Lisäksi sihteeri huolehtii lautakunnan muun toiminnan järjestämisestä.

6 §

Virkavapaudet

Lautakunta myöntää virkavapauden sihteerille. Sihteeri myöntää virkavapauden muulle henkilöstölle. Sihteeri määrää muun henkilöstön viran hoidosta virkavapauden aikana ja viran ollessa avoinna.

7 §

Tuomarin viran täyttämistä koskevassa asiassa annetun lausunnon sisältö

Tuomioistuimen tulee arvioida hakemuk-

sista ja niiden liitteistä ilmeneviä tietoja tuomareiden nimittämisestä annetun lain 12 §:ssä ja muissa laeissa säädettyjä tuomarin kelpoisuusvaatimuksia ja nimitysperusteita silmällä pitäen niin, että lausunnosta ilmenee tuomioistuimen perusteltu käsitys hakijoiden pätevyydestä ja etusijajärjestyksestä. Yksityiskohtainen arviointi voidaan tehdä lausunnon antajan harkinnan mukaan vain osasta hakijoita. Tuomarin viran haettavaksi julistaneen tuomioistuimen lausuntoon tulee liittää yhteenveto hakijoiden virka-ansioista ja muista lausuntoa laadittaessa huomioon otetuista ansioista.

8 §

Ilmoitus sidonnaisuuksista

Tuomareiden nimittämisestä annetun lain 15 §:ssä tarkoitettu ilmoitus sidonnaisuuksista annetaan oikeusministeriölle.

9 §

Voimaantulo

Tämä asetus tulee voimaan päivänä kuuta 200 .

Asetus**korkeimmasta oikeudesta annetun asetuksen muuttamisesta**

Oikeusministeriön esittelystä

kumotaan korkeimmasta oikeudesta 19 päivänä elokuuta 1994 annetun asetuksen (786/1994) 3 § ja 4 §:n 3 momentti ja muutetaan 5 §:n 1 ja 2 momentti seuraavasti:

5 §

Presidentti voi ottaa virkavapautta enintään kolme kuukautta vuodessa. Tämän yli menevältä ajalta virkavapauden myöntää korkein oikeus.

Korkein oikeus myöntää virkavapauden oikeusneuvokselle.

Tämä asetus tulee voimaan päivänä kuuta 200 .

Asetus**korkeimmasta hallinto-oikeudesta annetun asetuksen muuttamisesta**

Oikeusministeriön esittelystä

kumotaan korkeimmasta hallinto-oikeudesta 30 päivänä syyskuuta 1977 annetun asetuksen (702/1977) 6 §:n 1 momentin 9 kohta ja 10 §:n 2 kohta, sellaisena kuin niistä on 6 §:n 1 momentin 9 kohta asetuksessa 523/1989, ja muutetaan 12 §:n 1 momentti 15, 18 ja 19 §, sellaisina kuin niistä ovat 12 §:n 1 momentti ja 15 § asetuksessa 227/1988 sekä 19 § asetuksessa 170/1989, seuraavasti:

12 §

Presidentin ja jäsenen kelpoisuusvaatimukset säädetään erikseen. Esittelijöiden kelpoisuusvaatimuksista ja nimitysperusteista on voimassa, mitä tuomareiden nimittämisestä annetussa laissa (/) säädetään

tuomareiden kelpoisuusvaatimuksista. Hallinnollisen sihteerin virkaan on kelpoisuusvaatimuksena oikeustieteen kandidaatin tutkinto.

15 §

Korkein hallinto-oikeus nimittää esittelijät.

18 §

Presidentti voi ottaa virkavapautta enintään 14 päivää vuodessa. Tämän yli menevältä ajalta virkavapauden myöntää korkein hallinto-oikeus.

19 §

Korkein hallinto-oikeus myöntää jäsenelle virkavapauden.

Tämä asetus tulee voimaan _____ päivänä kuuta 200 .

Asetus

hovioikeusasetuksen muuttamisesta

Oikeusministerin esittelystä

kumotaan 18 päivänä maaliskuuta 1994 annetun hovioikeusasetuksen (211/1994) 9 §:n 1 momentin 1, 2 ja 4 kohta ja 19 §, sellaisina kuin niistä ovat 9 §:n 1 momentin 1, 2 ja 4 kohta asetuksessa 1327/1994, sekä

muutetaan 9 §:n 1 momentin 3 kohta ja 2 momentti sekä 25 § sellaisena kuin niistä on 9 §:n 1 momentin 3 kohta mainitussa asetuksessa 1327/1994, seuraavasti:

9 §

Hovioikeuden täysistunnossa ratkaistaan asiat, jotka koskevat:

3) asessorin, viskaalin, ja kärjäviskaalin virkojen täyttämistä, määräaikaisen asessorin ja tuomarin nimittämistä yli kahden kuukauden ajaksi sekä esityksen tekemistä korkeimmalle oikeudelle määräaikaisen tuomarin nimittämisestä vuodeksi tai sitä pidemmäksi ajaksi;

Kiireellisissä tapauksissa tai jos täysistuntoa ei vuosilomien vuoksi taikka muusta syystä saada päätösvaltaiseksi, presidentti saa 1 momentin 3 kohdan säännöksen estä-

mättä nimittää määräaikaisen asessorin ja määrätä tuomarille kärjäoikeuteen, hovioikeuteen tai maoikeuteen sijaisen, kunnes asia on ratkaistu täysistunnossa, sekä 6 kohdan säännöksen estämättä ratkaista asian.

25 §

Mitä tässä asetuksessa säädetään hovioikeudenneuvoksesta, koskee myös määräajaksi nimitettyä hovioikeudenneuvosta, jollei erikseen toisin säädetä.

Tämä asetus tulee voimaan _____ päivänä kuuta 200 .

Asetus

käräjäoikeusasetuksen 6 a §:n ja 8 §:n 3 momentin kumoamisesta

Oikeusministerin esittelystä säädetään:

1 §
Tällä asetuksella kumotaan 28 päivänä kesäkuuta 1993 annetun käräjäoikeusasetuksen (582/1993) 6 a § ja 8 §:n 3 momentti, sellaisena kuin niistä on 6 a § asetuksessa 1328/1994.

2 §
Tämä asetus tulee voimaan 28 päivänä kuuta 2000.

Asetus

hallinto-oikeusasetuksen muuttamisesta

Oikeusministerin esittelystä
kumotaan 26 päivänä maaliskuuta 1999 annetun hallinto-oikeusasetuksen (438/1999) 5 §:n 3 momentti ja 8 §:n 4 kohta sekä
muutetaan 5 §:n 1 momentti ja 8 §:n 5 kohta seuraavasti:

5 §
Hallinto-oikeuden ylituomari myöntää virkavapauden hallinto-oikeustuomarille yhtäjaksoisesti enintään vuodeksi. Vuotta pidemmän virkavapauden myöntää korkein hallinto-oikeus. Määrääjäksi nimitetyille hallinto-oikeustuomarille myönnetään virkavapautta samassa järjestyksessä kuin vakinaisen hallinto-oikeustuomarin viran haltijalle.

hallinto-oikeuden toimintaa hän muun ohessa:

5) antaa lausunnon hallinto-oikeustuomarin virkavapaushakemuksesta ja tekee tarvittavan esityksen tuomarin nimittämisestä määrääjäksi silloin, kun päätösvalta kuuluu korkeimmalle hallinto-oikeudelle;

8 §
Hallinto-oikeuden ylituomarin johtaessa

Tämä asetus tulee voimaan 28 päivänä kuuta 2000.

Asetus

vakuutusoikeudesta annetun asetuksen muuttamisesta

Oikeusministerin esittelystä

kumotaan vakuutusoikeudesta 8 päivänä huhtikuuta 1982 annetun asetuksen (264/1982) 1 a §, 2 §:n 1 momentti ja 5 §:n 2 momentti, sellaisina kuin niistä ovat 1 a § ja 5 §:n 2 momentti laissa 1052/1988, sekä

muutetaan 4 §:n 2 momentti, sellaisena kuin se on laissa 706/1996, seuraavasti:

4 §

Vakuutusoikeus myöntää virkavapauden vakuutustuomarille yhtäjaksoisesti enintään vuodeksi. Vuotta pidemmän virkavapauden myöntää korkein oikeus. Määrääjäksi nimit-

tylle vakuutustuomarille myönnetään virkavapautta samassa järjestyksessä kuin vakinaisen vakuutustuomarin viran haltijalle.

Tämä asetus tulee voimaan päivänä kuuta 200 .

Asetus

työtuomioistuimesta annetun asetuksen muuttamisesta

Oikeusministerin esittelystä

kumotaan työtuomioistuimesta 25 päivänä helmikuuta 1983 annetun asetuksen (201/1983) 4 a §, sellaisena kuin se on laissa 330/1988, sekä

muutetaan 7 §:n 1 momentti seuraavasti:

7 §

Virkavapautta presidentille ja työtuomioistuinneuvokselle myöntää oikeusministeriö.

Tämä asetus tulee voimaan päivänä kuuta 200 .

Asetus

markkinatuomioistuimesta annetun asetuksen muuttamisesta

Oikeusministerin esittelystä

kumotaan markkinatuomioistuimesta 29 päivänä kesäkuuta 1978 annetun asetuksen (508/1978) 3 a §, sellaisena kuin se on laissa 297/1991, sekä

muutetaan 4 §:n 1 momentti seuraavasti:

4 §

Virkavapautta markkinatuomioistuimen ylituomarille myöntää oikeusministeriö.

Tämä asetus tulee voimaan päivänä kuuta 200 .

